

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

ANY LXV DE LLUR RESTAURACIÓ

MCMXXIII

BARCELONA

ESTAMPA LA RENAXENSA

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

ANY LXV DE LLUR RESTAURACIÓ

MCMXXIII

BARCELONA

ESTAMPA LA RENAXENSA

MANTENEDORS

Joseph M. Roca, *President.*

Joseph Franquesa y Gomis.

Artur Masriera.

Alfons Damians.

Víctor Rahola.

Alfret Giannini.

Jordi Rubió, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA

Srta. Victoria Monteys Prat

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA

CONVOCATORIA PER ALS DEL ANY 1923

LXV DE LLUR RESTAURACIÓ

Als poetes y prosadors de Catalunya y de tots los territoris hont la nostra llengua es parlada ò coneguda, los VII Mantenedors dels Jochs Florals de Barcelona, salut.

Per cumplir la honrosa comanda que l'honorable Còs d'Adjunts nos féu lo dia 29 del Octubre prop-passat, vos convidam a pendre part en los Jochs Florals de 1923, los quals, segons los Estatuts y bones costums establertes, se regiràn per lo següent

CARTELL

Lo primer diumenge de Maig, que s'escau al dia 6, se celebrarà la poètica festa, en la qual seràn adjudicats a les mellors poesies que hi tirin, los PREMIS ORDINARIS (que ofereix cad'any l'Excelentíssim Ajuntament de Barcelona, protector y ja de temps aymador de la Gaya Ciència), ò sien la *Englantina*, la *Viola* y la *Flor Natural*, corresponent als tres mots que formen lo lema de la Institució.

La ENGLANTINA D'OR s'adjudicarà a la mellor poesia d'esperit patriòtic ò sobre fets històrics ò tradicionals, usatges ò costums de la nostra Terra.

La VIOLA D'OR Y D'ARGENT, a la mellor poesia religiosa ò moral.

La FLOR NATURAL, premi anomenat d'honor y cortesia, s'adjudicarà a la mellor poesia sobre tema que's dexe al bon gust y franch arbitre dels autors. Segons la bella costum d'antich establerta, lo qui obtinga aquest premi deurà ferne present a la dama de sa elecció, la qual, proclamada REYNA DE LA FESTA, entregará los altres premis als qui'n sien guanyadors.

PREMIS EXTRAORDINARIS

Una COPA ARTÍSTICA, a la mellor composició en prosa, de caràcter literari.

D'acort ab los Estatuts dels Jochs Florals, los Mantenedors otorgaràn ademés tots els Premis que sien menester per recompensar degudament les composicions del concurs que'n sien merexedores, com també'ls Accèssits y Mencions honorífiques que judiquin ben merescuts.

Totes les composicions han d'ésser rigorosament originals, inèdites y escrites en català d'aquest Principat, de les Illes Balears, de Valencia, del Rosselló ò de la Sardenya.

Tots los treballs, ab lletra clara y llegidora, s'han de remetre a la Baxada de Cervantes, núm. 7, pral., 2.ª, abans del migdia del 15 de Març vinent, juntament ab un plech clos que continga'l nom del autor y duga damunt escrits lo titol y lema de la composició.

Per la entrega dels premis no serà vàlit altre nom que'l que's trobi en el plech clos a que fa referencia'l paragraf anterior, al obrirlo en l'acte de la festa.

Los premis que no sien retirats abans del dia 15 d'Octubre del any vinent s'entendrà que són renunciats per llurs guanyadors.

Lo Consistori's reserva per un any la exclusiva propietat de les obres premiades, entenentse que la publicació total ò parcial de qualsevulla d'elles abans de la celebració de la festa implica la renuncia al premi y als honors consegüents.

PREMI FASTENRATH

De conformitat ab el torn establert l'any 1909, serà otorgat aquesta vegada al autor de la mellor obra dramàtica escrita en llengua catalana y publicada ò representada dintre dels sis anys darrers, ò sia del primer de Janer de 1917 al 31 de Desembre d'enguany.

PREMI CONCEPCIÓ RABELL

En virtut del Reglament de sa fundació, s'adjudicarà al mellor llibre de prosa literaria (contes, narracions, viatges, quadros històrichs, &—exclosos el teatre y la novela,) escrit en català y publicat dintre'ls dos anys darrers, ò sia del primer de Janer de 1921 al 31 de Desembre d'enguany.

La concessió de cada un d'aquests dos premis podrà sollicitarla l'autor ò qualsevol particular ò corporació, enviant, per l'examen, a l'Administració del Consistori (adresa dessusdita), dos exemplars als menys de l'obra, abans del migdia del 15 de Janer de 1923. Dita Administració lliurarà rebut de les obres presentades.

Que'l Senyor vos done inspiració per cantar ab esperit català la *Pàtria*, la *Fè* y l'*Amor*, y a nosaltres discreció en judicar y encert en premiar els més dignes.

Fou dictat lo present Cartell en la Ciutat de Barcelona, als 4 de Novembre de 1922, per los VII Mantenedors.

Joseph M. Roca, *President*. — Joseph Franquesa y Gomis. — Artur Masriera. — Alfons Damians. — Víctor Rahola. — Alfret Giannini. — Jordi Rubió, *Secretari*.

COMPOSICIONS REBUDES A SECRETARIA

- 1 L'oració d'Adam.
- 2 El mal caçador.
- * * *
- 3 El Coronel.
Del temps heroic.
- 4 El merlot y la merla blanca.
Paràfrasi d'una vella cançó.
- 5 Oda a Eugenia.
El doble tàlem.
- 6 Aforismes y planys Catalaneschs.
Tant n'hi hà, y bon pes.
- 7 Llätzer.
Lararo, veni foras.
- 8 Carteta aforistica.
Lege absquedolo ut ego volo.
- 9 Via Crucis.
De la Quaresma.
- 10 Les estacions de la vida.
Mentres passen els anys.
- 11 La Creu de terme.
La fè triomfant.
- 12 Horacianes.
Satira I y Epístola XVIII.
- 13 La campana del vell Monestir.
Veus de patria.
- 14 L'ombra del Dant.
*Oh, tu, qui encéns la flama de
ma vida.*
- 15 Presentalla.
A la Verge de Montserrat.
- 16 L'infantament de Mallorca.
Idil·li del sol y el mar.
- 17 L'amada y l'Amor.
Jo vull reposar.
- 18 Poema del amor que torna.
Egloga.
- 19 L'etern poema.
Patria.
- 20 Tarraco-Tarragona.
Progrés y Germanor.
- 21 ¿Somni? ¿Realitat?
- 22 La balada del Caminant.
Come i frati minor vanno per via.
- 23 Treba'lem per a la vera pau.
¡Muir la Guerra!
- 24 Amich amor es enemich.
- 25 Oda a Tarragona.
*...Vivia sens anyorança ta divi-
na musa dins eixa terra que
cenyeix la blava mar de si-
renes.*
- 26 L'imatge del miracle.
Penediment.
- 27 Amunt y Avant y Sempre!
L'esperit de la Patria.
- 28 Elogis del temps modern.
- 29 Cant a la patria.
Catalunya.
- 30 Quan Maria era petita.
Qui fos en aquell temps...
- 31 La terra de ma infantesa.
Les coses que ja no hi són.
- 32 Montserrat.
*Impresions de la montanya de la
Verge.*
- 33 El riure de l'atmetller.
Vida.
- 34 A l'ombra de la Seu.
*Mon Dieu, sur votre front ceint
d'une...*
- 35 A una Mare de Deu camperola.
La capella abandonada.

- 36 Rimes del anyorament.
Amar, patir, plorar, glatir.
- 37 Rosa de tardor.
Parfum d'âme...
- 38 La masia robada.
Perdonèu y serèu perdonats.
- 39 El jardí que creix.
Montjuieh.
- 40 Elogi.
A la meua mare.
- 41 Setembrina.
Paraules a l'estimada.
- 42 Seguint l'amor.
Devant l'enigma.
- 43 Aquella capella...
Del Cavaller Sant Jordi.
- 44 L'enamorament de pa.
Etern idil·li.
- 45 Estampes de la Mare de Deu.
Entre tenebres cercaré carinyós...
- 46 La Primerissa.
Conjugal.
- 47 Remembrança d'un mati de primavera.
Pelegrinatge.
- 48 Oh Nevodet!
Es un gerriçó.
- 49 Veus.
De l'infinit.
- 50 Salms del esperit.
Aixeca mon esperit en mes caigudes.
- 51 Visita Pastoral.
Benedictus qui venit in nomine Domini...
- 52 La cançó de l'exilat.
De cara al mar.
- 53 Enfilall d'epigrames.
- 54 Penjarell saborós.
Dues mores!
- 55 La gran diada de la Núria.
Prometatge.
- 56 La mort del pastor.
Pobret!
- 57 Del camp.
Recorts.
- 58 El teu sagnant pit.
Bandera de Catalunya.
- 59 Arpegi.
Exurge psalterium et cithara.
- 60 Fem Patria!
Tant-se-val!
- 61 L'oració de la Pàtria.
Torna a nos fills la seva llibertat.
- 62 En elogi del frare hortolà.
Bona fè.
- 63 ¿Mare?
Lo 'Bé perdut.
- 64 Glosa d'un mati d'Abril.
El bon caçador.
- 65 Poema sacratíssim.
Maria de la llum es blanca com la flor.
- 66 Matinal.
Primavera de l'amor.
- 67 Somni o visió del pensament vagant.
- 68 El cantar les Virtuts y El Cantar dels Cantars.
El pitjor hort és quin no vol oir.
- 69 De flor a fruit.
Jo canto els meus amors.
- 70 La oració de cada dia.
Encara'n diuen somnis dels nostres ideals.
- 71 Poemàtica.
Sota un cirerer.
- 72 Confidència.
Vos he vist y m'he encisat.
- 73 Recordant a ma esposa.
Bella recordança...
- 74 La visió de ma aymada.
Dona excelsa, reina dolça...
- 75 Tres cançons.
Ben venga maggio.
- 76 Les joguines.
«Sinite parvulos venire ad Me.»

77	El guerrer vençut.
<i>Llegenda.</i>	99	Corpus.
<i>Fè y 'Patria.</i>
78	L'aplec de l'Ermita de la Verge.
<i>Tradicions que's perden.</i>	100	La joia profanada.
<i>A la Seu vella de Lleyda.</i>
79	Recorts passats.
<i>Lo que més aimí d'infant.</i>	101	Perfum Eglogal.
80	Figures de Novela.
* * *	102	Per la glòri dóu terraire!...
<i>'Dou noum.</i>
81	La Salve.
<i>Montserratina.</i>	103	L'aimant a la difunta donzella
aimada.
82	Poema d'una vida nova.
<i>De terres forasteres.</i>	104	A Jesús.
<i>Què li diria?</i>
83	Agonia muntanyana.
<i>'Plany apocaliptical.</i>	105	Dònes del camí.
<i>Del meu llibre de ruta.</i>
84	Comiat
<i>Nit d'amor.</i>	106	Del bosch que té l'amor a dins.
<i>Era mujer el panal?</i>
85	Claror.
<i>L'amor d'un dematí de Juny.</i>	107	El riure clar de l'estimada.
86	En l'església del convent.
<i>Vocació.</i>	108	La meva pregària.
<i>Oiu-me, Verge del Montserrat.</i>
87	Florida d'amor.
<i>Tres moments.</i>	109	Plenitud de Maig.
<i>Esclata una cançó...</i>
88	Orientació.
<i>També aixís fariem patria.</i>	110	Corrandes.
<i>Oh musa popular!</i>
89	Adelfa.
<i>Llorer - rosa.</i>	111	Les set paraules.
<i>Pater, dimette illis...</i>
90	La Molinera.
<i>Molinera, molinera...</i>	112	La olivera del Castell.
<i>Símbol de pau.</i>
91	Cor de neu.
<i>A l'Urgell hi hà una fadrina.</i>	113	Amb automòbil.
<i>Ja m'ho deya el cor.</i>
92	Instants florits d'amor.
<i>De l'àlbum de l'estimada.</i>	114	Quan s'oïen les esquelles.
<i>Trossos de la vida.</i>
93	Elegies de l'amor decebuda.
<i>III.</i>	115	Davant d'una magrana.
<i>Dos poëtes.</i>
94	Migjorn.
<i>Vox luxuriæ.</i>	116	A Madona de la Mercè.
<i>'Penediment.</i>
95	El Somni de la Verge.
<i>Filant el lli pur.</i>	117	Als Pirineus.
<i>Clam de guerra.</i>
96	La oda a la Dama de la Creu.
<i>Pax t cum.</i>	118	Herodiades.
<i>Sant Joan Batista.</i>
97	L'agre de la terra.
<i>Lloa.</i>	119	Al temple de la Sagrada Família.
<i>Immortal.</i>
98	La Dida.
<i>Agut de sa mare!</i>	120	Les dues banderes.
<i>En aquest mateix dia...</i>
		121	Catalunya.
<i>Cap terra al món tan bella.</i>

- 122 Paisatges.
Flaire de bosc.
- 123 El rapte de Sant Ignasi.
Narració.
- 124 Díptic d'humor.
Fragments del llibre inèdit «La cançó domèstica.»
- 125 La cançó del odi y del esclau.
- 126 Modernitat.
Tal com es.
- 127 Nostra patria mai morirà.
- 128 Esperança a qui glateix.
- 129 Liliū inter spinas... ò el cas de la mestra nova.
- 130 Aquarel·la piadosa.
L'altar de la Puríssima.
- 131 Els Crucifixes.
Camins de Betragne.
- 132 Rims a la bandera catalana.
- 133 Les noces de l'aloa y el llessami.
Glossa.
- 134 El cant del dubte etern.
- 135 La núvia.
Mare, no m'hi casèu, nó.
- 136 Uzziyadū, el rey leprós.
Rite dels perfums.
- 137 Virgili.
Traduccions.
- 138 Llibertat.
La cançó del Pirinèu.
- 139 Les vetlles del hivern ab ella.
- 140 Tres narracions inversemblants.
Impressions a l'atzar...
- 141 La fillada.
Vida.
- 142 Ramell de madrigals.
- 143 Retorn.
Vita.
- 144 El sojorn pirenenc.
Poema estival.
- 145 Flors entre l'herbei.
Del camp.
- 146 Patriarcal.
Perfums eglogals.
- 147 Amo la nit.
- 148 La Verge del bressol.
Assumpta est Maria...
- 149 Cant a la Senyera.
De mon jardí.
- 150 Poema ciutadà.
Amor.
- 151 La elegia del xiprer.
Manum suam missit hostis...
- 152 Les llevors.
Exceisior.
- 153 Cant d'amor i llibertat.
Poema del depart.
- 154 Magestat catalana.
Grandesa.
- 155 Les dues germanes.
- 156 Les ginesteres són d'or.
Corpus.
- 157 Sol de tardor, recorts de joia...
- 158 La copa de la Felicitat.
¿Ove sei tu?
- 159 Idil li mariner.
Sonets.
- 160 Griselda i Mireia.
Egloga.
- 161 Elogi de la pubilla.
Masovera.
- 162 Poema devot.
Amb la fulgent i secular...
- 163 Oda a la meva tartana.
- 164 Cançons del poble y per lo poble.
* * *
- 165 Cançó de bouer.
- 166 El casal dels meus avis.
- 167 La fal·lera del marxant.
Cançó d'hostal.
- 168 Cançó d'amor y de neguit.
Vehemencia.
- 169 La quimera suggestiva.
Devoció.
- 170 Hores d'amor.
Teresa.
- 171 El segur guiatge.
Matinal.

172	Visions de Catedrals.
<i>Urbi et Orbi.</i>	194	Poblet.
<i>Les runes parlen.</i>
173	Goig perdut.
<i>Roure.</i>	195	Parlant ab la mare.
<i>Si la veïssiu, mare!</i>
174	Balada bíblica.
<i>Media autem nocte...</i>	196	Ai, quina cançó!
<i>Patria.</i>
175	L'amorós romiatge.
<i>Si el Senyor em donés una don-
zella...</i>	197	Gelosia.
<i>Camperola.</i>
176	Poble de muntanya.
<i>Poema rural.</i>	198	Temps de sembrar.
<i>Cullim dels pares y sembram pels
fills.</i>
177	El cant dels cims.
<i>In excelsior.</i>	199	Cançoneta barbre.
<i>El llenyater.</i>
178	Pressentiment de Jesús.
<i>Poema bíblic.</i>	200	Nit de Sant Joan.
<i>Es nit d'alegria, d'amor y follia.</i>
179	Jan, el pastor.
<i>Sol de posta.</i>	201	Les velletes humils.
<i>Elegia.</i>
180	Matinada.
<i>Lumen in coelo.</i>	202	Enyorança de la vella ciutat.
181	Narracions viscudes.
<i>De quan era noy.</i>	203	Pecats capitals.
<i>Treballèm que la jornada gua-
nyarèm.</i>
182	Frimavera eterna?
<i>¡.....!</i>	204	Rondalla negra.
<i>Llegendària.</i>
183	Nit al ras.
<i>Basarda.</i>	205	Lletra de recordança.
184	Egloga.
<i>Amor humil.</i>	206	Santa Creu.
185	Hivernenques.
<i>Amor en hivern, estiu dels cors.</i>	207	Ars longa.
186	El Purgatori d'Aviant.
<i>Troya fuit.</i>	208	Cançó del vell jardiner.
<i>Tardor.</i>
187	L'arbre de vida.
<i>Les Estacions.</i>	209	Serenada.
<i>Amor.</i>
188	La malalta que fa cura.
<i>En plena naturalesa ubèrrima.</i>	210	Montserrat.
<i>Montanya nostra.</i>
189	Dol de mare.
<i>Anyorança.</i>	211	Clars de lluna.
<i>Amor.</i>
190	Triptich.
<i>Al Deu sumament humà...</i>	212	El mal caçador.
<i>A la cacera del amor.</i>
191	Platges lluminoses.

* * * | 213 | Elegia èpica.
<i>Africa.</i> |
| 192 | Gavanenques.
<i>Són belleses que no's troben.</i> | 214 | Margarida, la bella col·legiala.

* * * |
| 193 | Relativitats! | 215 | L'exode etern.
<i>Camina que caminaràs.</i> |
| | | 216 | De la meva roqueta.
<i>Sonets.</i> |

- 217 Fra Anselm Turmeda.
Tres sonets.
- 218 Salomé.
Poema en quatre sonets.
- 219 Lo cant dels Orfeons.
Cantem l'amor dels germans...
- 220 Les cançons de la terra.
Pàtria!
- 221 La florista de la Rambla.
Popular.
- 222 La dolorosa.
La confessió.

- 223 Pels cims.
Tol-lens ad astra caput.
- 224 El tribut.
Per Catalunya, pàtria.

S'han rebut també dues composicions que, per no subjectarse a les condicions del cartell, no poden entrar en concurs.

Barcelona 15 de Març de 1923.

El Secretari,
JORDI RUBIÓ

ACTA DE LA FESTA

En la Ciutat de Barcelona, a sis de Maig del any mil noucents vintitrés, y a dos quarts de quatre de la tarda, començà en la gran sala del Palau de la Música Catalana, la festa anyal dels Jochs Florals, ab una nombrosa concorrencia y ab les representacions dels Atenèus Barcelonès y Enciclopédich Popular, de la Universitat, de les Academies de la Llengua Catalana, Bones Lletres, Ciències y Arts, Jurisprudencia, Belles Arts y Joventut Catòlica, dels Instituts d'Estudis Catalans y de Cultura de la Dona, dels Centres Excursionista, Dependents del Comerç, dels Orfeons Català, Tarragoní y de l'Habana, de la Cambra de Comerç, de la Econòmica d'Amichs del País, dels Colegis d'Advocats, de Notaris, de Procuradors, de l'Associació d'Arquitectes, dels Centres de Mestres d'Obres y Català de l'Habana, de la Junta de Muséus, dels Círcols Artístich y de Sant Lluch, de la Societat de Bibliòfils, de les Unions Catalanista y Jurídica, de les Lligues Regionalista y de Tarragona, de la Protectora de l'Ensenyança Catalana, de l'Atracció de Forasters, y d'altres moltes Corporacions, y ab la presencia de nombrosos diputats, senadors, delegat del senyor Bisbe, la Mancomunitat, la Diputació Provincial, l'Ajuntament en corporació, los Mantenedors y'l Consell Directiu.

Després d'oberta la sessió pel Sr. Alcalde, llegí son *Discurs* lo President En Joseph M. Roca, y a seguida sa *Memoria Secretarial* En Jordi Rubió.

La FLOR NATURAL resultà ser d'En Joseph M. de Sagarra qui, un cop recullida, acompanyat de dos Mantenedors y dos Consellers, passà a oferirla a la Senyoreta Victoria Monteys y Prat, y la dugué a ocupar l'alta cadira, essent proclamada Reyna de la Festa. L'autor llegí la poesia premiada *La balada del caminant*. Los tres accèssits concedits pel Jurat s'adjudicaren respectivament a En

Joseph Estadella Arnó per *Gelosia*, a En Tomàs Garcés per *Tres cançons*, y a Mossèn Joan Clapés y Corbera per *Oh, nevodet*.

No haventse adjudicat la ENGLANTINA, se llegí la poesia distingida ab el primer accèssit *L'agre de la terra* per son mateix autor En Manel Folch y Torres. Los segon y tercer, *Poemàtica* y *Enyorança de la vella ciutat* resultaren ser d'En Joseph Estadella Arnó y d'En Joaquim Ayné Rabell.

Fou guanyador de la VIOLA Mossèn Jaume Collell ab sos sonets *Visions de Catedrals* que passà a llegir. Y ho foren dels tres accèssits, Mossèn Andréu Caimari, de Mallorca, ab *Temps de semblar*, En Joseph Massó Ventós ab *Uzziyadi, el rey leprós*, y En Camil Geis ab *Balada biblica*.

Lo President Sr. Roca, com tribut a la memoria del Mestre en Gay Saber Mossèn Miquel Costa y Llobera, mort últimament, llegí sa poesia *Lo Pi de Formentor*.

La COPA fou guanyada per Mossèn Salvador Galmés, de Mallorca, ab sa narració *La dida*.

LOS tres PREMIS CREATS PELS MANTENEDORS com recompensa a la narració *Lilium inter spinas* ò *El cas de la Mestra nova* y a les poesies *Les noces de l'alosa i el llessami* y *La dolorosa* corresponderen respectivament a N'Eduart Girbal Jaume, En Melcior Font y En Ventura Gassol.

En Joseph Roig y Raventós se presentà a recullir el PREMI CONCEPCIÓ RABELL per son volum *Animes aluides*.

Finalment, lo Mantenedor Sr. Giannini llegí son *Discurs de gracies* que, com tot lo llegit anteriorment, fou rebut ab grans aplaudiments. Y'l Sr. Alcalde tancà la festa a les sis de la tarda.

DISCURS

del President, D. Joseph M. Roca

EXCELENTÍSSIM Y ILLUSTRÍSSIMS SENYORS:

DAMES Y CAVALLERS:

Una vegada l'any, en plè somriure de primavera, ens aco-
blèm els barcelonins y a redós de la venerable Trilogia, veyèm
descloure les flors ofrenadores de llurs nectaris al abellar plasma-
dor del Verb de Catalunya.

En aquest acte més que solemnial, august, per tractarse de
quelcom sagrat per a nosaltres, com es lo Verb de la Patria, fins
suara han tinguda la comanda d'iniciar la festa, homens de mèrit,
als quals enlayraren en aquest lloch d'honor llurs propis merexe-
ments sobressortints en tot ordre de disciplines espirituals, sense
qu'en llur elecció privessin partidismes ni exclusivismes de cap
mena. Y axí havèm vist desfilar per aquesta Presidencia, en de-
vota processó, els patriarques, profetes y apòstols de la nostra
Lley, gemmes d'excelsitut provinents de totes les terres hont lo
català es parlat: sembradors de ciencia, directors de multituds, lle-
gisladors, juristes, prosadors y poetes, els qu'interpreten l'història
a través les escriptures dels arxius y les pedres dels monuments,
pròcers-Mecenes, artistes evocadors de les belles cançons de l'a-
vior, prínceps de la Clerecia pastors d'ànimes y de la Milícia sal-
vadors de pobles..... Tots ells, revestits ab llur alcurnia intelec-
tual, han vingut a retre homenatge a la Llengua nostrada, fentli
ofrena munificent de llurs prestigis y preeminencies.

Jo, pobre de mi, per reverencia a la festa y honor vostra, voldria llegirvos, com feren los meus predecessors, una oració magistral, exornada de sabis conceptes y belles imatges. Però, no comptant la meua voluntat ab l'auxili de l'intel·ligencia, sols vos sotmetré, com pugui y sàpiga, quelques meditacions arran de terra, sugerides per la devoció intensa envers la nostra Institució, únich títol d'honor que puch aportar, car no'n tinch d'altre.

Y aytal devoció la sento perque jo, en los Jochs Florals, hi veig el símbol de l'estrènua Llengua Catalana y en aquesta l'afirmació de la personalitat de Catalunya. Per a nosaltres, el catalanesch es quelcom més que l'instrument que'ns ha posat als llavis la voluntat de Deu per a palesar les asprors congriades en nostres cervells y les dolceses que brollen dels nostres cors: es quelcom més que'l testimoni perennal de la nostra intel·ligencia. La Llengua Catalana, Verb ancestral, es l'executoria d'un poble qu'ocupà un lloch benemèrit en la Civilisació mediterrània: ella es la síntesi de tota la nostra historia, recordantnos constantment les glories de la gran Catalunya: ses conquestes de guerra ab les armes y ses conquestes de pau ab lo treball: les seves vicissituds y les seves penes. Ella es lo lligam invisible que'ns uneix ab tot lo passat: dinasties, aristocracies, llinatges, institucions, consuetuts... ab totes les tradicions de la nostra terra. En fi, ella es lo bressol del nostre pervindre gloriós, ella es la paraula eternal de la Nació y, com deya'l Petrarca, los séus glavi y llança, capmall y pavesina. Ab ella, com ab l'Eneas virgilià, hi va'l déu de la Nacionalitat: llà hont ella sia, serà la Patria.

Perçò m'acora que'l conreu dels Jochs Florals no hagi llevat proporcionalment a la llevor sembrada y que'l Verb de Catalunya seguexi essent fadri cabaler en lo Payral d'hont n'es l'herèu ab totes les prerrogatives que li pertoquen. Y sinó, diguéume: exterament, la donèm nosaltres la sensació d'un poble ab llengua propia? Si escorcollèm la consciencia y, no volent incórrer en la falta de llealtat qu'avuy regna arrèu del món, som sincers, caldrà

confessar la nostra culpa palesant que no tenim força moral per a acusar a gent de fóra de pecats que nosaltres també cometèm per propia y llibèrrima voluntat.

Nó: no la sentim l'interior satisfacció del compliment del deure ab la nostra acció personal, la qual demostrant afecte al català resultaria reacció defensiva, compensadora, en lo possible, de la constant agressivitat per acció de presència y de potencia d'altra llengua, hermosa llegida en los séus clàssichs y sentida en boca dels séus naturals, però forastera a casa nostra per no adaptar-se a l'espiritualitat catalana.

Jo encara no he vista la prohibició imposada per l'hegemonia del idioma castellà, a prospectes, anuncis, reclams y documents de divulgació y d'ordre interior de tota mena, escrits en nostra parla. Jo encara no tinch ardit que'ls rètols y inscripcions redactats en català, de botigues y comerços y industries ciutadanes, incorrin en sanció per la llei escrita y no obstant, un extranger qui per primera volta entri a Barcelona per via de mar ò de terra, sols fixantse en les grafies dels establiments, se creurà arribat a una ciutat de Castella, si una blasfèmia, dita per un transeunt català, no'l desperta del séu somni.

Convindreu ab mi, que aquesta apariència de forasteria la tenim perque nosaltres volèm, puix són els menys los qui en ús del dret llur, al qual ningú s'hi oposa, fan l'afirmació tàcita de catalanitat que tant los dignifica: y de part altra, són llegió'ls dexeables qui, com Pere, neguen el Mestre.

Verament es vergonyós que no totes les causes atuhidores del esplet sien alienes, perque lo extern tart ò d'hora pot desaparèixer: el món dóna voltes y'ls Estats d'avuy demà poden dexar de ser-ho comportant grans trasbalsaments, esmicolantse y formantsen de bell nou: mirèu sinó la carta geogràfica d'Europa, sagnant encara per les transformacions sofertes.

Adhuc per miraculosa inspiració, los qui'ls regexen, prescindint de rutinaris apriorismes y doctrinarismes falsos, obehint el

principi que tots los pobles tenen el mateix dret a la vida y un dret igual al respecte de llurs llibertats, poden rectificarse, y patronejantlos ab lo governall y velam de llurs lleys naturals, tractar ab peu d'igualtat les diverses llengues que'ls integren: y per lo que'ns atany, recordar ab lo Doctor Torras y Bages, que'l català es la llengua de la nostra terra, la llengua de casa nostra y que ningú fóra de Deu la pot fer callar.

Però, quan la tara prové de dintre, quan es autòctona porque la sanch del còs social es corrompuda, llavors el sanejament costa més, y molt més encara si l'infecció es de modalitat complexa: y a Catalunya, per dissort, abunden los enemichs diversificats del seu Verb, concients los uns, ignorants els més, per mimetisme molts.

Es al entorn d'aquest tema y aprofitant l'avinentesa del acte, que ocuparé breus moments la vostra atenció, convençut que fent-ho, complexo un deure de ciutadania, dihentvos veritats útils, exposades a cor obert, sens altre ropatge que la sinceritat y adornades ab els joyells de la senzillesa. Vos parlaré dels ultratges al Idioma qu'en mon concepte són capdals: l'Indiferencia y'l Malparlar. Espressament prescindiré dels altres matisos (1) continguts en lo mateix tema porque, además de considerarlos pecats venials en comparança ab los primers, encar que'n fes un estudi escalabornat, ultrapassaria la mida consuetudinaria d'un parlament presidencial de Jochs Florals.

* * *

Sovinteja tant a Catalunya, està encara tan arrelat el menyspreu del propi llenguatge, substituhintlo, especialment en la llengua escrita, per l'idioma castellà, que àdhuc infinitat de persones de sentit comú, d'extensa cultura y sense antipatia per la nostra

(1) Vulgarismes, neologismes, alteracions de sintàxis, extrangerismes per invasió y per contacte, afollaments ò mutilació de paraules, etc.

llengua qu'es la llur, serenament pensant, otorguen preferència a vincles y vectors emmanllevats, per a lligar y expressar idees concebudes en llurs cervells catalans.

Ciceró blasmava als seus compatricis qui, empraven el grech prescindint del llatí. El Dante anatematizava els toscans qui, dextant de banda l'italià, parlaven el provençal. Y ni'l grech a Roma, ni'l provençal a Italia, cobejaven la honor de l'oficialitat. Què dirien ara aquells senyalers de sapiencia, si's trobessin en Catalunya davant la magna qüestió de la llengua, veyent la nostra dexadesa suicidal Quina fóra l'impressió produhida en la conciencia llur per semblant abdicació de civilitat! Precisament ells, los grans champions de les materns llengues, que ab elles y per elles copsaren l'immortalitat, mentres ses obres, traspasant les centuries, dexaren perdurable estela lluminosa, mostradora a l'humanitat de belleses nascudes del mullerament del esperit ab la llengua propia.

Y si'l menyspreu del Idioma constituheix un greu, gravíssim defecte, què us diré del trist patrimoni de la Flastòmia y de la Turpiloquia, del qual n'es malhauradament possessora la majoria dels catalans, compresos tots los estaments, dels més eminents als més humils, tant los dedicats a laborar Materia com los cultivadors del Esperit, axí los qui rumbegen armorials agençats ab lambrequins, com los honorats ab blasons de gremis. Y barrejats ab uns y altres fa pena trobarhi molts que's diuen aymadors de Catalunya! [Còm es possible qu'estimin Catalunya si ells matexos no s'estimen! Aymadors de Catalunya y colaboren a la destrucció del Idioma ab llurs blasfemies y mots grollers, escatològichs, brutals: ab llurs frases obscenes y de doble sentit. Parleria que si es sempre abominable, ho es més en la boca dels qui pretenen reivindicar los drets de la terra llur. ¡Ab quals armes lluytaràn contra l'oficialitat imposada d'una parla forastera, si les han oscades infectant l'expressió, la forma sensible del pensament, facultat augusta y atribut sublim de sobirania concedits al home!

Malgrat els meus anys y les consegüents abundoses decep-

cions sofertes, no m'he sapigut conformar que hi hagi individus al ensemple catalanòfils y renegayres, donchs essent el parlar bé ò malament de lliure elecció, no capexo los qui ab llur paraula embrutexen l'Idioma y embrutintlo contribuhexen al séu empobriement. No es que'ls faci l'ofensa de creure que malparlen a gratient, car estich convençut que parlen com parlen, no perque sentin fruhició nafrant l'idioma llur: no'l tenen aquest sadisme. Parlen malament per vici, per habitut inveterada que comencen, uns de brivalls perque'ls sembla que fa home, altres d'homens per a vantarse de despreocupats. Hi parlen perque no senten la sensació de vacuidat a llur entorn parlanthi, puix los qui ab ells compartexen la conversa, per més que no parlin com ells, no'n protesten, escoltant ab resignació y tolerant avassallats lo que no tolerarien si, en lloch d'ésser un insult a la Llengua, fos un insult personal a n'ells ò als séus. Com si la Llengua Catalana no constituís, per a nosaltres els catalans, un sentiment pregonament familiar y pregonament patriòtich!

May més oblidaré'l tò de melangiosa recansa ab que'l *leader* d'Irlanda, en Reedmond, me deya, fa deu anys, en la Sala central del Palau del Parlament anglès:—Ah! si'ls irlandesos poguessim esgrimir l'arma invencible del idioma com feu vosaltres!—Y jo, escoltant el plany d'aquell patriota fervent, aplicava mentalment al Verb catalanesch, tan viltingut per nosaltres, el sentit de l'inscripció qu'encercla'l trespol de la sala hont ens trobavem: «Si Deu no guarda l'edifici, los qui'l construhiren hauràn treballat debades.»

Els optimistes, qui per temperament ò conveniencia (els de conveniencia són els renegayres) tot ho veuen de color de rosa, pretenen minvar el greu defecte, ab la excusa que'l vocabulari envilit, es un flagell que patexen la majoria dels pobles llatins: es veritat. Però, apart que aquesta observació acomodaticia no es gens ni mica conhortadora, puix preferiria que ab los altres països civilisats tinguessim afinitats culturals y que'ls imitemsem en

la florida de virtuts, ab nosaltres aytal comunió de vici, no té consemblança, per la transcendencia del malparlar a Catalunya, hont l'Idioma està consubstancialment lligat ab la Nacionalitat, constituhintne la seva essencia: hont debèm tenir sempre present, com una obsessió, qu'un'altra Llengua roman sentada a la llinda de son alberch payral, esperant si passa'l cadavre de la nostra, el qual fóra ensemps el cadavre de la Nacionalitat Catalana.

L'Indiferencia y la Turpiloquia, sintetisadores dels defectes del nostre poble envers la sua Llengua, són cristallisacions diferents d'un mateix procés: són filles de la falta de convivencia espiritual ab la llengua matexa. No hi estèm incorporats, ni tenim encara plena consciencia de lo que'l català significa per a nosaltres els catalans. Parlèm en català perque de nadós sentim parlarhi, per necessitat social y psicològica, desconexent els fonaments qu'ho justifiquen, els preceptes de les lleys ètniques als quals, volguèm ò no volguèm, retèm vassallatge. En la majoria, continua sent una rutina, que desiara espurneja una emoció, quan deuria ser un sentiment y més qu'un sentiment una passió perdurable. L'inconsciencia es l'estat anímich aclarador del misteri qu'envolcalla determinades actituds, actualment inconcebibles. Ella'ns explica com després de 28 anys que'l nostre Guimerà, des de la càtedra del Atenèu, ab les encantaries de sa prodigiosa paraula, transformà la mesquineta ventafochs en Princesa de reyal niçaga, aquesta encara visqui bandejada com bordissenca, de Corporacions científiques y que la vella entitat artística barcelonina, orgull de Barcelona y propietat de barcelonins, tinga encara necessitat d'escatir si en les relacions ab sos conciutadans ha de parlar català ò en altra llengua.

Sols l'inconsciencia explica l'impassibilitat ab que un aplech de catalans, seleccionats per llur catalanitat oficial, foren testimonis en plena Barcelona, present lo Cap del Estat, de l'ignorancia supina que galejà'l primer Ministre d'Espanya, afermant seriósament que'l català es un *patois*, bo per a parlar en familia. Ben

segur que si aquelles personalitats barceloneses, com corresponia a son càrrech, haguessen conviscut espiritualment ab l'idioma llur, conexent la seva valor moral, la sua significació transcendent, prescindint de formulismes protocolaris, respectuosament s'haurien retirat, demostrant als forasters que la dignitat de Catalunya, vinculada en son Verb, prima totes les sobirànies de la terra per altes que sien. Aquest era'l concepte qu'En Cambouliu tenia dels catalans: «Es ab l'indignació d'una ànima generosa davant un ultratge personal, que combaten tot atentat, ja sia a llur independència, ja a llurs drets, vinga de fóra ò de dintre». (1)

Heusaci ab sinceritat y franquesa, sense eufemismes, la realitat dels fets. Heusaci barroerament planejada en tota sa cruesa l'escarida silueta d'esculls perillosos per a la Nau de la Patria y apuntada la causa llur: com si diguessim, el fenomen geològich que'ls ha produhits.

* * *

Què cal fer devant la crisi crònica que sofreix lo nostre llenguatge?

Podèm romandre indiferents, contemplant impassibles la sua destrucció contínua y paulatina, qu'es la destrucció de la propia raça?

Si la flama sagrada que l'Ideal ens ha tramès, cavalcant segles, es arribada a nosaltres mig esmortuhida, mirantnos en l'espill dels patricis que s'enaltiren mantinguentla encesa, no podèm permetre que s'apagui, ans al contrari: el nostre deber es passarla abrandada als nostres fills, procurant que l'ànima colectiva catalana resplandexi conscientment en son Idioma.

Però, la finalitat cobejada no fóra obtinguda, si l'host servadora del Ideal, prosseguís sa tasca, dividida. Per exemplaritat havèm

(1) «Essai sur l'histoire de la Litterature Catalane».

de començar per enderrocar una vegada per totes, les fites partioneres que, bastides per un fantasiós absentisme de realitat, separen els joves dels vells, fent dels cabells blanchs y cabells negres signes de bandositat lingüística: de les partides de baptisme, certificats de banderia. Divisió arbitraria y falsa perquè sempre y hont sia qu'exercexin patronatge'l Fervor y l'Inteligencia, seràn els cors y'ls cervells els classificadors de Joventut y Vellesa: may la Naxença.

En l'agombol de la Llengua, en sa depuració y unitat, no unificació, el Verb no ha d'ésser maniple de cohort, exposat al perill d'anar rostos avall ab son partit, si axí ho disposa l'etzar de la política. Ha d'esser gonfanó reyal, religió y constitució interna de tots els catalans. En semblant feyna, tothom deu contribuirhi: tots a una, que l'Idioma no es tresor d'uns quants escullits, l'Idioma pertany a tots per llegítim dret d'herencia y de naturalesa. Nostre plet linguístich no té semblança ab lo que feren el Dante ab l'italià y l'*Hôtel de Rambouillet* ab el francès. Lo nostre comès es la reconquesta y afirmació d'una parla històrica, no la consagració d'una llengua jove, ni'l preciosisme d'una llengua en plenitut de vida.

Per çò, excepció feta dels tècnichs, adaptadors al geni del llenguatge indígena dels novells vocables aportats al mercat mundial per les innombres produccions de l'activitat humana, no pot esser ni deu esser obra d'un home ni d'un cenacle, puix tot lo més ne resultaria un dialecte de secta, més ò manco nombrosa, més ò manco seleccionada, incomprendible per als no iniciats; però may una llengua nacional que, nascuda del poble, integralment es aquest qui d'acort ab la Tradició l'ha de fer avençar ab magestuosa parsimonia, conservantli y respectantli ses característiques, com ho demostren les variants de lèxich, fonètica y sintaxi comarcals. Com totes les llengues vives, el català, per a mantenir sa estabilitat, s'ha d'apoyar en son passat, car si no ho fes moriria com una planta desarrelada; com també moriria si's limités a confinarshi,

prescindint dels elements exteriors ab los quals ha de conviure y dels quals ha de viure.

Si les llengues vives són freturoses d'higiene que les conservi polides y dispostes sempre a palesar, sens dampnificarles, les concepcions de l'humana inteligencia, ab més rahó les qui, com la nostra, no ha viscuda en plena sava, per la llarga solució de continuïtat que interrompé son conreu, obligantla a romandre arraulida en mig de pagesos, gent de mar y menestralia, als quals devèm sortosament la seva conservació. Cal, donchs, qu'en l'obra de depuració, s'hi aportí la cura assenyada que posaven els escuders de cambra dels nostres sobirans netejant de pols y màcules les reials vestidures, evitant al ferho, malmenar les estofes. Reinstaurèmla tal com els nostres artistes concients restauren les antiquitats arquitectòniques destruhides per l'acció del temps y la maldat dels homens: respectant, obehint y continuant els fragments de línies romasos, abstenintse de posarhi res de llur iniciativa per genial que sia. D'aytals respecte y veneració es merexedor lo Verb nostrat, tant per la sua historia, com per la missió que la Providencia li ha confiada en aquesta terra benehida.

Segons opinió d'un eminent prosista y filòlech francès, «l'home deliberadament no completa ni inventa'l llenguatge. La reflexió té ben poca part en la creació y en el desenrotllament de les llengues. No hi hà pas per elles, ni concilis, ni assemblees deliberants: no se les reforma pas com una constitució viciosa. Els idiomes més bells, més richs, els més profons, són exits ab totes llurs proporcions d'una elaboració silenciosa y d'ella matexa ignorada. Al contrari, les llengues manossejades, tormentades, fetes de mà d'home, porten el segell imborrable d'aquest origen, en llur manca de flexibilitat, llur construcció penosa, llur falta d'harmonia.» (1)

(1) Renan. «Histoire générale et système comparé des langues sémitiques».
Livre I, cap. III.

* * *

Procurar l'incorporació al català dels compatricis indiferents y la perseverança dels neòfits, es també missió que'ns ha de preocupar. Nò l'incorporació dels qui sense obligació y ab les llurs famílies y relacions parlen castellà, per creure que s'aristocratisen posant llureya al seu pensament. Els qui axò fan no curaràn may, són exemplars extranyys, meytadats d'estulticia y d'histrionisme. Sortosament per càstich, la Naturalesa valguentse de la Fonètica y de la Sintaxi y l'Ambient valguentse del Lèxich, els han marcats los llavis ab el ferre rohent del etern ridicol, perque creyentse parlar castellà, per més que s'esforcin demostren que són catalans y si per necessitat ò conveniencia fan el sacrifici de parlar català, ho fan ab accent d'extrangeria. Dexémlos, donchs, que no valen la pena de preocuparsen: són escories socials sense valor.

Los qui devèm atraure fentlos planera la via, no afegint dificultats de creació novella a les dificultats intrínseques del Idioma, són los indiferents per inconsciencia, els qui, segons el poeta florenti, viuen sense merèixer ni l'infamia ni l'elogi, als quals en la Eternitat els situa en lo Pòrtich del Infern, barrejats ab l'esbart menyspreable

«dels àngels que rebels a Deu no foren
ni a ell fidels, curant sols d'ells matexos». (1)

Redimimlos de la llur indiferencia envers la sua llengua natural y propia. Donémlosi totes les facilitats compatibles ab la puresa del Idioma, per a que s'encelin al estat de gracia del ideal. Desbrossémlos el camí, començant los qui'l parlèm sempre y a tot'hora, per parlarlo evitant en la conversa extranyeses y modis-

(1) Dante. «Infern». Cant III. Trad. N. Verdaguer.

mes que'l facin incompreensible: prescindint de snobismes y d'argot de temporada: de neologismes y absurditats que'l disfressen y torturen. Y al pronunciarlo, procurèm que sorgexi dels nostres llavis, ab simplicitat, fugint de sonoritats esquerpes y rebuscades a ultrança: que'ls mots, exemptes d'ampulositat, llisquin suaus, sense violències extremoses, ni endolciments afemellats. Acliquèm els ulls al enlluernament del artifici malaltís y sadollèm-nos en les déus fresques y gemades del poble y en les inestroncables, pures y ennoblidores de la Tradició.

Y quan l'escrivim, quan fixèm la paraula nostrada, no exagerèm la morfologia, alterant els trets fisionòmichs familiars per esperit d'innovació, barrant la patina del temps, dissimulant ab afayts venerables arrugues y tenyint cabells blanchs no menys honorables. Precindim dels rebuscats preciosismes y refinaments del pseudo romanticisme, que com flors d'invernacle no tenen força per a resistir la vida a ple ayre; y no olvidèm que, fet y fet, al idioma més li escau la delicada sentor de l'antigor, que'l perfum sintétich del modernisme. Escrivint ab claretat y precisió volguèm ésser inclosos en el nombre d'aquells escriptors que «arriben a tal grau de sabiesa que consideren qu'ells són per a servir la llengua y no la llengua per a servir llurs capritxositats: y a tal grau de bon gust, que comprenen que l'art suprèm consisteix en utilitzar lo existent abans d'inventar lo que no es necessari». (1)

Seguint aquesta norma de conducta, sabiament acompanyada del consell del príncep de l'oratoria llatina, d'expressar «bones idees en termes escullits ab gust y dignitat», (2) les lectures de llibres catalans no sofriràn desdeny y'ls catalans que sentin l'agre de la terra, per natural amor a la propia llengua, procuraràn adquirirlos, car no's veuràn obligats per enténdrels a fer un treball de semi-traducció, y llegintlos hi trobaràn delectança.

(1) André Thérive. «Le français langue morte?»

(2) Ciceró. «Dels verdaders béns y dels verdaders mals» *A Brutus*. Llibre I. Cap. III.

* * *

Altrament s'ha de barrar el pas, costi lo que costi, a l'allau envilidora que a grans gambades segueix invadint cada vegada més nostre heretatge lingüístich, amenaçant exorcarlo. Sia arrebatat de socarrel lo malehit costum del renech, que al ensemps ofèn a Deu y a Catalunya, seguint el camí fressat per benemèrites institucions a aytal objecte creades, reproduhintles, prodigantles per tots los indrets senyorejats pel català. Adoptém los medis de divulgació y propaganda que'ns inspiri'l nostre desig de purificació lexicològica: la premsa, la tribuna, la conversa: explicant l'influència nociva del renegar en les valors espirituals de casa nostra. No'ns cansèm de predicarho, insistinhi constantment ab fe d'iluminats, ab santa perseverança, per a que, en fet de corrupció de llenguatge, no's complexi la profecia del poeta llatí als romans per llur depravació de costums: «Nostres pares eren pitjors que llurs avis, nosaltres som més dolents que'ls nostres pares y la nostra progenie serà encara més viciosa.» (1)

La campanya contra'l renegar tenim el deber de ferla tots els qui de cor estimem Catalunya, ja que són més nocius a la nostra terra'ls renegayres que'ls séus tradicionals enemichs, perque aquells, poch a poch li embrutexen l'ànima parlant, convertintla en una monstruositat repugnant y abjecta. Aquesta acció d'higiene social s'ha d'exercir dintre de cada llar y en la vida de relació, dexant entendre directa ò indirectament l'enuig que ocasiona sentir males paraules.

Tothom ha d'inscriures en la lleva: tothom ha de col·laborar en la bergada sanitaria, proporcionalment a lo que li permetin los séus medis d'acció; perçò la gran auxiliar serà l'Escola, donchs té a son càrrech la formació de l'ànima catalana del demà: ella es el

(1) Horaci. «Odes.»—Llivre III.—Carmen VI.—*Ad romanos*.

Seminari dels nostres ciutadans del pervindre. L'Escola ha d'inculcar a la maynada ab unció patriòtica y mitjançant tots los procediments didàctichs més aposta, la transcendencia que té per als catalans la conservació de la puresa del llenguatge y la responsabilitat moral en que cauen abandonantlo ò enllordantlo. S'ha de fer compendre als infants que'l problema de la llengua es, per a nosaltres els catalans, un problema de dignitat, estimulantos per a que li servin y li fassin servir la deguda devoció y reverencia, car la llengua que palesà durant segles el pensament de la Catalunya gloriosa, es merexedora de la veneració dels catalans de la Catalunya renaxent. Fugint sempre del ignorant *Perque sí*, se'ls han de facilitar arguments convincents y al nivell de llurs tendres intel·ligencies, per a que sien els portadors y divulgadors en les sues llars d'aquella idealitat. Les seves boques angelicals són les de més abtesa per a predicar la bona nova, perfumada ab l'essencia de llur ingenuïtat: prop dels pares, els infantons són los petits missioners de les grans causes.

L'eficacia d'aquesta actuació estarà en rahó directa de la protecció qu'obertament li dispensin l'Ajuntament de Barcelona y la Mancomunitat, actualment les dues grans trones per a que la campanya de redempció repercutexi per totes les encontrades. Sobre tot si al protegírla, les dues Corporacions oficials prediquen ab l'exemple, per a fer honor a les respectives comissions de cultura y complir degudament la comanda, que'ls es confiada, de vetllar pels prestigis de Catalunya: y prestigi suprèm, es la maravella del Verb qui tantes vegades ressonà en les antigues Sales de Cent y de Sant Jordi, defensant les llibertats de la terra.

No s'ha de tolerar que'ls malparlats tinguin la representació oficial de pobles y districtes catalans, ni que visquin a despeses de Corporacions nostrades. El malparlar ha d'incapacitar automàticament per a desempenyar carrecs públichs dintre la nostra terra, axí sien honorífichs com retribuïts, axí sien d'alta representació com de jornal modest. Catalunya no pot, ni déu honorar, ni man-

tenir, los qui destruhexen son millor patrimoni. Cap religió tolera sacerdots prevaricadors: cap pagès consentiria que'ls séus mossos li sembressin de sal les fexes de conreu: no hi hà pastor que tanqui dintre la cleda ovelles sarnoses.

* * *

Senyors: qu'en honra y gloria de la Llengua Catalana encarnada en los Jochs Florals de Barcelona, els cors s'envolin, amunt, ben amunt, que no'ls arribi el brogit de lluytes bizantines. Que'l fons del problema sia'l que'ns preocupi, no'ls detallets y minucies sense transcendencia fonamental. Que'l coure ressoni dexondint la consciencia nacional endormida en son aspecte lingüístich. Procu-rèm l'esmena honorable per convicció, dels catalans qui fins ara, desconexedors dels llaços que unexen la paraula ab l'esperit, han menyspreat l'idioma llur. Que'ls qui han col·laborat a la destrucció del bell catalanesch, corrompentlo y omplenantlo de sutzeses, se corretgexin. Trenquèm, mitjantçant ferma croada de propaganda y educant y instruhint la maynada, l'infamant cadena de renechs que, forjada per les generacions, agarrota Catalunya: que ab aquesta purificació, encara que no s'obtingui per a la nostra llengua l'immaculada blancor de la neu novella, assolirèm que'ls malparlats, qui avuy constituexen munions, quedin reduhits en lo pervindre a una dula migrada, per a testimoni vivent de com no's deu parlar.

No escatimèm medis per a incorporar al gran estol de devots los desviats y escampèm arrèu la convicció qu'es un crim de lesa Patria anar contra la Llengua, ja sia estra-fentla, maltractantla ò bé oblidantla. Y aquesta tasca fexuga, abnegada, sols remunerada per la noblesa de sa finalitat, s'ha de fer un dia y altre dia, sense defalliments y a proba de desenganys y sacrificis, soportant resignats les befes dels adversaris, fins que la religió del ben parlar tinga un altar en cada llar y en cada cor un apòstol. Y sols quan

l'arbre secular del Idioma, endinsades ses arrels en la Tradició, conresat ab amor y deslliurat de malures pel nostre poble, cobri-celi de bell nou ab fullam de perennitat la Terra Catalana, Catalunya rediviva merexerà que «Deu li don gloria, pus parla en català».

MEMORIA

del Secretari, D. Jordi Rubió

SENYORS.

Ens hem aplegat per a celebrar la 65.na festa de la restauració dels Jocs Florals de Barcelona, i al tenir jo l'honor d'aixecar-hi la meua veu, sento una emoció sincera. Més d'una vegada hi ha ressonat el nom de gent de la meua sang, i em sembla que desvetllo venerades ombres familiars.

Bell exemple de superació de la nostra tendència dissociadora son aquests llargs anys de fidelitat a un programa concebut en plé romanticisme. Per això quan, no fa gaire, les veus de la joventut impacient clamaven per una nova plasmació de la estructura dels *Jochs*, pensava jo que a la nostra institució venerable, no li cal més que seguir docilment el camí que'ls fundadors li assenyalaren, per a conservar, augmentant-lo ab els anys, el seu prestigi, i fer evolucionar, a mesura del temps, la seva agilitat en el judicar. Els Jocs Florals han esdevingut la nostra Acadèmia; les seves portes no s'han tancat mai sistemàticament a ningú, però cal trucar-hi per a obrir-les, ja que no és pas defugint el combat com es guanyen les victòries.

Acadèmia vol dir consagració per al futur, en íntima i respectuosa convivència amb el passat. No demanem doncs als *Jochs Florals* que, mal avenint-se amb el parsimoniós plegatge que'ls anys han anat marcant a son vestit, prenguin de sobte actituds d'atleta d'avantguarda.

Enguany entre les 224 composicions entrades a concurs, una gran partida de les nostres escoles poètiques s'hi veia representada i el treball de selecció ha estat llarg i difícil. Cap obra s'ens és imposada de bell entuvi i decididament per la seva virtut poètica excepcional. En la majoria de les poesies predominava el clixé retòric, la composició correcta però desvalguda de sincera vibració, obedient a un convencionalisme de fons i de forma peculiar en cada modalitat literària, el qual si bé un dia sembla viu i original, ben aviat s'escrotona com un estuc, sense que l'or brilli al des-sota.

Això no vol pas dir que haguem restat insensibles a les bel·leses que contenen moltes de les obres presentades i el veredicté nostre us permetrà fruir-ne algunes.

Al premi de la Flor Natural optava la gran majoria de les poesies. Els nostres parers foren dividits i finalment fou atorgada per majoria al núm. 22, *La balada del caminant*, de noble i desembracada factura i vibrant entonació, amb tot i alguna caiguda que tant pot semblar un atreviment com un descuit. El primer accèssit s'ha concedit al núm. 197 *Gelosia*, que desenrotlla una idea molt delicada, i amb gran traça poètica. El segon accèssit es per a les *Tres cançons* (núm. 75), fines d'execució totes elles i d'una inspiració continguda i sobria. De l'últim accèssit n'hem cregut mereixedor el núm. 48 *Oh, nevodel*, per la seva rica imatgeria, que és de dol-dre que es vegi algun cop desnaturalitzada per prosaismes fàcilment esmenables.

Ja és quasi consuetud en les memòries de secretari dels darrers anys, el planyer la migradesa de les obres optant a la *Englantina*. Els *Jochs Florals* d'enguany no han estat pas una escepció i hem tingut de renunciar a adjudicar-la. El primer accèssit ha sigut donat al núm. 97 *L'agre de la terra*, obra pomposament versificada, i a la qual perjudica una entonació excessivament retòrica, però que conté estrofes encisadores. Del segon accèssit n'és guanyador el núm. 71, *Poemàtica*, d'un convencionalisme compensat per l'habi-

litat de l'autor en la descripció poètica. Al núm. 202, *Enyorança de la vella ciutat*, ha estat concedit encara un últim accèssit; és obra en la qual és de doldre que la expressió poètica no respongui d'ordinari a la noblesa del pensament capital.

D'entre les poesies que aspiraven a la *Viola*, n'ha estat fet guanyador l'enfilall de sonets *Visions de Catedrals* (núm. 172), en els quals s'hi endevina la mà d'un poeta experimentat i segur en el domini de la forma. El primer accèssit es concedeix al núm. 198, *Temps de sembrar*, d'una opulència poc cenyida, però que s'imposà des de la primera lectura. Llàstima que l'autor no hagi posat punt final quan la inspiració li dictava. El segon accèssit l'obté *Uzzi-yadiú, el rey leprós* (núm. 136), poema desigual d'execució que amb innegables bel·leses de detall vesteix una concepció altament poètica dins de son exotisme pseudo-bíblic. El tercer accèssit s'ha concedit al núm. 174 *Balada bíblica*, de correcte i evocadora concisió.

Dos premis extraordinaris de poesia ha creat el Consistori. Amb el primer hem volgut distingir la glossa *Les noces de l'alosa y el llessami* (núm. 133). La seva cristal·lina delicadesa, son preciosisme suggestiu que recorda sovint les meravelloses intuïcions populars d'Andersen, ens han fet pensar més d'una vegada en concedir-li la Flor natural.

L'altre premi extraordinari l'ha obtingut el núm. 222 *La Dolorosa*, poema dramàtic escrit amb ardent emoció, al qual sols pot perjudicar, en opinió del Consistori, la cruesa, per altra banda dignament salvada en les expressions poètiques, de la tragèdia que l'autor planteja.

Dignes d'honorífica menció hem judicat les poesies següents: núm. 106, *El bosc que té l'amor a dins*, núm. 201 *Les velletes humils*, núm. 191 *Platges lluminoses*, núm. 46 *La primerissa*, i núm. 36 *Rims d'enyorament*, que obtaven a la Flor Natural; els núm. 100 *Joia profanada* i núm. 194 *Poblet* corresponents a l'Englantina i els núm. 35 *A una Mare de Deu camperola* i núm. 111 *Les set Paraules*

que tiraven a la Viola. Senyalem també amb simpatia per esser escrita en la llengua germana dels felibres el núm. 102 *Per la glori dou terraire*, com a record dels dies en que els nostres trobadors optaven a les joies dels Jocs Florals de Tolosa.

La *Copa artistica* l'ha concedit el Consistori al núm. 98 *La dida*, notable per la vigorosa sobrietat amb que desenrotlla un problema de psicologia maternal.

Un altre premi extraordinari ha estat creat per a la prosa, per tal d'honorar el núm. 129 *Lilium inter spinas o el cas de la mestra nova*, obra que revela un novelista autèntic, sols deslluïda per la cruesa de certes expressions que no per correr sovint en llavis del poble, deixen de ser aliteràries i de mal gust. Com dignes de menció senyalem el núm. 89 *Adelfa* i el 124 *Díptic d'humor*.

El premi Fastenrath no ha cregut oportú el Consistori d'adjudicar-lo, i el premi Rabell ha estat atorgat a les bellíssimes narracions *Animes atuïdes* del Dr. Roig Raventós.

La commemoració ritual dels mestres i amics que'ns han deixat, és enguany particularment dolorosa. Molts són els noms il·lustres que han passat a esser inscrits al Panteó dels immortals. Sigui posat en primer lloc el Mestre en Gai Saber Mossen Miquel Costa i Llobera. Respecto massa sa memòria, per atrevir-me a valorar-la en els estrets límits que aquest acte em consent. Inclinem-nos davant la seva tomba i conservem viu l'exemple de la honradesa de la seva obra, sols superada per la vida mateixa del poeta. Recordem també el nom d'En Josep Surribas, el notari sallentí historiador del Parlament de Casp; En Josep Font i Gumà, l'intel·ligent i generós historiador i col·leccionista de les rajoles catalanes; el savi gramàtic P. Jaume Nonell S. J., tan solidament fundat en les llengues clàssiques; el Mestre Felip Pedrell, el pare de la nostra historiografia musical, sempre ardit i coratjós d'esperit fins a l'extrema vellesa; En Joan B. Enseñat, incorporador a l'escena castellana d'un dels melodrames francesos que més gran èxit tingué a Barcelona; el músic En Josep Rodoreda, primer di-

rector de la Banda municipal i inspirat compositor; l'escultor Josep Cardona; l'Isidre Bonsoms, el bibliofil refinat i savi cervantista, mecenes de la més jove de les nostres biblioteques; el canonge Dr. Gayetà Barriaquer, treballador incansable i historiador de les cases de religiosos a Catalunya; En Manuel Murguia, el savi historiador de Galicia, mantenedor forà en 1890 de la nostra festa; En Geroni Forteza; l'advocat J. Vilaseca Magarre, digne continuador d'una il·lustre dinastia de juriconsults, i En Cosme Parpal i Marqués, l'home d'acció incansable, amic cordial i plè de simpatia.

Que Deu hagi acullit les seves ànimes.

FLOR NATURAL

LA BALADA DEL CAMINANT, *per Josep M. de Sagarra.*

GELOSIA, *per Josep Estadella Arnó.*

TRES CANÇONS, *per Tomàs Garcès.*

OH, NEVODET!, *per Mossèn Joan Clapés y Corbera.*

FLOR NATURAL

La balada del caminant

Come i frati minor vanno per via.

Matí de març, fa un vent desvergonyit,
palpa els secrets més amagats del arbre,
fa tremolà el vestit
i sacceja el cadavre
del criminal penjat i consumit.
Matí de març. El camp color de mel;
hi ha quatre flors en una branca seca,
blau de turquesa al cel,
alosa d'or, puput llameca,
i el vent és violí, flauta i bruel.
I vetaquí que al mig del corriol
que té marges de ruda i etzavara,
passa un home tot sol,
que ara camina o be s'ajup i es para,
i va fent com aquell que vol i dol.
És un home pansit, ni vert ni vell,
la seva cama una sarment que es trenca,
tres miques de burell

amagant la figura escardalenca;
bot d'esquirol i entrellucar d'ocell.
És un home amargat per tots els vins,
gronxat per totes les tavernes,
vist el seu cor per dins
hi té l'unglada de dolors eternes...
I va brut de la polç de tants camins.
El cel blau al seu cap li és com un pès,
i el corriol li és com un llit d'espines,
i no li diuen res
la fulla verda de les tarongines,
la perla grisa, el rossinyol i el bes.
I va guaitant les gracies del camí:
un pollancret blavenc de tres anyades,
i el cirerer que acaba de florir
per fê unes arracades
de sang i de perfum i de sati.
I va guaitant ara el paller daurat,
ara la feixa on treu el nas l'userda,
i el bot desesperat
d'una llagosta verda,
i una oreneta neta de pecat.
I diu el vianant d'aquest camí:
—«Perquè em fregues pels ulls aquestes coses
oh llum que't rius de mi?
Perquè m'omples el nas d'olor de roses
si saps que no tinc esma per sentir?
Si tot m'és dolorós, tot igual,
la branca fina i la blavosa prada,
la menta, el romani i el penical,
el roure, i el gual
amb un dit tremolós d'aigua daurada?
Si ja no se'm commou ni l'ull ni el cor,
si tota cosa pel meu front és mansa,
tot un camí de mort
sense ni una goteta d'esperança,

ni un crit de joia ni una espurna d'or!
Si m'he venut l'amor en un taulell,
i em fan por les cortines de l'alcova,
i entre les punxes he perdut l'anell,
i sols em resten tres retalls de roba
per guarnir la miseria de la pell.

Si ja no crec ni en deus ni llars
ni en erms ni plans ni coromines,
oh demati de març
no m'esbandeixis tantes coses fines
devant les nines dels meus ulls covards! —
Aixís ha dit bo i apretant el pas,
sense escoltar la dolça cogullada,
sense olorà amb el nas
la terra tremolant i perfumada...
I va camina que caminaràs.
Però es cansa i s'atura, i vetaquí,
que entrelluca el portal d'una masia,
i truca amb el bastó del pelegrí,
i diu: — «Ave Maria,
no em passarieu un tragueta de vi?»

El caminant sospira en un recó,
i una noia li seu ben a la vora;
li trenca el llavi una cançó...
i el sol que ve de fora
es fica de biaix pel finestró.
Canta la noia la cançó del març:
desig, esgarrifances i folia,
les trapes i els etzars,
la seda immòvil de la satalia,
guarnint les punxes fulgurants del arc.
La cançó de les penes de la nit,
del corb que pica el coll de la donzella,
del pit sota el vestit
badant-se com si fós una poncella

amb dotze venes tebies de neguit.
El vianant l'escolta a poc a poc,
la cançó se li adorm a flor d'orella...

I una mica de foc
va tornant la seva ànima vermella,
i ja no se'n sap moure d'aquell lloc.
I la cançó del març es va fonent,
amb un panteig finíssim de basarda.

Quan la cançó no es sent,
ja ha començat la fresca de la tarda
i pel camí ja s'ha aturat el vent.
I diu el vianant:—«Adeussiaul
Mercès pel vi i per la cançó lleugera,
fins a mai més si us plau!
Que a mi el bastó i el romaní m'espera
i vaig a caminar sota el cel blau.»—

I ara totes les coses del camí,
al caminant li han endolcit la cara,
ja no es sent tan mesquí
vora els marges de ruda i etzavara,
i el pollancret blavenc no el fa patir.
I va guaitant molt amorosament,
la cançó li ressona dins les venes,
i li sembla que sent

aquella flauta de sospirs i penes
que ha fet parar tots els xiulets del vent.
El xuclamel se li ha enganxat al bras,
i un bri de boll li ha mig daurat la cella,
sent el perfum del mas,
l'alè del bou que va menant la rella,
i va camina que caminaràs.

I ara costreja sota el jorn pansit,
i l'ombra del capvespre no l'espanta,
i amb l'ull un-si és humit,
demunt l'espatlla tot el coll decanta
que una estrella li deia: bona nit!

I sent tocar molt lluny l'oració,
i el caminant els llavis descloïa,
i va dient:—«Senyò,
per amant els treballs de cada dia
doneu-me una miqueta de cançó!»—
Després s'ajaça en un redol de mill,
i oblida la misèria i la fortuna,
la febre i el perill...
i dalt del cel tremola un tall de lluna,
i a la terra vigila el cant del grill.

Gelosía

Camperola.

O, el recó de l'horta
on viu mon tresor.
El camí que hi porta
be me'l se de cor.
Arbres que'l voregen
son els meus amics:
branques que'l ombregen
saben mos fatics.
Que alegre a l'anada!
Que trist al tornà
quan l'enamorada
me diu «—fins demà»!
Jo del lluny me giro
i li dic «—adeu»!
Lo darrer que oviro
el mocador seu
que'l voleia, trista,
de dalt del terrat

fins que'm pert de vista
en la oscuritat.

* * *

Clenxeta argentada,
caminet, camí:
quan passi l'amada
parla li de mi.
Plàcides pomeres
feu-li de doser,
Tira-li cireres
polit cirerer.
Riu-te'n lluna clara,
canta rossinyol,
tomba't-hi de cara
mistic girasol.
I vosaltres roses
i clavells sagnants,
desgraneu-li gloses
d'amors esclatants,
que cerquen dresseres
qu'escursin neguits
i encenen fogueres
a dintre dels pits.

* * *

Camí de ventura
camí, caminet:
els passos detura
d'aquell fadrinet
de dolça mirada
d'esguard temptador
que'm ronda l'amada
de clarò a claror

i diu unes coses
que jo no se dir,
i amb gràcies meloses
la pot seduhir!
Cami de ventura
sies l'angel meul
Sos passos detura
caminet, per Déul
Que se la enduria
que se la endurà
que me la pendria
del peu del altà!

—

Heu's aquí que un dia
galan amorós
aixís es planyia,
sentin-se gelós,
mentre la formosa,
caminet enllà,
guaitaba, gelosa,
si el veia arribà,
tement les fadrines
que van pels camins
i donen metzines
qu'encisen fadrins.

Tres cançons

Ben venga maggio...

I

Viola, dalt dels cims,
entre les herbes, brolles.
Fas un perfum més fi
que el de la farigola.
L'amada t'ha collit,
vora el seu llavi et posa:
eres com un estel
morat, entre la molsa.
L'amada t'ha collit,
viola.

T'ajups sota la mà
rosada de l'amada.
Si el vent no et torça mai,
perquè et colltorces ara?
Quina sentor que fas,

violeta amagadal
La deixes a les mans,
entre els cabells l'escampes.
Quina claror que fas
d'albada!

Les mans del meu amor
la violeta prenen.
Si el seu perfum se'n va
una altra flaire hi deixen.
Adéu, la flor dels cims,
perduda entre les herbes!
Aquelles dolces mans
et faran viva sempre,
viola resplendent,
estrellal

II

En mig dels argelaguers
hi floria la ginesta,
com una espurna de foc
damunt la garriga espessa.
Ginesta, l'hivern se'n va,
s'acosta la primavera.

Com una espurna de foc,
ginesta, com una estrella.
L'amada en porta un esqueix
i la tarda no és tan freda.
El vent es torna oratjol,
s'acosta la primavera.

L'amada en porta un esqueix.
Rialla de la ginesta,
esperança de l'amor
que resplendeix i batega.
Adéu, boires de l'hivern!
S'acosta la primavera!

III

Romani del caminet,
herba humil, floreta blava.
Vora la vinya has crescut,
entre el mar i la muntanya.

Per les feixes he pujat,
amb la meva enamorada.
Lla baix, la blavor del mar
era esquixada de barques
i, més ençà, el cirerer
el seu ombradiu ens dava.
Per donar nos més delit
la teva olò ens encisava.
— No us gireu a guaità el mar
que ara sou a la muntanya. —
Romani del caminet,
herba humil, floreta blava!

Si enrera deixem la mar
més endavant hi ha la plana.
Entre mig del corriol,
els brucs i les argelagues
amb l'espina ens han punxat

i ens aturen amb les branques.
Adéu, planúria del mar!
Enyorariem la platja
si no fos el romani
que l'ànima ens embriaga.
Romani del caminet,
herba humil, floreta blaval

A l'arribar dalt del cim,
com s'enjoia la miradal
Si enrera deixem la mar,
davant nostre hi ha la plana:
la terra s'allarga al sol
mentre el vent mena les barques.
Adéu, adéu, romani,
quina olò tan bona escampes:
la terra t'ha dat l'alè
i la mar la marinada.

Romani del caminet,
herba humil, floreta blava.
Vora la vinya has crescut,
entre el mar i la muntanya.

Oh nebodet!

Es un gerricó.

Escolta dich: Oh gerricó diví,
de boca plena de dolçor de bresques,
regalimant rialles a desdí,
confitades al cor, com és el vi
dintre el celler foscant, en odres fresques.

Y aquella odor suau, vivificant
d'arrop anyívol, espessit de serves,
que fa son caparró de Sant Joan
fet d'or flonjós, brunyit, ondulejant,
gronxolat per l'oreig que mou les herbes.

Com un pessich de sucre és blanch flonjós
y son sos ulls de vius com les cireres
si ré'l distreu és grave com els dos
cirials del Sagrari y bellugós
com el temps repicant les minuterres.

Es un xayet moixívol al bressol,
belant, qu'enyora el plat de les sopetes,
y plora y riu y juga amb raigs de sol,
flamells de fils entrant pel finestrol,
capdellats per l'encis de ses manetes.

Desclou, rient, sa boca de petons,
y brolla el nom, barbotejant, de mare,
per entre les dentetes de pinyons
amorosit per tendres emocions
que percuteixen dintre'l cor del pare.

Y fa un petó, 'l primer de la brotada,
exanguí com en naixe el papalló,
l'ha resclosit dintre la flor rosada
dels llavis de la mare enriellada
que'l feu com l'au, al fill retornadó.

Llevat, al sol, de cua d'ull ovira
el gibrellet de l'aygua, y ell tot nú
plora desficiantse y s'enretira,
ben arrapat, irat com una pira,
perneja, y reb el bany en jorn ben cru.

Temorega y plorós li regalima
el joyell perlejant que'l fa tremir;
la mareta l'eixuga, y ell l'estima,
abraçant-la, y fugia a mig vestir
cap al bressol qu'amb l'escalfor el mima.

Llavors la mare, omplint-lo de petons,
li ensenya a venir sol, sembla una fura,
cau de genolls, tot pidolant bombons;
li dona ella son dit y ses cançons
y après sol fuig, y a mitj camí s'atura.

Es gira y li fa «Adeu» amb la ma closa;
y li tira petons amb l'altra ma;
son ginesta que reb, y han fet, en rosa,
ses galtones de cera transformar;
y el pare joganer va y l'agafà.

Aixeca al fill, se'l posa al cap, qu'es l'ara:
«Senyor, així mateix me'l vàreu dar,
us en faig dó, tant com l'estim ja d'ara,
si no ha de ser ardit, bon català
com jo, y un sant com és la seva mare».

ENGLANTINA D'OR

L'AGRE DE LA TERRA, *per Manel Folch i Torres.*

POEMÀTICA, *per Josep Estadella Arnó.*

ENYORANÇA DE LA VELLA CIUTAT, *per Joaquim Ayné Rabell.*

L'agre de la terra

Lloa.

Plaurie'm, a lloança del nostre sòl nadiu,
escriure un cant geòrgic, com ell auster i aspriu,
de versos monorítmics i consonants aguts
com els penyals que ericen, esquerps i cantelluts,
— talment unglots de monstre — els flancs de sos cimals,
a prova de temperis i de tramuntanals.
Agre de Catalunya, d'on xucla el nostre seny
tot ço que te d'indòmit, de mascle i de ferreny;
que no ets ni ric ni pobre, ni avar ni generós,
que lleves, a bescanvi d'afanys i de suòs,
— ni tot blat ni tot sègol, mes sí d'un bon mestall —
el pa de cada dia per paga del treball!
Voldria un cant geòrgic alçà a ta excelsitud,
terror de qui hem apresat la ciència i la virtut,
— tornada catalana — de la ponderació,
que ens fa estimar la fruita sens menysprear la flò,
i amar, com tes muntanyes, els ideals azurs,
mes bo i servant, com elles, en terra els peus segurs.

De tu jo en lloaria — oh mon terror pairall —
aquesta serralada que fita el teu capçal
i que tot l'any els núvols, les boires i la neu
la cofen de caputxa, aprop com és de Déu.

Breçol de nostra raça, niu d'aligues reials
que has fet el geni nostre, soberc com tos cimals;
rocam d'on se tallava la nostra fortitud,
custodi de la Patria, vell Pirineu, salut!
Salut també a vosaltres, turons montserratins
empal·liats de boixos, timons i romanins,
que sou el *laus perennis* d'aquesta nostra fe
inexpugnable i forta com un castell roquè.
I, adhuc, a tu que guaites des de ton alt palau
endins la mar immensa la mallorquina nau,
i com un patriarca, capdill de gernacions,
— rel d'arbre milenari brostada de plançons —
a ta fillada innombre predius un alt futur,
i al fons de tes congestes mantens el seu cor pur
per l'hora gloriosa: oh reverent Montseny
que tens la testa blanca i el front tan ple de senyl

Agre de Catalunya, la lloa vals també
pels quatre rius que sangren el pla del teu terrê,
— tants com els pals que barren el camp dels teus escuts,
i tants, adhuc, com compten les cardinals virtuts —
i per la mar on vessen llur gracia i abundò,
silents com el misteri de ta fecondació:
aquesta mar llatina que te les ones prenys
de l'aura de la raça, i escriu en sos arenys,
amb randes bullidores d'aurífics tornassols,
l'històrial dels Lluries, dels Llances i els Mallols:
aquesta mar lluminica tan plena de blavor,
d'on hem encomenada la nostra serenor!

Llaor, també, an els boscos de que son agensats,
terror de Catalunya, tos cingles i espadats.

als roures centenaris, afront dels bufaruts,
que mai els acalaren ni els han vist mai retuts,
aixícom l'urc altívol de la nostrada gent,
rebeca a doblegar-se en gest d'acatament.
Llaò a la pompa gerda de tes pinedes, i
a ço que hi secreteja el ventijol marí,
de cales misterioses i d'encantats fondals
on paren les sirenes llurs tàlems nupcials;
i als verns i als faigs que ombregen els teus clotals jolius,
on gaigs i merles canten la gloria de llurs nius,
i el llagrimaig clapota del miser fontinyol
i sos nocturns assatja el mestre rossinyol.
O, ubacs de l'agre patri, racers d'olvit i pau
que a l'eixutor que el colra poseu un tret suau!
Unció de poesia, no ens el neguessis pas
el teu sant refrigeri en mig de l'escarràs!

Agre de Catalunya que enjoies ton burell
a l'Empordà amb meragdes, amb or als plans d'Urgell;
que al Francolí i al Segre hi lleves i hi reculls
la fosa de topacis que vessa de llurs trulls;
i ets porpra vellutada als horts del Llobregat,
carboncle i atzabeja als ceps del Priorat;
que pares nostra taula amb pa del teu forment,
que bulls dins nostres venes amb el teu most ardent,
i ens ets en la olivera, adob i llum suau,
unció, metgia i gracia de dolça i santa paul!

Lloats tos conreus siguin, tes prades, tos emprius,
i tu, cel de la Patria, que els guaites i els somrius,
i d'un dossè els agences, de fúlgides blavors;
i tu, sol que els fecondes i els tornes llevadors;
i, adhuc, tu, tramuntana, que ets nostra com cap vent,
i els gites les gropades malsanes de ponent.

Lloats també, vosaltres, pagesos catalans,
eixuts com els terrossos que colren vostres mans;

pastors que en la mirada teniu l'encantament
de l'aire de les cimes i llur repòs silent;
pubilles camperoles tremantes d'escarràs,
de sina revinguda i bon garrot de braç...
Masies de la terra, voltades de pallers,
fressoses de llocades i d'ànecs baladrers,
guarnides de panotxes, ornades de parrals,
rientes de mainada, de sol i de pardals...
Calrada de les eres, cançó dels batedòs,
escotxejar de guatlles, ahinar desficiós
de l'euga qui s'enraja... Cellers entrenyinat
on llurs arrops destil·len xaretlos i moscats...
Cortals, cledes i estables: bruel tràgic del bou
junyit a la feixuga esclavitud del jou;
tusó blanc de les boies, bel trémul dels anyells,
arcàdics assemblatges de vaques i vedells;
bucòlic dring d'esquelles, flabiols de rabadans;
— idil·liques escenes dels agres virgilians —
evocació faunesca del boc, senyor d'emprius,
de barbes esblenades i ulls rojos i lascius;
ahuc del ca d'atura, lluquets fulgents del llop:
selvàtiques tragèdies que amava el bon Isop...
Per tot quant viu i alena en nostre camp pairal
i fa la fesomia de l'ànima terral,
mon cant sigui en lloança: escudusser tribut
d'un bard que ja no rima afanys de joventut!

Agre de Catalunya, que ets el meu patri sòl,
aquell on se gronxava un dia el meu breçol,
aquell pel qual menava mos passos infantins,
aquell on fer voldria mos darrerencs camins;
agre de Catalunya, dolcíssim i amorós,
obre'm la teva sina en l'hora del repòs;
estrénye'm en tos braços, dins d'ells em fongui amb tu,
i fins a l'últim dia siguem ambdós tot u.

Poemàtica

Sota un cirerer.

Sota un cirerer guarnit de cireres
(fanalets minúsculs a la veneciana
que un camp il·luminen de rosses garberes)
viuen un idil·li En *Jan* i la *Tana*.
Cau un sol de Déu que tot ho arbora,
la terra està lassa com una partera,
i a sota els rostolls panteixa i enyora
les plàcides nits de la primavera.
L'amat i l'amada parlen dolçament;
canten les cigales llur cançó mandrosa;
pels arbres fresseja un alè de vent,
i uns vedells pasturen l'espona verdosa.

—Si ho sabessis, *Tana*, ço que he somiat!
—Digam-ho, que em moro de curiositat.
—Vet aquí que ambdós, (era un bell matí)
cansats d'ésser pobres fugiem d'aquí.
Vet aquí que anavem darrera la sort:
tu tendra i xamosa, jo cepat i fort.

La dèria va dur-nos a terres llunyanes.
De mars i de rius, de serres i planes,
qui en creuarà més, que nosaltres dos!
Per fi vàrem veure un lloc venturós:
una plana verge que era una promesa!
Cada bri d'esforç un toll de riquesa.
Com hi eren fecunds els nostres fatics!
Al cap de poc temps retornavem rics.
I quin bell retorn! Quin esclat de joia!
Tu entraves al poble, radiant cofoia,
rebert encaixades d'amics i parents.
O quina emoció la d'aquells moments,
recordant el dia que ens en vam anar!
Tot estava, encar, com ho vam deixar:
l'hort de l'abadia, la font de la plaça,
l'encongida església sota la torrassa
que vigila el terme, i, a son bell entorn,
un estol de cases, amb l'hostal, el forn,
i la vella escola que sempre és tancada,
i l'ampit on juga tot l'any la mainada
(al sol a l'hivern, a l'ombra a l'istiu),
i aquella caseta que era el nostre niul...
Si dúiem als ulls un flam d'alegria,
tot el que miravem quin encant tenia!
El poble va dar nos, de nou, l'escalf seu.
Vam comprà una hisenda que era un bé de Déu.
En ella tu hi feies de reina i senyora.
Tothom hi era a pler, a la nostra vora;
car la governavem amorosament
i erem el refugi de tota la gent.
Sembravem les terres, sembravem els cors,
i feiem collites de fruits i d'amors.
O, Tana estimada, quin bell somiar!
O, quin raig de llum en la fosca bruma!
I quin delit sento de creuar la mar
i anarme'n pel món a provar fortuna!—

Pel cel ha creuat
un vol d'estornells.
Els ulls de l'amat
van darrera d'ells.

—Ai, Jan! Asserena't i prest torna en si:
no et fiïs dels somis, que són enganyosos.
La nostra fortuna la tenim aquí:
un amor immens que ens ha fet joiosos.
Ah, si tots aquells que se'n van anar
a lloms d'una dèria, com la que t'atia,
a la seva pàtria poguessin tornar!
Quin batec de cors pels camins hi hauria!
Per cada un que torna riallê i triomfant,
són legió els que al lluny, moren de tristesa
enyorant la pàtria que may més veuran.
Pobresa sens pàtria, que amarga pobresa!
Guaita, les pomeres que vam plantà al tros,
quina ofrena ens fan de fruits saborosos!
I, en la vinya jove que engalana el clos,
com s'hi anuncien els raïms melosos!
Ploraran les garbes el forment preat
(gotes de suor de ton front vessades
que la mare terra pròdiga ha tornat
amorosament, en perles daurades).
I si en nostra taula no hi manca pa i vi,
i si en nostre jaç hi sobra alegria,
i a dins les entranyes em sento glatí
el fill desitjat que Amor ens envia;
si tenim la joia d'una joventut
que és tota braó, que és tota ardidesa,
i el treball ens plau i tenim salut...
O Jan del meu cor!, vols major riquesa?
Oblida els teus somis! Pensa que, en marxar,
per camins d'espines peregrinariem
lluny de nostra terra i havent de parlar

una llengua amprada! Que pobres seriem!
I el fill que ha de néixer, fillet amorós!
Que trista seria la seva infantesa!
I on el trobaria, l'alegre repós
que dona als infants una llar encesa?—
En Jan se l'escolta tot corencisat.
Els seus ulls blavissos s'han il·luminat
d'una claror dolça de florir d'albada.
I, com un infant, ple d'entendiment,
ajoca el seu cap, amorosament,
damunt de la falda de l'enamorada.

.
Dalt del cirerer canta un rossinyol.
Flamegen les garbes als besos del sol .
i flameja l'horta, radiant i bella.
El pastor menut que guarda els vedells,
fent flautes de canya va darrera d'ells
i canta, esguardant la dolça parella:

«—No ets tan pobre, car tens pàtria.
Si deixar-la se t'acut,
quan de la pàtria te allunyis
ja sabràs el que has perdut!—»

Enyorança de la vella Ciutat

Dèume-la xiqueta la meva Ciutat;
ben escotorida com en temps passat,
niu d'amors de casa entre coneguts,
plena de bons usos, xopa de virtuts,
de vies estretes, de gòtics portals,
vessant clavellines tots els finestrals;
amb infants jugant-hi ben innocentment;
amb robes portades segons l'estament,
fent rotllo amb llurs nines les noies, cantant
cançons de la terra, que altres apendran...
amb jaïos qu'esmenten fets de l'avïor...
Si! Dèume-la xica ma Ciutat del cor!

No'm feu la tristesa de dir-me qu'es gran!
La seva creixença la miro plorant!...
Pubilla garrida qu'era en temps passat,
plena de noblesa, xopa de bondat!...
Ara... Qui hi diria que la germanó

i l'amistat franca guardem a l'escó?...
car, no prodigant les aquestes virtuts,
lograrèm tot'hora viure previnguts...
La forasteralla ens parla amb reganys!
L'invasió seguida posa mils paranys!...
No es càs de picar-hi... No'ls obrim els cors,
pensem amb els Judes cínics i traidors!...
La Ciutat s'eixampla mentre es fa menut
l'esperit d'un Poble, qui pert la virtut
i la fesomia de lo gran que ha estat
quan era Reialme i Nacionalitat!...

Avui son ben amples les vies, es cert!
Pels ravals immensos un hom ja s'hi pert...
Mes, a on cercar-hi l'amistat d'avans?
En quin lloc trobar-hi els nostres germans?...
Vinguts d'altres terres, en son pobladors
quins per nostres pedres no senten amors,
que tant se'ls en dona dels gòtics portals
com dels clavells rojos dels vells finestrals;
i als infants contemplen jugant pel carrer,
oïnt llurs blasfèmies com de carreter,
i a les pobres noies, de dia i de nit,
feinejant misèries amb migrat profit...
i, en camvi, vesteixen ben lluny del seu braç,
essent correntia que ningú en fa càs!...
No juguen a nines!... Van amb el galán
amb posat de dòna per la Ciutat gran...
on també hi trastegen els minyóns grollers
i avis blasfemaires, molts d'ells forasters!...

I el transeunt passa, tot atrafegat,
mirant les grans vies de la gran Ciutat,
descobrint bel·leses.... part de fòra, si,
sens veure, per dintre, l'odi i el ver!...
La poma camosa corcada pels verms!...

Per fòra, pilastres i edificis ferms!...
Per fòra, les sedes, velluts i dorats,
fins cors que relluen... per lo barnissats!
Mes, tot fals el luxel... Mes, tot buit el cor!
Orgia, o misèries... Rès de germanor!
Poca virtut sana... L'amanerament...
Molt estrangerisme, molt mes fingiment...
La forasteralla... l'etern enemic!...
El miser qui furga per a explotà el ric...
Molts rics embrutint se, com se fa *allà dalt*...
El corc de l'Enveja, l'esperit del Mal
rosegant l'Historia del nostre passat
i, sofrint, qui adora la nostra Ciutat!...

Ah! les vies amples, i el gran caseriu,
i l'europeisme, i el gros poderiul...
Com l'han estrafteta!... Tot l'aire li han fós...
Noble menestrala, ja té els fills senyòs!
D'aquets, molts se'n mofen, mirant més amunt...
Mirallets d'aloses que'ls cassa un a un!...
Que n'ha tret la Mare de son gròs esclat?
Poblar-se de vibres que l'han rosegat!...
Ara, els caus son amples... Ara, esclava n'es...
Ara, es europeal... Te estols forastêsl...

Mes, jo la voldria xica com avans
quan ens coneixiem tots els ciutadans,
i erem tots de casa... i erem tots germans...
i erem de la terra... i erem *Catalans!*

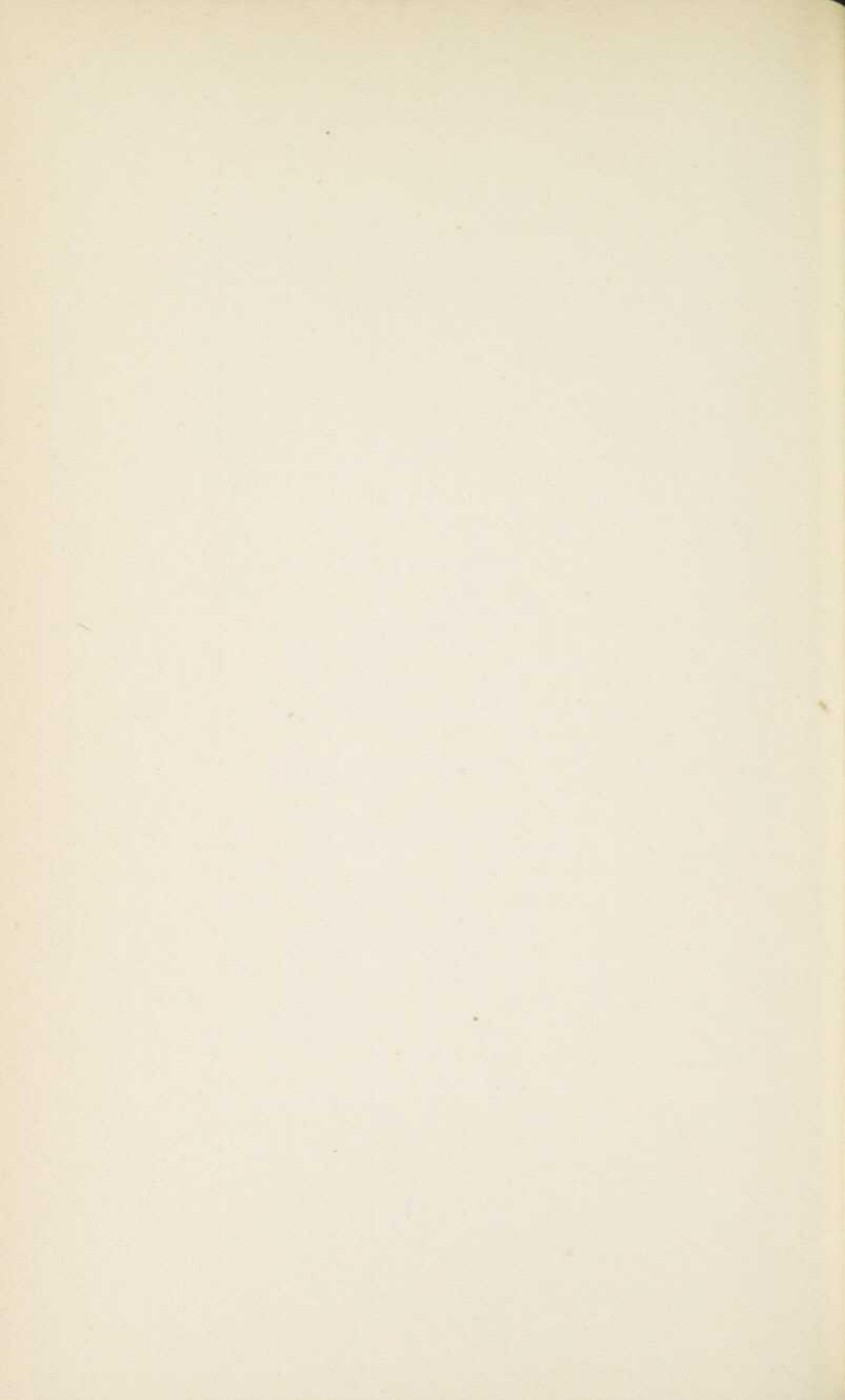
VIOLA

VISIONS DE CATEDRALS, *per Mossèn Jaume Collell.*

TEMPS DE SEMBRAR, *per Mossèn Andréu Caimari.*

UZZIYADÛ, EL REI LEPRÓS, *per Josep Massó Ventós.*

BALADA BÍBLICA, *per Camil Geis.*

VIOLA D'OR Y D'ARGENT

Visions de catedrals

Urbi et Orbi

I

SANT PERE DE ROMA

Puja'l romèu per l'ampla escalinata,
passa'l llindar qu'es terme de sa via;
y al veure aquell gran temple s'extasia
y, cayent de genolls, en plor esclata.

Sia vingut del Nort, de platja ingrata
ò dels soleys benignes del Mig-dia,
aquí hi troba sa llar, y l'alegría
en sa mirada atònita's retrata.

Més que del or y jaspis la riquesa,
més que del lloch la colossal grandesa
sent de sa Fè lo bategar pregon;

y, orant de Pere y Pau devant la tomba,
li apar que per la cúpula s'esbomba
el «Credo» salvador per tot lo món.

II

EL DUOMO DE MILAN

Com si en rúfola nit s'hagués despres
una allau del Montblanch que ab boja furia
saltant y rebotent en la planuria,
informe clapissar, quedés extesa;

del geni dels llombarts fou digna empresa
lo fer d'un munt de roca una boscuria
de pinàculs florits, hont la canturia
dels aucells refilàs ab suau dolcesa.

Si'l sol entre'ls trepats hi joguineja,
la lluna amorosida s'hi rabeja
dins la selva de marbre cisellat;

mentre d'àngels y sants magna corona
fa d'escambell sublim a la Madona
que desde'l cim abriga a la Ciutat.

RETORN

Les fades de l'alpina cordillera
si en nits de clar de lluna van dançant,
potser guayten geloses la encisera
blanca tofa del Duomo de Milan.

III

NOTRE DAME DE PARIS

Pel Sena corren aygues llotoses,
els anys s'empenyen en curs fatal,
races y gèneres passen frissoses,
sols resta immòvil la Catedral.

Turbes frenètiques de mans sagnoses
ha vist entrarne per son portal,
y en grans diades, noces fastuoses
han fet del temple trono imperial.

De ses bessones torres, sapades,
que la flanquegen, les veus sagrades
encara alegren als cors creyents;

y si del púlpit vibrant ressona
veu apostòlica que al hom sermona,
la veu francesa d'aquella trona
es veu qu'escolten totes les gents.

IV

LA CATEDRAL DE BURGOS

Crexia fort lo Regne de Castella
dels cristians a l'empenta victoriosa
y, com Ara Votiva, esplendorosa
s'alçava d'exa Seu la maravella.

Convertit el pedreny en randa bella
y'l dur granit en floracions de rosa,
s'enfila amunt la filigrana ayrosa
signant el vol de la nació novella.

Avuy que de tants sigles la besada
la burgalesa Seu ha consagrada
com del art ogival excels primor,

admirat de la pètreia orfebreria
diu l'espanyol: «a fè se'l merexia
un tal sepulcre'l Cid Campeador.»

V

LA SEU DE TARRAGONA

Per muradals ciclòpichs estotjada
com joya de cristiana arquitectura,
la Seu de Santa Tecla, dalt l'altura
mostra sa noble faç pel sol colrada.

De pau y serenor mística estada,
si a meditar un català s'hi atura,
de la robusta arcada en la nervura
la fibra de sa raça hi veu marcada.

Quan puja l'Arquebisbe a l'ara santa
sab que trepitja ab sa beneyta planta
desferres del que fou temple augustal;

y axí, ostentant la secular corona,
del nostre mar emmirallantse en l'ona
es encar Tarragona la Imperial.

Temps de sembrar

Cullim dels pares i sembram pels fills.

Jo estim, amics, la gran *Sant-Miquelada*,
jo de Tots-Sants estim el dia clar
damunt els camps, el sol fecond, l'aiguada,
el temps de feina humil i confiada,
el temps magnànim del sembrar.

El sol baix d'una «ceya» s'és colgat,
senyal de primerenca tempestat.
Esqueixos de niguls s'acaramullen
rotjos, de plom, i esblanqueïts de pò
dins la calitja, i a flotons s'embullen,
i esclaten ses entranyes ab un trò.
— «Fortor de temps que ab aigua acabarà,
— diu el pagès — ab l'aigua del sembrà! » —

D'un llampegueig seguit i amenassant
la remor sorda va pujant,
com la remor que fan p'els vells camins

els carros buits que van a garbetjar;
com la que's sent del gran celler endins
el temps gojós del veremar;
com el renou de pales agitades
que entren corrents les mel'les solellades,
damunt el buyt terrat,
quant vé de cop ab ales desplegadas
la fosca tempestat;
com la remor que s'alsa a la garriga
quant hi *fan carn*, aperduats, uns cans:
De les estrelles a la pau amiga
pasturen les ovelles remugants;
tres caus de bestiar van fuyts ha estona,
insaciats d'amor qu'els agullona;
de cop fiblen la guarda a on se troben,
mosseguen, esbocinen, maten, roben...
la guarda fuig d'esglai d'aquells campatges,
i clamen els pastors i plora el cà,
i de *Ses Cases* surten els missatges
ab capxiporres, forques i brancatges,
i l'*Amo* ab l'escopeta del cassar,
i a dins la nit ressona el garrigar
d'horribles crits i trons i grinyolar...
Talment la remor sorda va augmentant,
anit, del llampegueix amenassant...
I cau una aigua espessa i seregaya
el sementer, la coma i la primaya...
De terra humida s'alsa forta olor...
—«Gran Deu!—diu el pagès—hi ha saor!»—

El sol és més lluent, el cel més clar,
i són més lluminoses les montanyes,
i veis que's regositgen les entranyes
dels parellers que surten a sembrar.

Oh! els parellers! Del blat novell
ja mengen pa sabrós qui fa crivell,

ab les olives que la majorala
ab aquell pic de coentor les sala
que l'avia li ensenyava de temps vell.
El vi ja beuen de la trescolada
d'enguany en vella bota congrenyada;
i mengem com a mel
les figues seques i forneres,
goig de fadrins i de figuerelers,
que anaven a dançar damunt les eres,
vora els canyissos, palpitants al cel.
Nodrits dels fruyts que l'avior sembrà
tiren al solc la mayna de demà.
— «I això és la vida—diu el Sen Bordills.—
Cantant damunt el solc, i al cel la cara,
cullim dels pares i sembram p'els fills,
tous en la falda de la terra-mare.»—

Jo les he vists corvats damunt l'arada,
girant la terra tova i esponjada.
Quin llaurar dret i fondo i abrinat,
com un monarca august de temps passat!
Quin cruiximent de jou i de camelles
quant el parell forçat,
els muscles infla, arquetja les costelles,
vibra de cames i bavetja... i aul
se'n duu l'arrel que trova entre vessada,
al viu xisclet de forta restallada,
i al aspre crit: «Arranca, *Blaut*!»

I quin alsar, d'un cop, rella i manti,
i ab el rastell desembossar l'arada!
I quin seguir la tasca comensada
d'un cap a l'altre dels tornays sens fi...!
I quina visió, tota dolcesa:
els raigs de blat los tira una pagesa!

Llavors s'encrespa la cançó vibrant
que és tota melangia,
que diu: «La vida amor, la vida mia,
quan les murteres floriràn...»
La gran tonada, llarga com un solc,
que diu: «De sol ixent fins que se colg,
fes ton esforç, pagès, la feina és santa,
i espanta els mals aquell qui canta...»
La cançó sacra com un salm de Deu,
que diu: «Pregant, espera
la pluja primerenca i la darrera
i el do de la rouada i de la neu...»
La cançó forta, audaç, plena de vida,
que ab l'ànima dels avis treu florida
cada any i fa en la terra esmorteïda
preveure la cullita que vindrà
així com Deu voldrà.

Amics, l'hora és aqueixa que s'amara
de la serenitat pagesa i clara...
De la garriga rasa al figueral
qui pert la fulla, a l'eco capvespral
de flaviols i picarols, repassa
la guarda saltigona pel goret,
sense belar, que la pastura es grassa
i les ovelles tenen molta llet.
Pels vells camins daurats vé la madona
de l'hort misteriós del vell torrent,
que el guarda una ala de xiprers del vent
tramuntanenc. De tota fruita bona
du un gros cistell al cap, per bella usança:
pomes d'hivern d'una dolçura mança,
magranes crivellants de plenitut,
aspres codonys qui tornen de vellut,
extesos devall palla a la cambralta,
nesples i serves de pigada galta,

que són present de Rey per a Nadal,
dolç i amorós, magnífic i aromal.
I vé l'oguer, alsant ple de gaubansa,
tapats d'arbós i romaní sagnants,
dos gerros de majòlica per l'ança,
plens de la mel que ha treta de Tots-Sants...

Tots-Sants! Es el mig dia del sembrà,
és el descans que l'esperit restaura,
és l'immortalitat promesa al caure
la fulla morta... és gloria qui vindrà.
Tots els pagesos a la Vila van,
deixant en mig del sementer l'arada.
L'Església diu: «Mirau la coronada
Ciutat de Deu on sempre reinaran
vostres germans. Ells són qui ab noble esforç
sembraren la llevor en mig de plors,
i ara, cullides garbes d'alegria,
mengen de Deu la mayna qu'assacia...» —
I diuen els pagesos: «Així sia!» —
L'Església diu: «Mirau el cementeri...
Ab pietós condol sou els fossers
de tot veinat qui dorm baix dels xiprers...
No és lloc de mort, és camp ple de misteri.
No tires tú an el solc un simple gra,
i Deu el fa goixar, florí i fruità?
Així sembram nosaltres corruptible
el còs perque surgesqui incorruptible;
sembram el còs infamiós,
perque surgesqui gloriós;
sembram el còs ple de mollesa,
perque surgesqui en robustesa;
sembram el còs tot animal,
perque surgesqui esperital,
àgil, lluent, qui may ja patiria.» —
I diuen els pagesos: «Així sia!» —

L'Esglesia encara diu: «Del Purgatori
sentiu dolcissim crit expiatori?
Vostres germans es van purificant
ab foc i anyor del Deu tres voltes sant.
Com és batut i potetjat a l'era
el blat pel bestiar qui s'exaspera,
així és batuda l'ànima en el foc
qui purifica i consumeix poc poc
tot el baley de la malícia humana
fins que romangui clara i sobirana
ab el seu munt de bones obres net.
Mes, quina aflicció! i quina set
de Deu...! Recordau-vos, Senyor, eix dia
d'aquells qui en Vos descansen, feis-los do
del lloc de refrigeri i de la pia
 celestial clarô,
goig i corona del triomfador,
vitalitat i esforç del viador...!» —
I diuen els pagesos: «Així sia!» —
I torcant-se una llàgrima ab la mà,
deixen la roba negre del casà,
i ab més coratge tornen a sembrà...

Oh sementers paterns de pagesia
quin bé m'heu fet! De la Ciutat venia
on en cenacles d'artifici bull
la vida de l'audàcia i de l'orgull
qui dona un tremp de ferre-fus innoble
a l'esperit sagrat del nostre poble
qui se disgrega més de cada dia.

M'ha penetrat el cor
la pau de les geòrgiques humanes
ab que trempà les armes sobiranes
d'August, Virgili en aquell sitgle d'or.
Jo esper del camp el Cincinat lleyal

qui tengui calls de posar mà a l'arada,
i, la Ciutat quant hagi vindicada,
a sos parells se'n torni triomfal.
Al camp he après ab tota sa florida,
el compresiu sentit de nostra vida,
l'humil sentit d'agraïment humà,
qui dona vigoria i maduresa:
posam la falç on no hem tirat el grà
i som pels qui vindran bella promesa.
Me'n torn a la Ciutat, alsant la testa,
per a nodrir-me en el convit de festa
de tot lo ver, lo bo, lo bell, lo sant,
que Deu mostrà per glòria i per encant
als genis guiadors de nostra vida;
llavors la feyna fosca i beneïda
faré magnànim d'obrî el solc, cantant
la cançó bella, fecondant i rica:
«*Non omnis moriar. Ama i edifica*
i creu i espera el dia palpitant!»

Uzziyadú, el rei leprós

Rite dels perfums.

Uzziyadú, el gran rei de la barba olorosa
després de haver empunyat l'espasa victoriosa
fins a llunyanes terres per delme i per tribut,
essent per les muntanyes com un flagell temut,
vegent-se de la gloria, com un cedre, en el cim,
sonant fins al remot país de Micraim
el seu nom, com un toc de un bell clarí d'argent,
va voler per la pau munir-se saviament,
i va girar-se enrera amb les armes cenyit,
i va comptar els seus passos pel llarc camí seguit.

Es veia tot ungit pel seu anhel suprem.
Va cenyir de murades la gran Gerusalem;
en el desert va obrir cent profundes cisternes
on tremolaven aigües translúcides i eternes
sota les palmes, i on venien els xacals
a beure llargament, lliscant pels seus ullals
la fredor tremolosa de l'espill movediç.

Va tenir grans remades per la vall i el pendiç,
peixant l'herba olorosa i grassa del Karmel
tot ressonant d'esquelles, amb un poble fael
de pastors i serventes adictes al seu crit,
duent-li les primícies del reialme florit
fins als seus peus augustes, amb un perfum humil
d'estable i llana calda i vestit de sargil
i de mel i de llet i d'aire lliure i sol.

Ell estimava el seu reialme camperol,
i del seu soli fet d'esplendors sobiranes,
escampava l'esguard cap a les valls llunyanes
on els remats peixien com un poble quiet.
I menjava la mel i bevia la llet
amb pura delectança en el reial convit,
i se li veia moure la barba sobre'l pit.

Va construir un palau de grans carreus de pedra,
revestint-lo de fustes trevallades de cedre,
i llarga draperia trenada amb fil d'atzur,
amb palmeres i flors cisellades d'or pur
i amb rica pedreria vinguda de l'Ofir.
Per orfebrer d'aram va cridar a Iram de Tyr
home molt plè d'enginy i de subtilitat,
que uns Kerubins forjava de molt gentil posat
amb les ales obertes sobre'l soli del rei,
invitant-lo a guardar de Moisès la llei.

Va vestir ricament de pedreries fines
les tres centes esclaves i les cent concubines
del seu harem reial, que en un jardí esplendent
dançaven agitant les túniques d'argent
atentes a les ordres.

Es va veure tan fort,
es va veure tan bell, vencedor de la sort,

i tan pròsper i altivol i tan plè de sapiença,
que en el pecat va caure de una superbia immensa.
La testa coronada d'orgull deixant el bé,
va alçar fins a la gloria divina d'lhavé.

Entrant al santuari on cremaven les llums,
va fer els ensensaments a l'altar dels perfums
fent un foc de resines i gomes a mans plenes.
Aziriú, el sacerdot, rodejat de cohenes,
va eixir tot estripant se la túnica de lli
conjurant el mal rei de sortir lluny d'allí:
—Purifiquet del gran pecat, Uzziyadú!
Vesten del santuari, rei impur! No ets pas tu
qui el rite de l'encens ha d'acomplir a l'altar!
lhavé va donar-lo, per Moisès, a la ma
d'Aaró, el sacerdot! Apartet, rei impur!...—
Amb l'incenser a la ma, cenyit d'or i d'atzur,
quan anava a respondre, ferotgement irat,
i contra el sacerdot tenia el puny alçat,
per castigar la dura infracció de la llei,
una crosta de lepra va brillar al front del rei.

—Fora el leprós del temple! Pregoneu-ne les crides!...—
Alçant les mans molt blanques, tremoloses i ungides,
desde l'altar sullat el sacerdot va dir:
—Que s'aparti per sempre l'impur de aquest camil...—

El rei va veures tret a fora com leprós.
En lloc del bells perfums que duia en el seu cos
feia una olor de mort, dura i nausiabunda.
La coissor sentia de una amargor profunda
i el mal de cent ferides sagnant en la cara viva
sense bàsem possible de cinamom i oliva.

Plorant es revolcava per sobre un tou de fang,
i deixava un reguer de corrompuda sang,

i les mans tremolaven i s'alçaven enlaire.

El rei ja no es el rei, es un pobre captaire.

Li han pres el ceptre invicte i l'espasa i la llansa,
i la clau del tresor, de les arquers fermança,
i els remats i el seu bell reialme camperol.

Li han pres totes les coses i l'han deixat tot sol

Ja no te bells vestits fressats de pedres fines.
Les trescentes esclaves i les cent concubines
li apartaven els ulls cenyits de bell horror.
Cap d'elles ha sentit una mica d'amor,
ni un xic de caritat...

De cara a l'alta nit
se'n và tot sol, de un drap mig esqueixat vestit,
flotant la cabellera, per les herbes descalç.

En el pregon silenci udolen els xacals.

Darrera d'ell han clos l'alta porta murada.
La ciutat s'ilumina de cara a la vesprada,
i amb alegre cridoria circula per les vies
la multitud que frisa per les joies impies
del convit o la dança, cenyida de draps d'or.
Hi ha un repicar de cròtals i un timbaleig sonor,
i una olor de pastiços de mel fet saviament
i de rostits daurats servits en plats d'argent.

Si tot es brogit dins, tot es silenci fora.

Un dolorós fil d'aigua com una ànima plora.

El rei aixeca els braços plegant les mans al pit.

Les estrelles tremolen en el front de la nit
cenyida amb el vel núbil de un etern poncellatge.
Hi ha un petit agitar-se d'inconegut fullatge.
Puja una olor de terra com si fos una flor.

Dreçant l'alta figura el rei arrenca un plor
immens, que li somou el vestit fet esqueixos,
i s'estira els cabells amb les mans, a grans feixos,
i les úlceres vives li fan un mal cruel.
Però s'inclina, humil, als designis del cel...
En l'alta nit tranquila feta de suavitat
el plor del rei ressona immens, inacabat,
amb una amarga queixa, tot colpejant-se el front,
com si expiés en ell tot el dolor del món
sota aquell tremolor d'estrelles al cel blau.

Va tocar-lo a l'espatlla una ma molt suau
i una veu d'àngel diu el seu nom oblidat,
una veu que tremola.

Girant-se, al seu costat,
veu una dona com si del si de la nit
per un gentil miracle perfeta hagués florit.
La vesteix una túnica llarga de un drap obscur,
però se li endevina entre'ls plecs el cos pur
que fa com una dolça claredat de puresa.

La nit, al seu voltant, ha quedat tota encesa,
i amb un nimbe d'estrelles corona el front pensiu.

La verge tremolosa i amb la veu d'àngel diu
el nom del pobre rei vensut:

—Uzzīyadū!...

—Qui ets i perquè vens aquí?...—Jo vinc amb tu
per servir-te, senyor...—No sabs que estic malalt?
Es càstic d'impuresa l'amargor del meu mal

i la gent se n'aparta...

—Però jo vinc...

—Perquè

si expio els meus pecats per ordre d'Ihavé?...—

Li fan una gran llum extàtica els ulls bells.

—Jo t'ungiré les nafres, senyor, amb els meus cabells.
Jo vull compartir el càstic amb que Deu et senyalal!...—

Té al voltant el batec invisible de una ala.

—I què et mou a oferir-me ta heroica companyia?
Jo no tinc res per dar-te, oh la donzella pial
He estat un rei molt alt i ara soc un captaire.
No tinc més que aquests cròtals per fer-los sonar en l'aire
perque tothom s'aparti, i un vestit esqueixat,
i l'amargura immensa d'aquesta soletat!...

—Per xò jo vinc amb tu, senyor, perquè vas sol.
Jo vinc a suplicar-te de compartir el teu dol.
En l'esplendor de rei tu no em necessitaves,
perxò estava dins l'ombra oculta quan passaves
estimante, senyor, de una amor infinita.
Perquè tu no em vegessis me feia molt petita
i m'inclinava tota, amb un desig molt gran
d'ajeurem i de fer-me un camí palpitant
sota'l corcer que et duia, tan bell, a la victorial
Però ara ha vingut el meu instant de gloria.
Jo t'he seguit, gran rei, mentre feies horror
a aquelles que vesties de pedreria i or.
He deixat mon jardí d'anémones i dalies.
Per caminar descalça m'he llevat les sandalies
i abandonant vestits joiosos amb desfici,
per ser pobre com tu m'he cenyit de un cilici
i m'he cobert de cendres el cabell destrenat,

i de lluny he seguit la teva soletat.
Vull ser com tu proscria del món, vull ser com tu
impura, oh mon senyor!... Me vols, Uzziadú?...—

Parlant tota s'inclina la verge dels ulls blaus.
Agenollada esflora amb uns besos suaus
els peus nafrats del rei tot sol dintre la nit.
Ell l'alça en els seus braços i l'estreny sobre el pit.

—Vina, res en el món no m'ha sigut tant grat
com aquesta mel santa de la teva pietat.
Ara comenzo a viure perquè sé què es l'amor!
Essent un rei cenyit de pedreria i or
jo no sabia què era aquesta gran virtut
que dins la malaltia fa florir la salut!...—

I els dos van pel camí de una ventura nova,
el malalt dolorit de la terrible prova,
i la verge tan dolça que estreta en els seus braços,
ja no sent les espines per on van els seus passos.

I la parella eterna, de cara a l'infinit,
es fon dintre la pau augusta de la nit.

TERCER ACCÈSSIT A LA VIOLA D'OR Y D'ARGENT

Balada bíblica

*Media autem nocte clamor factus est:
Ecce sponsus venit, exite obviam ei.
(MATH. XXV, VERS. VI)*

Les deu verges es van dir:
«La nit és assats obscura;
l'espòs no deurà venir,
sota aquesta gran foscura.»

La nit era fosca, més
els camins prou coneixia
l'espòs, i enc que no els sabés,
el seu cor ja el guiaria.

I l'espòs, entrada nit,
per les noces arribava...
Percudí el silenci un crit,
pregonant que s'atançava.

Amb el cor endormiscat,
les verges obren la porta;
amb un aire atolandrat,
de puntetes, passen l'horta.

I s'afuen tanca enllà,
arborat el cor de febres,
el gresol d'or en la mà,
per conjur de les tenebres.

En voler encendre'l ble,
ja s'esglaien cinc donzelles,
que no troben ni un alè
d'oli dintre llurs citrelles.

«O germanes, per amor,
compartiu-nos l'oli vostre.»
«Com es pot fer partidori,
si ningú en tindrà per mostre?

Cap gresol no cremarà,
i en la fosca i la inclemència,
l'estimat s'enutjarà
de la nostra negligència».

Ja s'escorren al veinat
les cinc verges compungides,
a comprar l'oli daurat
per ses llànties exhaurides.

I quan eren de retorn,
ja l'espòs era a la cambra,
amb fulgences de migjorn
i amb flairors d'encens i d'ambre.

Ja trucaven al portal
de la casa destinada,
a la festa inicial
implorant la seva entrada.

I una veu les va encalçar,
una veu misteriosa;
«Heu fet tard per a ingressar
a la vida lluminosa.

Per el tàlem de l'espòs
heu obert tard les palpebres;
romandreu fora del clos,
a mercè de les tenebres».

PREMIS EXTRAORDINARIS

COPA ARTISTICA

LA DIDA, *per Mossèn Salvador Galmès.*

PREMIS CREATS PELS MANTENEDORS

LILIUM INTER SPINAS... Ò EL CAS DE LA MESTRA NOVA,
per Eduart Girbal Jaume.

LES NOCES DE L'ALOSA I EL LLESSAMÍ, *per Melcior Font.*

LA DOLOROSA, *per Ventura Gassol.*

La Dida

Agut de sa mare!

Quin mudament, d'ahir ençà. Ella meteixa no se'n sabia avenir.

Les últimes trenta-sis hores passaven i repassaven per sa imaginativa amb galop de tempesta il·luminada de llamp.

Tot el matí anterior havia colat dins la calma del treullar domèstic, i a mitjàn capvespre se vejà sorpresa per aquell senyor desconegut, qui venia aposta de ciutat just per cercar dida. Però ella no s'hi volia llogar per dida. Pensau que volgués deixar el seu infantó—agut de sa mare!—per nodrirne un d'estern? «No, no; de cap de les maneres!» I non obstant, davant l'insistència desesperada del pare, qui volia fer viure sa fillona enc que fos a despeses d'un altre, son cor de dona tot s'entendrí.

—Però, cal No, senyor, per que... no, senyor.

A on treia cap llogar-se per dida, tenint el seu viu? I per donar una excusa, havia al·legat que'l seu home era a jornal i no tornaria fins al vespre.

Tanmeteix son ben encaradissos els senyors! Ell en persona

s'en era anat a fora-vila a cercar el marit, i mentrestant ella havia pensat que'l seu nin, si'l desmamava, a onze mesos, ja podria su-rar. D'altres menys poderosos n'han desmamar per força i cam-pen de lo més bé.

Tota ella se sentia remoguda d'una agitació interna. Justament una jaia veinada, amb son reuma i sa deria oficiosa, l'havia mig encalentida:

—Si jo hi pogués anar!

Quina plantal Una dida de setanta-dos anys. La jove no havia pogut estar de riure.

—No t'en rigues filletal

En això de dides, un escarxell torna una dama; i endemés, un guany de vuit duros cada mes, ben menjada i ben servida com una senyora, i qualque present adesiara, no eren coses de menys-preuar. Oh, i encara: que aquell senyor era de casa bona, de casa de cavallers, i no la deixarien tocar peus en terra. Si, si! Tenia raó la vella. Era una bona conveniència si'n trobava una qui per un mes o dos, volgués donar de mamar al seu.

—Això rai! Lo que sobren son dones amb infant desmamador, qui per perdre la llet encara ho agraieixen.

Aturdida, son voler era pres com una busca dins un rodament de vòrtex.

A l'arribada dels dos homes, amb l'infant al pit, encara havia sentida redressar-se violentment en son interior, una protesta d'amor maternal. «No, no; mail!» I era estat el marit qui l'havia ginyada, enlluernat—pentura—per la perspectiva de viure esque-na dreta amb el didatge, i seduït per aquella ametensa del senyor, qui per dues horetes de sol li havia pagat el jornal enter. L'última excusa d'ella, que era massa vella de llet, s'era desfeta com neu dins de l'aigua. La nina que lletaria ja havia complit un any!

Ja estava fet. A l'endemà meteix l'esperarien a l'hostal de la vila.

I tropell-tropell n'havien trobada una qui per una temporada donaria mamar al petit dos o tres pics al dia.

Amb l'aturdiment de la pressa i la tristor del comiat, no havia tengut lleure de pensar ni sentir res; però ara, dins la foscor de la primera nit fora de la llar, sa imaginació revivia intensament totes aquelles hores amb fets dites i circumstancies qui s'entremesclaven en bellugueig confús, com una reverberació castigosa de mar assolellada.

Després l'escometé una nova munior de detalls de la seva arribada, aquell mati meteix. La casa vella, impressionant com l'església de la vila; els senyors qui l'esperaven amb la besavia de plegamí i dues ties de la menuda; lloanses de la seva bellesa i joventut; una indagació inquisitorial sobre'l seu passat i família; un visurament humiliant del seu cos. Sobre tot, l'examen del metge qui la mirà i palpà com a una cabra lletera, li produí un gran enuig d'empegament i d'amargor. Llavors la presentació de la menuda. Maria santíssimeta! Si de grogor i xètiga era ni menys ni pus que una granota escorxada!

I ara, vejent sa glotonia sens assaciament, l'assaltà un dubte esfereïdor: «Si tendrà rànoa?» i el dubte creixia amb basarda, sentint buidarse-li els pits suara plens i forts. Seria per això que s'erren desnonades les tres dides que ja havia tengudes la menuda? I sentí una gran opressió a la boca del cor.

Pentura a les hores el *seu* plorava de fam lluny d'ella. Davant aital possibilitat sa vista llampegà amb fulgors d'avorriment. La llet que li xupava aquella externa, era vida robada al seu fillet! Bruscament decantà la nina i se cordà el pit amb indignació:

—Prou; això no es teul!

I sentí impulsos de deixar-la allà meteix, i fugir corrents —empesa per una llei quasi física, quasi fatal— a agombolar el *seu*, totduna, sola, a peu, cap a la vila perduda dins l'armonia immensa de la planura i de la nit. Del fons de ses entranyes sentia revenir-li una onada de menyspreu qui vessava, calma i arrasadora, sobre'l marit qui l'havia encarada, sobre si meteixa qui havia consentit a tan gran abominació; i se mossegà els llavis amb violència.

La nina rompé en plors. Aquell gemec impotent, revelador de la suprema miseria de la vida, afluixà la tivantor de la dida, i d'eima partí a cantussar el *vou-ver-i-vou*.

Ara sentia un gran abatement. La dolçor del cant li desvel·lava sentiments llunyans qui pul·lulaven a forfollons, invadint la de fonda malenconia. Li revengué una esclator d'enyorança i sos ulls s'inflaren de llàgrimes.

I el plant de la nina i la tristor de la dona se fonien dins la gran sala buida, sonora, de parets cubertes de quadres vells formant taques de negror, envoltats de fosca només trencada per la claror esmortuïda d'un bec de gas.

Quin mudament d'ahir ençà!

La rànoa de la petita no era rànoa, sino pura fam qui fins a les hores no l'havia deixada xorar. Ara, l'ufana de la dida la reviscolava vistablement d'hora en hora.

Als primers dies, vagant dins el palau sumptuós i sever, la pensa baldera de la dida sovint se desbocava al fibló d'aquell desig crúu, quasi categòric, de desnonar-se; fins que l'estrall desesperat la retia, afonant-la en una inercia dolorosa. Llavors era ullpresa d'una fascinació malaltissa. Veia son fillet tot consirós, fonent-se d'enyorament: sols no tenia delit de jugar amb lo tamborino, duia el vestit tot brut, el clotet de sa galta esquerra—niuet de besades—era buit, sa mirada erma. Pobre filló! I era ella, sa mare, qui li robava alegria i vida per vendre-les a una esterna. «Pobre ninet! Ta mare no té cor!» I d'aquí's congriava un sentiment indefinit, de despreci i avorriment, de tristor i angoixa, qui perillava fer-ne víctima la nina innocent. La gargamella se li nusava, sentia una opressió de pena resclosa, fins que s'exalava en singlotes ondulosos i llàgrimes escaldants.

A les menjades era presa d'una irritació aguda. Tenia taula

apart, separada de la dels senyors i de la servitut; i aquell aïllament li donava una vaga consciència d'inferioritat. Ella no era com els demés li donaven menjar amb abundor, amb massa abundor. Allò no era alimentar-la, sino engreixar-la com a femella de cria. Les criades havien d'esser llestes, feineres, entenents; però ella no era dona, bastava que tingués llet, car l'instint feia lo demés. Una pura nudriça, una cabra lletera: res pus!

La sanc revoltada impetuosament li atupava els polços amb cinglades de vergonya. Per que hi havia dides?

Un dia romangué escandalitzada. La teta li contava que quant nasqué la nina, sa mare, la senyora, per no lletar-la ho havia passat malament ferm. La pujada de la llet quasi no li havia donada febre; però alhora començà a estar desficiosa i malapler, i entrà en en desvarieig, fins que li foren buidats els pits. Li revenqué tal ufana de llet, que era talment una font, i l'havien d'eixugar cada quatre hores. Durà més de tres setmanes.

—Sabeu, dida, que hu passà de malament!

—Jesús, Senyor!

La dida en sa ignorancia camperola només comprenia no criassen les mares que no podien; però privar-s'en a gratscient, defugir aquella ocupació, la més important, la més dolça, la més maternal, no cabia dins el criteri estret de la pagesa.

—Poques-vergonyes! Mereixerien esser eixorques o no tenir pits i que'ls infants se'ls morissen.

I des d'aquell moment mirava la senyora com una degenerada, com una mare borda, amb fàstic de cosa dolenta i menyspreable; però a l'ensem sentí un revivament d'amor compassiva per la ninona. Si arribava a gran, seria com sa mare? Deu ho sab: es segur que sí. I aqueixa possibilitat l'espordia com una fatalitat imminent.

* * *

—Dida, podrieu sortir a passejar avui horabaixa.—Li digué la senyora.

I sortí amb la teta. El carrer ombrívol l'impressionà com un corredor carcelari. No hi tocava gens de sol, i era mitjàn capvesprel; però després, guaitant al Born, l'inundà una esclator de llum, cariciant, voluptuosa. L'embatol enfilava el passeig com una delícia volant; el cel era turquí lluminós, el fullam de l'arbre da s'esgrogueia.

A la Font de les Tortugues, sota l'ombra dels polls-blancs, ja esperava un estol de dides, qui reberen la novella com a coneguda d'estona. Una, petita i morena, se dirigí a ella:

—Estic de lo més apurada, no hu creureu? Tenc l'homo a Bones-Aires. Avui he rebut el seu retrato, i..... no l'he conegut.

—Que vols dir?

—Si, filleta. Avui sols no som dinat.

—I ja fa temps que s'en anà?

—Ca; justs denou mesos. Era mal-fet com un mol'lo de fer llamps. Veis? jo som lletja. I doncs ell encara me guanyava d'un bon troç..... i en el retrato es de lo més guapo i benfet. Creis-me: estic que no cenc de mon cedàs.

Les altres reien. Poc a poc n'hi conferien mes. Amb elles s'hi mesclaven soldats, movent converses grolleres i prenint postures bajanes.

—Que partim?

—No, dona; no. Hem d'esperar les altres.

Eren les toca-tardanes, les qui no podien sortir tan prest, i les havien d'esperar per anar totes plegades cap el moll; si no, s'en-moscaven i movien seregata. I a cadascuna qui arribava de bell nou, la bruna del retrato, amb seriositat sospitosa, li havia de contar ses cuites.

—Au, au; anem. Qui no hi es a temps no hi fa fretura.

L'estol començà a caminar, Born avall, compacte, enrevoltat de tetes i soldats. La taca blanca dels rebosillos i davantals ressaltava sobre'l trispol gris del passeig, quasi desert encara, i les dides seguien, joves, grasses, lentes, com un remat de femelles de cria, a qui estava prohibit tot sentiment d'esposa i mare, i llegut només l'acte fisiològic de vegetar i lletar.

I al vespre l'agror de la dida sufri un grau més d'agudització. Les dones tot s'ho diuen; i a ella, una li havia contat que'l seu marit se menjava el didatge gandulejant. Però això encara rai: el d'una altra el destrobeia jugant, i altres en coses pitjors. Això si no vos ne prenia com a una de l'Hespitalet, que l'infant li encomenà mala malaltia a ella i al seu home, i el didatge sols no les bastà per medicines.

* * *

El diumenge tengué una gran alegria: sense esperar-lo el seu marit era vengut a veure-la. De prompte ella romangué tota embambada; després esclatà en ingenua jocunditat, qui's manifestava en un delobí de preguntes, seguides, en enfilall, sens esperar resposta. Mes, sens adonar-s'en fou envaïda d'una gran timidesa, i no gosà esplaïar-se en sentiments íntims: No era a ca seua!

Ara li semblava que'ls quadres vells de família, tots els ancessors de la casa congregats dins la gran sala d'entrada, l'escoltaven i la miraven amb «morros i celles»; i dissimuladament la dona ofegà el trull alegre de ses ansies, sentint-se tota constreta, a casa esterna, davant un cenacle de gent adusta i desconeguda. Aquella impressió ja no la deixà en tot lo dia. Se veia vigilada, sentia furatetjar dins sí, una munier de mirades punyents, escrutant-li cor i pensa amb desvergonya i profanació d'agents fiscals.

Una panoplia amb dues espingardes creuades i un elm al

mig, retirava a l'emblema de la mort; l'artessonat de fusta negrenca, clapada d'humitats eixutes, pesava com una llosa sobre l'ànima acoquinada de la dida; i sentí ansies d'arredossar-se sota la protecció del marit, de suplicar-li la s'en menàs aviat, totduna; però la presència del cenacle misteriós la fascinava i romania paralitzada.

El seu home, amb cobejança mal encuberta, li contava que'l ninet—agut de sa mare!—no anava gaire bo: l'ausència d'ella, par que li fos estat mal-boci; feia pena veure-lo sempre mostii i sense delit. Però:

—Això li passarà. Tots son així als primers dies.

L'amargor qui sadollava el cor de la dida, creixia a cada paraula, horriblement.

Passà la senyora:

—Dida, podeu anar a missa amb lo didot, qui tampoc no'n deu tenir.

—No, senyora; no'n tenc encara.

—La teta vos acompanyarà. Berenau un poc, abans.

—Que's, i que no fa bonda, aquesta?

La dida se sentí humiliada p'el marit.

—Per ara no mos ne queixam..... En sortir de missa si voleu anar p'el Born..... Que venga el didot a dinar.....

—Gracies!

I quant ja partien, la senyora digué fredament a la dida:

—No penseu de fer-lo venir a romandre.

Tot lo dia vagaren plegats — ella amarada de pena, ell amb aire d'insensat — acompanyats de la teta. Dins l'indiferència dels vianants, la dida sentia encara sobre si l'esguart crúu de tota la nissaga dels senyors, qui la vel'laven, guaitant p'els ulls de la minyona, com a femella de casta; i no gosà esplaiar-se, fins a l'horabaixa de tot, que la noia veedora tenia parat amb un fadri.

Anaven cap al moll. Un estol de dides les duia ventatja, i adesiara se giraven ruixant-los de mirades i mig-riures maliciosos.

de compassió burleta, darrera els quals la dida hi endevinava berbes picants.

Un estol de mariners menjaven melons i llansaven desvergonyes; dos menestralets pescaven llisses a la desembocadura de les clavegueres; a un corneló del port hi reposava un esbart de gavines com solada de flors blanques; a la caseta dels pràctics, tres vells marins tenien tesses solemniais sobre la manera millor d'aguiar llagosta. Arreu se veia formigueig humà.

Sota l'esplendor del capvespre, la calma dominical se desplegava augustament, just esflorada per petits esclats d'alegria.

Ella se returà:

—Mira, tu: no vull estar pus per dida.

En sa veu hi palpitaven totes les resolucions, i l'esguart, amb espurneigs d'ardiment i súplica, escrutava el del marit, ansiosament. Sobre l'encesor de sos llavis, desclosos com una flor de foc, hi vibraven tristors de desolació.

Ell l'esguardà seny-perdut:

—I que no te tracten bé?

—Si fa; però la meua llet es p'el meu fill i no es p'el d'una esterna.

Això no era cap raó.

L'esguart toix de l'home penetrà dins la mirada insondable d'ella, i no hi sabé afinar res. Només sentí créixer en si l'aspror del desig bestial. Li'n feu insinuacions grolleres; però rebotiren sobre la cuirassa de maternitat de la dona, qui l'esguardava amb menyspreu. Ell romangué embeneït, estupidament pipioli. Se gratà el clotell i escupí. No la comprenia.

Seguiren caminant. P'el rocam de la riba vejé llenegar un cranc.

Ella insistia, plena de pena, encesa d'ira; i ell refusava, aduint raons de... sentit pràctic:

—Si es que no't tracten conforme, diga-m'ho; ara si no tens res que dir de la casa, seria perdre un bon guany i fer un mal paper.

Ni pensava en l'infant enyoradiç!

La dona tota pàlida s'averگویí d'ell. Una tremolor nírviósà s'amagava en les commissures de la boca. S'adonà de la teta: el cenacle de la nissaga, tots els vianants l'aguaitaven p'els ulls d'ella. Abaixà la vista empegueída i callà.

Retornaren silenciosament. Oïren una veu maliciósà:

—Ja han tenguda querella.

Una altra responia:

—Es lo que mos passa a totes el primer pic que vé l'homo.

A l'esplanada un estol de nines jugaven a les *set finestres* encalçant-se en vol lleuger de papellones.

Al vespre no dormí. Tota la mesclança de pena i coratge se desfé en singlots, i per esbravar sa impotencia, tota la nit donà mamar a l'infant. Hauria volgut eixugar-se i enfitar la nina.

—Que venga mu-mare amb lo nin!

Era l'única comanda i quasi les úniques paraules que endreçà al marit al dia següent.

Passà tres dies d'expectació anguniosa.

* * *

L'equinocci d'autumne follejaba com un embriac.

Per la banda de terra el firmament era cubert de nuvolada cendrosa, enfosquida per la claror minvant de l'horabaixa, i la mar reflectia l'emorrinyament del cel sobre sa superfície plomosa, agitada d'ondulacions lentes i amples, de lluentor sinistre. Sols a ponent l'horitzó s'obria en una franja clara, com valves d'una gran copinya descloses per sorbir la llum morent.

A l'escollera del port la dida restava perduda en un capficament tràgic. Sa vista espurnejant de desig, reposava sobre son fillet en braços de l'àvia.

Bon Jesús, quina macilencia! Tot penat i groc d'anemia, el

cap engrossit per l'amagriments, el clotell sense polpissos, els braços com sarments pelades, les commisures dels llavis morbida-ment tendres; i els ulls engrandits de pasme, mirant sa mare amb súplica infinita, mirant la petita germana de llet amb gelosia pre-gona i conscient.

Davant la demanda muda de l'infantó agitant lentament sa maneta esquàlida vers sa mare, ella bé prou l'hauria pres per reincorporar-lo a son ésser mateix, donant-li, amb la llet de son pit, tota la cremor de sos llavis i tota l'essència de la seva ànima. Però la comanda de la senyora: «Dida, no li doneu mamar que si tenia bocatge.....» s'arborava al seu davant, personificada en la teta, fatídica com un perill.

I ella, qui tenia llet per nodrir-ne dos d'infants! qui's sentia els pits sempre tesos i vibrants de rampa, pul·lulació d'armonies vitals, congriament de llecor de vida, generosa i espumetjant, dins copa d'ivori sobre son cor de mare! I tota aquella sobransa de vida s'havia de fer malbé? Ben mirat era entera del fill de ses entranyes, i ella la hi robava per un egoïsme contra natura, i àdhuc el ne privava de l'almoïna sobrera, amb crueldat de dona sense cor.

La mare i la teta restaven esvanides de la percepció de la dida, com figures de somni, passives i sobreres.

El sol ponent travessava la cinta clara. Sa llum incolora perfila la ciutat entre la cendra de la mar i el cel, formant un floc de blancor malalta; i les ombres s'allargaven, totes mortes, com runes de cataclisme sota aigua immòvil. Lluny els serrats de la costa queïen en plecs indecisos, d'estranya verticalitat, remem-brant draps destints de festa passada. Després l'ombra ho esborrà tot. Sols a l'altra banda el crepuscle il·luminava els nuvols po-nentins en espuma cromàtica.

Les gavines emprenien llur romiatge d'horabaixa, una darrera l'altra, vers els cantellats del Cap-blanc, redòs nocturn, ple de rit-me sonor i bressolant.

Sobre l'aigua de la badia flotava una ralla de mucus blanquinós; dins el port la limfa era llisa com un mirall buit.

L'infant portat per l'avia, movia els bracets amb instint inconscient, tombant-se vers sa mare, i sa mirada, suara viva, era ampla i buida com la llisor del port.

I la dida restava capficada, tota erma de carícies. Sols qualche llembreig de sa vista esgarriada, acusava l'acció i reacció de sentiments convulsos, en fermentació volcànica. El rall de sa mare se perdia dins la buidor d'un mon estrany. La teta somniosa escrutava—pentura—misteris presentits.

El crepuscle s'apagava tot descolorit. Un fanal de babor projectava sa llum vermella sobre la superfície demblejant, com una inmensa ditada sanguinosa.

La dida's descordà. La nina s'estremí tota amb un somris inefable, batent manetes agitada de pler. Per l'espitrelladura ves-sava un pit blanc i ubèrrim, font de consolacions. Però la benaurança de la petita posseidora, revivà amb foguerada d'odi la mirada morta del nin de la dida, qui intentà agredir-la amb una estrebada convulsa.

I el rescloiment d'amor maternal esclatà amb violència d'esplosiu. Amb el pit penjant, com una cascata de llet, la dida en follia rebutjà l'esterna qui rodolà sobre les roques, i s'emparà del fill de ses entranyes.

—Mama, filló!

Una gavina endarrerida llençà un crit enlaire.

—Tonina, Tonina!

—Dida, que feis!—cridaven esglaiades la mare i la teta.

I del fons de les escletxes s'alsava el plor de la nina, espantós i tràgicament desesperat.

Però la dida fugia com tocada d'oradura, estrenyent sobre son cor el petit, bandejat fins alhora de les carícies maternals; i en deliqui d'amor, besant-lo avidament, repetia:

—Mama ninet! Ja som teva. Mama agudó!

Una peixatera opulenta, brassos en ansa i gonella atrossada, escampava un esguart de sultana sobre l'esplanada del port.

—Mama, fillet! Agut de sa mare!

I amb festa de besades anà a perdre-se dins la foscor d'un carrer estret on hi havia l'hostal de la vila.

La nit se li il·luminava el mig de ses delícies, i n'esdevenia tota radiant.

PREMI CREAT PELS MANTENEDORS

Lilium inter spinas...

ò

el cas de la mestra nova⁽¹⁾

*A Joaquim Salvatella, ex-diputat per Catalunya,
avuy Ministre d'Instrucció Pública d'Espanya.*

I

Quan el senyor Porqueres, assolides ses més cares aspiracions, va dèxar la *mixta* de Brichs, resultaren dues coses: que, en virtut de la complicadíssima legislació y reglamentació dels afers magisterials, la escola del llogaret s'hauria de provehir ab condició d'interinitat y que'l nomenament per a la vacant, per rahó de la

(1) No ignoro que, d'uns quants anys ençà, s'ha pretès introduhir en el nostre llenguatge la paraula *mestressa* per a designar a la persona del genre femení dedicada a ensenyar; mes, convençut de que's tracta d'un mot artificiós, construhit, imposat, y nó d'una designació llingüística viva y espontània, me repugna la innovació (que no prosperarà, talment com tantes d'altres,) y no m'avinch a seguir-la. Lo mat·ix haig de dir respecte al mot *ensenyament* com a substitutiu d'*ensenyança*.

La que sí es paraula viva, usada per a designar a la *mestra*, es la de *costurera*

bisexualitat de la escola, devia recaure justament, en consonancia ab les més noves disposicions, en una mestra; una de les nombroses mestres que constituïen l'inextingible escalafó establert ab totes les de la vasta jurisdicció universitària qu'estan a l'espectativa de plaça, de colocació, d'un mós de pa segur, després d'anys y panys de sacrificis, vigílies, probes, esperances, desconhorts, badalls y vanes paraules d'encoratjament y estimul.

Tot el temps que la escola estigué «sense provehir», — la qual cosa va escaures coincidint ab les vacances estivals, — al veïnat no's parlava de res més: — «¿A qui deuràn enviarnos?» — «[Tot sirà que s'hi vulga estar!» — «[Quina llàstima! [Ara que feya tant de temps que, per aquest costat, estavem tranquils!» —

Y, en veritat, no'ls hi mancaven pas rahó sobrera ni fonamentats motius. Llevat el cas *exturdinari* del senyor Porqueres, — la llarga permanencia del qual, regentant, satisfet y resignat, la miserable escola, no havia sabut explicarse may ningú, — *lo certus* era que, a Brichs, may de la vida havien ensopegat un mestre que hi durés ni mitja anyada. En general, arribaven, arrufaven desagradablement el nas davant de tanta migradesa, solitut y feresia, prenien possessió oficialment, car no podien payrarsen ni fer altra cosa, y, si no s'arreglaven ab el senyor rector, acte seguit giraven cap y cúa, decebuts, irats y avergonyits, y no se'ls tornava a veure. Una de dues: ò renunciaven declaradament a la primera vista, ò, per breu temps, trampejaven ses obligacions ab una composta vergonyosa. Y, tant en l'un com en l'altre cas, als tres ò quatre mesos, indefectiblement, altra vegada cares noves.... y ja la Instrucció que mal llamp la matí! En veritat, En Joan Porqueres ha-

(de fer *costura*) y també ho es (malgrat sia un castellanisme evident, però molt extès en l'alta montanya) la paraula *maestra*.

Vull, donchs, perseverar deliberadament en l'ús del *mestra*, mot que tant s'emplea en el sentit de *mestre femení* com en el de dona ò muller del *mestre*.

Per *mestressa* — no vull passar per altra cosa, — s'entén la esposa del amo ò cap de casa, v. gr.: *l'amo y la mestressa*, ò bé'l cap de casa femení quan no hi ha home, p. ex: *la mestressa de Cà'n Pons*.

Axis ho entench, honradament, y axis ho aplico. — N. del A.

via sigut un merlot blanch. ¡Cinch anys! ¡Cinch anys sencers y cabals s'havía estat a l'escola!

El senyor rector, el Toni-Joan, el Cosme de cà'l Llufa y'l Ramonet de la botiga que, per rahó dels llurs càrrechs, constituïen la *Junta Local de Primera Enseñanza* (!), n'estaven capficadissims.

—Si'ns en toquesse un d'edat, ¡potser sí, qu'encara s'hi estarial... El mal sirà si'ns en envien un de jovenet....

—¡Mentres no'ns vinga algun castellufol!...

Mes,—¡tant preocupats y encaparrats com ells hi estaven!— l'Excelentíssim Senyor Rector de l'Universitat no va haver d'enfondarshi gens ni mica..... Diví Apoló, Júpter Tonant y Ceres Provehidora,—tot en una peça,—de l'arremadada grey magisterial, va tenirho resolt en un obrir y tancar d'ulls, en un moment, d'una plomada.

Quan, tramitat l'expedient promogut per la vacant, va arribar el protocol a la seva taula, demanà una relació, signà amb el dit, justicierament, un nom de cap de llista, digué «*¡esa señorial!*» a un fidel subordinat, y ¡santa bona Maríal Al cap d'una breu estona firmava y rubricava un ofici que contenia la seva superior designació.

Uns dies més enllà, el moliner de Brichs, descobria el nou nomenament entre els d'una llarga relació reproduhida pel diari comarcal que, com sempre, arribà a les seves mans ab dues o tres dates de retard...

¡Bon Deu, Senyor!... ¿Era cert, podia creures, semblant cosa?... ¿No li feyen pampellugues, els ulls?... ¿No s'hauria, tal vegada, saltat pas una ratlla?...

¿Una dòna,—una noya fadrina, pel que's veyia,—per a regentar la *mixta*, per a governar les mosses y,—¡sobre tot!—els xicotassos, aquells ganapies, de Brichs que...?

—¡No me'n faltava saber d'altra, com hi hà món!—

Va córrer, ab el diari, cap a la Parroquia...

Sí; no hi havia pas cap lley de dubte; ho veyen ben clar:

«*Brichs de La Carena*».

Y, al costat:

«*Srta. Maria Marlès y Manassanch*».

El senyor rector restà, a son torn, espalmat.

¡Ara sí; ara sí que l'havien ben feta bonal...

* * *

Quan la Maria Marlès,—una trista òrfena de pare y mare acullida a l'hospitalitat, ben cara y ben a contracor, d'uns parents llunyans mestres en tota lley de gasiveries,—va veures, ja la fill designada per a ocupar la plaça de Brichs, no sabia lo que li passava. Tant de temps de guarho y reguarho y de tenirho tot tan ben previst y meditat per a quan arribés l'hora,—«faràs axò y allò; tindràs presents tal y qual cosa; evitaràs lo d'ençà y enllà; te valdràs d'En Pau, d'En Pere y d'En Berenguera,»—ara se trobava com en presencia de la cosa més impensada, del cas més inopinat, del fet més extraordinari. ¡Ni que li haguessin extret el cervell del cap d'exanthi en son lloch una esponja xopa d'aygua de llacsonsi! Quan, per primera vegada, després de tantes privacions y de tan llarch glatir, anava a consolidarse la seva situació en el món, la sorpresa causada per allò tan esperat y'l desconcert produhit per lo que devia serli—y certament li era—tan conegut, foren tals y en tal forma que la seva alegria no va ser alegria ni la satisfacció que era de lley va ser satisfacció.

Les condexebles de la Normal y l'exam d'ex contrincantes d'oposicions,—totes a l'espectativa d'un recó d'escola, com, fins ara, ella mateixa,—acudien a visitarla l'una darrera l'altra, a corrua feta, sense dexarla en repòs, acabant d'atabalarla ab enhorabones y alabances, advertencies y consells, encàrrechs y mandes, avisos y retrets, murmuracions y xafarderies.

Era com una allau, del matí al vespre:

—Tu, Maria, ¿y ahont cau axò de Brichs? Estich qu'es un viatge que no més se pot fer baix pena de la vida, ¿oy?...

—¿Has acceptat, Maria? Jo de tu, renunciava. Tot lo més, pendria possessió y posaria una substituta.

—Si'm vols creure a mí, Maria, enténte ab el rector ò el vicari, partiuvos el sòu y vinaten a Barcelona. T'hi tornaries com una bestioleta, entre aquella gent.

—¿Qué diuen, Maria, qu'es una *mixta*, que hi van uns xicotassos com uns Sants Paus? Ja cal que treguis el geni, car no'n tens gayre tú. ¡Véyes que no't clavin llenya, encara!...

—Si'm vols creure a mí, Maria, un cop allí, a les nenes ben poques lletres y molta *labor*... La qüestió es treures forces *retribucions*. Y als noys, aritmética y rès més que aritmética.

—Ara podries ensajarho, axò de la Montessori... ¡No me'n rich, nó!...

—Te recomano els Atles de l'Antero...

—No't descuydis dels *Trozos* que't va dir la Carreter.

—Y, ¿còm t'ho faràs per a cuynar? Y ¿dormiràs sola, en una escola en despoblat?

—¿Per qué no't suscrius als *patrons* de la Vinyamata?

—De l'*habilitat* no te'n fiis. Es l'home més gitano y més traydor qu'hi puga haver sota la capa del cel.

—Tu ab quí has de procurar tenir bò es ab l'inspector de la zona. Y no't costarà gayre: li agraden mólt les noyes maques... ¡Si tu vols, ray!...

—La Valentí va contant per tot arrèu que si el Rector t'ha designat, ho dèus a n'En Puiggivert.

—Donya Marcelina està mólt ressentida de tu...

—La Massot me deya, ahir a la tarda, que no t'hi estaràs ni un mes.

—Escólta: y, un cop a lloch, ¿que no't convindria una permuta ab la Josefina Mas?—

Allò no s'acabava may.

L'astorament de la Maria va ser tal, que'ls dies del termini senyalat per a pendre possessió del càrrech li passaven, com una exhalació, sense fer cosa de positiu profit en sos preparatius.

Y arribà la vigilia del viatge y, quan ja no hi havia temps per a subsanar omissions ni posar esmena als erros, fou quan s'adonà, —y ho vegé ab una claretat desoladora,—de que se'n anava tant a la bona de Deu y tan desprovehida de tot, tan indefensa, tan mancada de recursos, tan sense experiencia ni costats, tan sola, tan absoluta, tan irremisiblement sola, que gayrebé agafà por y fins se sentia penedir-se de lo qu'havia sigut la vocació, l'ideal, el desig y l'esperança de tota la seva vida de des de qu'havia començat a llucar el món...

Mes lo fet ja estava fet y no tenia remey, esmena, ni recuperació.

Era ben bé lo que deyen, ab la veu aspra y l'argumentació crudel del que manté a desgrat a un desvalgut, els parents de la Maria:

—Tot axò hauria estat molt en son lloch sis anys enrera... ¡T'ha vagat prou de rumiarhol... Però, ¿ara, en aquestes altures, aquests romanços y aquestes papereries?—

L'òrfena va plorar. Va plorar, llargament y amarganta, en la foscor de la nit, en el silenci de la cambra, sota la sepultura dels llensols, tomba y abortiu de tantes coses...

Després... se va aclucar d'ulls com qui's llença a l'aygua en plè naufragi...

Y aquí teniu a la meva heroïna, —heroïna per força, — camí, cor en un puny, de Brichs de La Carena.

II

De les peripecies del viatge de la senyoreta Marlès a Brichs, podem ferne cas omís. Si'l tal viatge resulta penosíssim fins per als matexos nadius de La Carena, i que no ho seria per a la jove mestra que may n'havia emprès d'altres que'ls trajectes de travia des de casa seva, — dihèmne *seva* de la casa ahont no hi havia tingut may, com qui diu, ni'l dret de respirar, — a la Normal y de la Normal a casa!

Mes, no pot passarse per alt l'efecte que va produhir ni'l que va produhirli la seva arribada al llogaret ahont havia de començar l'exercici d'aquell *apostolat*, tan bescantat, que deyen y retreyen, ab grans bocades, ben repapats darrera de ses taules del Govern Civil ò de l'Universitat, els buròcrates y folicularis del magisteri.

A Brichs se solen fer les coses ben fetes y per axò no es d'estranyar que resultés encertadíssim tot quant va disposarse per a anar a rebre y acompanyar a la mestra nova.

Les ansies y la previsió foren tals, que l'acompanyament designat sortí, ab la llum del auba, de Brichs cap a les Valls de Castellfosch per a arribar a La Coromina ab una antelació suficient a prevenir el pas *puntual* del auto de linia, *summum* de les possibilitats que podia preveures.

L'acompanyament estava constituït pel Toni-Joan, el Cosme de cà'l Llufa, el ruch de cà'l Llufa y'l vaylet de cà'l Llufa, anomenats per l'ordre d'importancia del seu respectiu comés y representació. El Toni-Joan y'l Cosme ostentaven la mólt alta del Municipi y de la *Junta Local*; l'ase havia de dur a l'esquena a la mestra nova, y al vaylet, qu'hauria pogut assignarse la més llegendima representació dels analfabets del burch, — *materia prima* ab la qual hauria de bregar la nouvinguda, — li pertocava solsament anar davant del animalet, ab el ronçal passat a coll pel muscle y

disposat a estirar si la bestia roncejava, cosa que, ateses ses hàbituts, era de témer. Tractaves d'un d'aquells ruchs d'Urgell—dit sia en descarrech del bestiar indígena de La Carena—qu'en veyent la càrrega ja suhen, y a Brichs ningú tenia indici de les carniceres que pogués pesar la *senyora maestra*.

Tan bella escolta d'honor va arribar a La Coromina a primeres hores del matí y, entre lo qu'ella s'havia endavantat y lo que l'auto va retrassarse, va haver de fer una espera de prop de dues hores.

Tots ells continuaven ab l'intriga de còm seria y còm dexaria de ser la mestra nova a qui esperaven; no ho podien pas endevinar, però a tots, inconscientment, els animava'l desig de que resultés una *galán persona*, de que fés mota, de que *vestís* y fés honor al *poble* y, de passada, 'ls fés honor a n'ells qu'havien de durla a lloch, com els introductors d'embaxades. Ja que s'havien encarregat de tal missió, [que'ls resultés, al menys, un xich lluhidat]

Mes, quan, a la fi, l'auto de linia que va fins a la capital de provincia va comparèxer y deturarse un instant,—just lo precis per a dipositar a l'acera del rabal el migrat bagatge y la no menys migrada persona de la mestra,—els dos comissionats varen tenir una solemne decepció. Trobaren tot seguit, d'un sol cop d'ull, que la mestra nova,—car la passatgera qu'havia descendit de la trontollant y polsejanta baluerna no'n podia ser d'altra,—era massa criatura; trobaren que tenia unes cametes y uns brachis molt reprimis; qu'estava tota groga y esblaymada; que feya una veueta de no rès y que tenia una cara d'espant y un posat d'indecisió que no'ls plavia mica ni mena.

—Me sembla que, pel camí, haurém de demanar una xicra de brou a cada casa;—va comentar el Toni-Joan a cau d'orella de son company.

—Sí que, com hi hà món, [no ens en enfitarém pas de mestral—convingué'l Cosme.

La Maria,—[val a dirho; ella mateixa se'n acusà tot seguit!—va comportarse desgraciadíssimament en tot.

De bon principi, ja no va acudir en que aquells dos homes, podien, debien ser, y efectivament eren, uns personatges, y, ab una lleugeresa insubsanable, va preguntàrlosi si no havia de venir *ningú* a rèbre-la. La resposta fou contundent: *¿Que no som «prou», nosaltres?... ¡Quina rabia! ¡S'hauria plantofejat ella matexa! ¡S'hauria escapsat la llengua! D'aquella planxa, ja no se'n axecaria més als ulls de cap dels dos... ¡Quins uns, els pagesos, un cop s'han tingut per preterits ò menyspreats!...*

Després, els treballs foren per a passar la palanca sobre'l Riu Gros: una amplada de dos taulons acoblats ab quatre males llepasses; una llargada de més quinze canes; per barana una corda d'espart a una sola banda, y, tot plegat, a l'alçaria de setze ò divuyt pams damunt de la corrent. Que si passo, que si no passo; que si no entro, que si reculo; que si'l vent; que si les faldilles y les cames; que si l'aygua; que si les fustes fimbren; que si'l cap me roda; que ¡ay, sí, sí!, que ¡ay, nó, nó!,... els bosque-rols, després de formularse un trist concepte de l'ardidesa y del deseximent de la mestra, se varen despacientar.—*¡Bé, decidèxis!—* va dir bruscament el Toni-Joan.—*Si's vol quedar a La Coromina, quèdis; però hay d'advertirli qu'aquí ja n'estàn servits de Mestra. Si l'escola de Brichs li fa pesa, es vostè qui hi ha d'anar. ¡L'escola pí, no baxarà pas d'allà dalt ni passarà la palanca! ¡Si no l'atravessa vostè ray! ¡Nosaltres no la portarèm pas a coll!—*

No vulgàu sapiguer còm, mes, a la fi, va traspasar la palanca.

Un cop a l'altra riba, ¡va venirli una plorera!... Ni qu'hagués atravesat un Occeà... En un dir Jesús, tot el séu pretérit se li era fet lluny, infinitíssimament lluny... Se sentia, tot d'una, com des-arelada del món, arrancada de cuall del planter de la vida... Se creya confinada en un desert per un sempre més...

Asseguda a un marginal, mirava la corrent; contemplàvala ab ulls estúpits y encantats; veyia l'aygua com passava saltadora y fugitiva, y... — ¡lo que són les coses!—li acudia al magí, com

dictada per una veu infantina, ab cantarella escolar, una definició del text de Geografia que's donava a la Graduada, ahont, per vocació, gratuïtament, havia fet un curs de pràctica:—*¿Qué son rios?... Rios son unas corrientes más o menos considerables de agua que se dirigen al mar, a algún lago o a algún otro rio.*—Per primera vegada, trobava insuficienta una definició... «¡Ah! Certament, un riu era una cosa quelcom més qu'allò!...»

Aviat la desvetllaren de son afligit enhartament. Comparegué'l vaylet fent seguir l'ase qu'havien dextat fermat a Els Corralets. Colocaren el feto en les alforges y extengueren una pell de bè damunt de tot. Després, arrambant el ruch al marginal, baixaren dos pungons la posteta, y:

—Múnti, si es servida,—va dir el Cosme.

—¿Ja en sabré?—féu la Maria, més morta que viva.

—Si no en sab, n'haurà d'apendre;—va concloure'l Toni-Joan, sempre amorós com una romaguera.

Arrapantse als dos extrems de l'aubarda, posant primer un peu y després l'altre a la posteta, ab l'auxili del vaylet, que va ajudarla empenyentla a cops de cap per allà ahont no pot dirse, y girantse cautelosa y temoregament sobre'ls talons ab una mà donada a cada hu dels dos homes, quedà, a la fi, després de penes y treballs, asseguda sobre la pell. No trobava ahont arraparse; tot li semblava poch. Sols de veures encimbellada a dalt del ruch, li feya l'efecte de trobarse dalt de la gepa d'un camell. Encara l'animal no havia donat un pas, que ja hauria devallat a corre-cuyta. Ab axó, ¡no us dich res de quan va moures ni de quan embesti la dreuera d'Els Corralets, tan rosta, fins arribar al camí de ferradura que comença a planejar prop de Malapassa! ¡Una comedia; allò que's diu una comedia!

No va poguer més: va rompre a plorar com una criatura.

Y plorava, tant ò més que de la por que tenia, del ridícol, de la vergonya, de l'indefensió y de l'impotencia en que's sentia enfonsada. ¡Ah! ¡Ella ho veyá prou que de l'impresió deplorable que

causava no se'n podria rescabalar may més!... [Si hagués pogut recular! [Mes, ni axò, li era possible!

—[Coy de coy, senyora mestral!... [No sembla sinó que la duquèm a degollar!—va observarli, ab cara de prunes agres, el Toni-Joan.

Y al veure la grimassa de sorpresa de la forastera, afegí:

—[No li dongui trascor! Podèm ser rústechs, però [no som pas moros, en aquests veralts, gracies a Deu!—

La Maria va volguer,—una volta un poch asserenada, quan ja el camí va ferse franch y començà a fiar en la cavalleria,—va volguer, deya, justificar el seu desconcert empatollantse, ab escassa inventiva, un enfilall de causes y concauses de caràcter familiar y sentimental, ab les quals, torçadament interpretades pels seus conductors, no conseguí altra cosa que rebaxarse a sos ulls encara més. El Toni-Joan, sense badar boca, va concretar axis per als seus dintres: «[Pobreta!... Se veu pú que no tenia ahont dexarse caure mortal!» Per contra, el Cosme, sense pensar res,—car el pensar li era, de naxensa, difícil y enutjosa tasca,—irreflexivament, ingenuament, coralment, va fer de comentari: — Me sembla a mi, senyora *maestra*, que lo primer de tot qu'ha de *parcurar* es engrexarse unes xiques, que [crèguim que li convé! —Y no va dirli *treures la fam d'assobre* perque, «[recoyl!», fet y fet, se tractava de la mestra y era tot just el primer dia de parlarhi. Mes, *la fam* de la forastera, la tenia per tan certa cosa que no l'hauria pas volguda per a ell ni per a cap dels seus.

Molt aviat la conversa va anar decandintse. Les explicacions dels bosquerols no tenien cap interès per a la mestra ni les de la mestra ne tenien per a ells. D'altra part, la Maria, posada per primera volta en sa vida,—[y tan bruscament!—en contacte directe ab la naturalesa verge, començava a distreures de sos espants y anava de sorpresa en sorpresa, que no trigaria a ser d'admiració en admiració, de maravella en maravella. Guaytava la compacta, l'agarbonada gernació de pins,—els pins rígits, alts,

ben capsats, els pins soberchs de La Carena,—descendir com un exèrcit, precipitarse, com una allau, per una y altra vessant de la conca del rieral fins a tocar les aygües; mirava cascadejar el flami-sell en els ressalts de son llit de cinglera rogenca, els remoxells d'es-cuma qu'espiralejaven després de cada salt, y'l successiu encantament de la linfa en els aygua-dorments plens de boges llavorades; esguardava al lluny, davant per davant, encastellarse més y més la serra, ferse més alt, blau y brillant el mantell del cel, y acristallarse més l'atmòsfera ab transparencies, pureses y diafanitats crexentes.

—¿Què es, aquell aucell que vola? ¿Una tortra?

—¡Cà, no senyora! Es l'astoret.—

¿L'astoret?... Igual que si li diguessin Llucia.

—¿Què es axò que se sent?

—Es una perdiganya qu'escatxina.

—¡Ah!—

Però no entenia ni paraula.

Malgrat l'encís, el camí se li anà fent, de primer, llarch; a poch, pesat; després, interminable. Sense l'encís y la sorpresa se li hauria representat un suplici.

Per formulisme, els guies li preguntaven:—*¿No's cansa pas?*
—*¿Ja va millor?*—y ella, de resposta, feya una grimassa que volia ser una mitja-rialleta y resultava no més una afrosa contracció.

De més a més, la pobra tenia fret. Anava habillada ab un jersey ò tricot de llana verda cardada,—moda del any anterior,—damunt d'un vestit negre de mig temps, d'amples faldilles plisades, y cofada ab una boyna de la matexa llana y del mateix vert..... La Carena té una altitut respectable... Y, tot y abotonarse ben bé'l coll, y dexarse anar els bota-mànigues y enfonyarse la boyna fins als ulls, l'ayret viu, cohent y acerat de La Carena li feya llagrimejar els ulls, li envermellia els pòmuls y li tallava'ls llavis. A més,—amaçona a contra-cor,—les cames se li enrampaven, estava tota cruxida, la defallior li rosegava per dintre, y anava feta un farcell.

—¿Encara no hi som?

—Nó, senyora. Som a Les Antares.—

... ..

—¿Encara nó?

—Tot just som a Casanova.—

... ..

—¿Ara?

—Ara passarèm per Freginals.—

... ..

—¿Es allò que's veu allà dalt?

—No pas encara. Allí es a Vilargent.

Quan la comitiva qu'havia anat a La Coromina a *recebre* a la senyora *maestra* traspassava, de tornada y com qui dú'l Sant,—un sant d'escassa patxoca,—les primeres monjoyes de cà'l Biosca y entrava, propiament, en la jurisdicció de Brichs, mossèn Geroni començava a tocar l'*Angelus*.

El sò de la campana repercutia en l'ayre de cristall, com una esquella pastoril, ingènua y balba...

Al mateix temps se descobrien als ulls de la Maria aquelles sis ò set minces casetes de pessebre aplegades al redós del cloqueret... ¡tot el burch!... ¡tot el poble!...

¡Bon Déu, Senyor!... ¡Quin exil!... ¡Quina penal!...

—Aquí es a Brichs... Aquella es l'Escola, — confirmava'l Toni-Joan.

La clotxa clara seguía dringant...

Els dos rústechs detingueren el pas de la cavalleria, se descobrien les testes devotament y mormolaren ab vera unció y llatí irrisori:

—*Angelus Domini nuntiavit Mariæ.*

—*Et concepit de Spiritu Sancto...*

La mestra se'ls va ajuntar en les Ave-Maríes...

Després, reemprengueren l'ascensió.

Mentrestant, al cap-de-collet del fossar, la maynada del caseriu presenciava l'arribada:

— ¡Gòyta, tu!... ¡Córrel!... ¡Gòyta, la mestra noval!...

— ¡Mal!... ¡Què verda!

— ¡Quina filal!... ¡Sembla un lluhert!...—

Y axò, la brama immediata de que *semblava un lluhert*, fou, per uns dies, la primera y única, la general y unànim impresió que va causar a Brichs de La Carena l'adveniment de la *senyora maestra*.

III

La nit de sa arribada a Brichs, la Maria va dormir a la rectoria. A Mossèn Geroni, l'hospitalitat oferta a la mestra va costarli un brau altercat y vuyt dies seguits de morros ab la majordona. A la forastera, l'acceptació li valgué la enemiga de la Segimona per un sempre més.

Estava tan rendida, tan lassa, tan morta, física y moralment, que, posar el cap al coxí y adormirse com un guix, fou tot hù. Mes, a la matinada, ja's va desvetllar y enguniejar-se... ¿Ahont era?... ¿Còm hi era?... ¿Per què hi era?... Tornà a meditar y a desferse en llàgrimes. Després s'apayvagà. Va sentir com el senyor rector se llevava, fressejava per tota la casa y se'n baxava a dir missa. Va vestir-se, va seguir-lo y va amagar-se en un recó d'iglesia. Per primera volta a la vida se trobava essent la única oyenta d'una missa. El temple humil,—temple bastit ab desferres y ornat ab dexies d'altres temples,—el temple desert y mig a les fosques, va produhirli un extrany acorament. El sant sacrifici, tan a tocar, tan per a ella sola, va somòureli una desusada devoció... En les

tenebres d'aquella missa d'auba—i tant d'auba, car tot era fosc y negre com una ala de corb!—les flametes dels ciris y de la llantia arrancaven dels daurats del altar unes lluhissors olioses y porugues. La veu botzinosa del celebrant pujava y baxava en el silenci de la nau ab un no sé què de secret de catacumba. Les llambordes dures del paviment tenien la fredor d'una llosana de sepulcre... Quan se'n va adonar, havia ohit tota la missa de genollons... Després, mentres el sacerdot era a la sagristia a treure els ornaments, va entornarsen a sa cambra sens ésser vista ni oïda de ningú. Resà de nou ab crexent fervor, féu examen, va considerar el passat y l'esdevenir, y arribà a conclusions: lo fet ja estava fet y lo passat passat, sens esmena ni recobre possible; era al ball y havia de ballar... ¿Per a estordirse y desolarse d'aquella manera en el precís moment de començar a exercir la carrera, hauria sofert tantes penalitats, malversat tant temps y comportat tants sacrificis?... ¿Per ventura no seria molt més perillós recular que fer el cor-fort? ¡Allò era ser ximple, poca-solta, estúpida!... Calia reaccionar... Era precís reconcentrar l'energía y plantar cara a la realitat... ¡Altres s'hi devien haver vist primer, en el cas d'ell!

Li acudiren a la memoria uns versos, de Lope de Vega, posats a la *Retòrica* per exemple de no sé quina cosa, qu'afirmaven que

*en la senda del vivir,
no ir adelante es ir
atrás. Y el que a arar empieza
no ha de volver la cabeza
sinó arar y broseguir.*

Donchs bé: ella aniria endavant, enèrgica y resoluta, pel camí de sa vida; ella s'havia triat aquell camp per a llaurar, havia començat a llaurarlo, no tenia altre remey que llaurarhi y ¡llaura-

rial Llauraria y *iprosseguiria!* S'entregaria a l'Escola en cós y ànima... y *l'triomfaria!*... Ara, li semblava que voler havia de ser poder; que lluytar havia de ser vèncer.

Exí al defora tota resoluta...

S'anà a mirar el local de l'escola...

Va anar a oferir-se als vehins més vehins...

Resseguí tot el llogaret...

Tastà l'aygua de la font...

Y posà fil a l'agulla.

Intentà cercarse una dispesa en el vehinat, mes, al fer tractes, va convèncers de que certes cases no li convenien de cap de les maneres y de que, en altres que no li haurien desplaçut, tractaven d'explotarla. Resultat: que, a part de no lligar caps ab ningú, va desayrar a tothom y cada desayrat esdevingué un ressentit:

—¡Uy, quins fums tragina, Donya Coll!

—¡No sé pas què s'havia pensat!

—Tras de ferli un favor...—

Solució: va llogar una minyoneta,—més que per res per a ferli companyia a les nits,—y resolgué viure a l'escola a tot estar y manegarsho com pugués. Un mocillot de cà'l Jan-Pau,—la Ermentera,—que, encara que fos alta y fornida, no tenia sinó tretze anys. ¡Conteu quina ajuda y conteu quin costat! La mestra li faria la vida, l'ensenyaria de franch, y, a fi de curs, li donaria tres duros... ¡Tracte clòs!... ¡Y ben cofoys uns y altres!... ¡Ser *minyona* de la mestra, la mossà y'ls séus!... ¡Tenir *criada*, la mestral

Solucionat aquest extrèm, començà a batallar en la seva escola. Trobà als escolars bon xich engandulits per tan allargades vacances y altre bon xich indisciplinats per mor de les xerrameques de la gent, car,—si la mestra nova axò, si la mestra nova allò, si ja veurèm, si ja dexarèm de veure,—les llengues dels grans no havien tingut gayre continencia y les orelles dels petits no havien perdut paraula.

Els noys, a força de ser interrogats per uns y altres, ab ayre

dubitatiu, respecte a si la mestra nova *ja'n sabia* de ferse obehir, varen avesarse, insensiblement, a l'idea de que podien no creure, de que podien no respectar a la mestra, y de que, en tal cas, la culpa no fóra pas d'ells, sinó d'ella, *per no saberne* de ferse respectar y ferse obehir. Altrament, les noyes, de tant sentir l'auguri de «jara sí, que ho tindrem bé!»—car la mestra podria, en materia de labors, fer y ensenyar lo que may hauria pogut un home,—varen adquirir el convenciment de la possibilitat, y ab el convenciment la pretensió, de que la Maria Marlés tallés, cusís, sargís y apedaçés per a totes les cases del vehinat, com si la seva missió no fos altra. Y, una volta habituats els noys a l'idea del desacatament sense responsabilitat y les noyes a la de l'exigencia irrecusable, ni l'exigencia ni'l desacatament podien trigar gayre a produhirse en la trasbalsada *mixta* de Brichs, com se veurà en son punt y hora.

La Maria posava en sa tasca tota la voluntat y tots els recursos que la seva inexperiencia li consentia desplegar. Volia fer la seria, molt més encara de lo que ho era de natural, car entenia qu'axis li esqueya y, de resultes de son forçat propòsit, passava tot el temps cridant, esgargamellantse y fent dringar la campaneta. Influhida pels consells, recomanacions y teories del professorat de la Normal y per les ordres terminants y amenaçadores de l'Inspecció, parlava, a tot drap, als escolars, en la llengua qu'havien d'aprendre a desgrat y havia de servirlos, des de primer antuvi,—fins ignorantla y tot en absolut,—de vehicol per a tota mena d'ensenyança. Ella ho veyia prou clar qu'aquell procediment antipedagògich, (qu'era la negació dels mètodes lògichs d'anar de lo conegut a lo desconegut, de conèxer ò aprendre lo ignorat ab l'auxili de lo sabut), no constituia pas, ni cosa que s'hi assembli, un medi d'aproximació, de compenetració ab els séus dexeables... Mes, novella, temorega, inexperta, dejuna en l'art salvador—y a voltes ben lícit,—de nedar y guardar la roba, no gosava a contravenir en lo més mínim lo estatuhit, ordenat y previngut... Sens independe =

cia ni costats, se doblegava dòcila, obehia cluca d'ulls, inhibintse porugament de la qüestió... Y la seva veu,—que no era pas, per cert, agra ni dura,—adquiria, al reptar en llengua forastera, l'aspre tò, l'accent ingrat, la modulació antipàtica, irritant y vomitoria que sempre,—tot temps y arrèu,—ha tingut, en boca dels servils y a orelles dels opresos, la parla, indefectiblement autoritaria y sens remey repulsiva, dels dominadors.

Allò, de tant serio que volia ser, constituïa mitja comedia:

—*!Silenci!*—

Rés.

—*!Silencio digo!*—

Tampoch.

—*!Repito que silencio!*—

Poch en feyen cas.

—*!Niñas! Todas en general: ¿esto es una clase o es un lazadero?*—

El guirigay continuava.

Dels crits ne venien les comminacions y les amenaces:

—*Montserrat Ferreras: ¡no quiero oirla en toda la semana!*—

O bé:

—*!Ah, Deulofeu, si bajo!*—

Mes les amenaces y comminacions surtien escàs efecte y havien de venir els càstichs:

—*Morros, Paulina: ¡de cara a la pared!*—

Y:

—*Lladó segundo: ¡de rodillas, brazos en cruz y un libro en cada mano!*—

Allavores,—a vegades no més, y encara per no massa estona,—se restablia l'ordre,—un ordre sempre relatiu,—y Donya Maria,—car axis, en ares a la solemnitat y'l respecte geràrquich, havia cregut del cas ferse anomenar pels escolars y axis l'anomenaven,—podia tornar a maldar ab els seus dexeables.

—*Vamos a ver, ¿qué es el metro?*

—*Metro... metro... metro...*—y després de molt mirar al sostre

y molt ballar de peus davant de la tarima, —...Metro es aquello que tiene el Valenti para prender medidas.—

(El Valenti, —En Xebèchs, —era, —y es encara, —el paleta y'l pedra-piquer del poble.)

—Bien está, pero esto no es decir nada. Los que no conozcan a Valentin o no sepan lo que tiene, se quedarían tan enterados. «Metro es...» ...«Metro es...» ¿No lo recuerda?...—

Generalment, no n'hi havia de fets.

—«Metro es la diezmillonèsima parte de un cuadrante del meridiano terrestre;» ¿cuántas veces habrá que repetirlo?—

A voltes, sorgia un desaprensiu, y asseverava:

—El señor Porqueras no nos lo hacia pas decirt así.—

Y mentres la professora escatía quina era, donchs, la definició adoptada pel seu predecessor en aquella cadira de la paciència, l'aula se li tornava a esvalotar, y altre camí crits, altra vegada amonestacions, altre cop càstichs, y, la campaneta dringa que dringaràs.

—¡Morell! ¿Se figura usted que estar en clase es lo mismo que hallarse en un potrero?—

O:

—¡Estoy enojadísima por el comportamiento de los niños!—

Y:

—¡Queda suprimido el recreo de la tarde por toda la semana!—

Un instant d'atenció, y tornava a començar, d'ali que d'ali:

—¿Y el kilo? Vamos a ver: ¿qué es el kilo?—

Y'ls resultats eren, tal·là, tal·lera:

—Kilo... Kilo... Kilo... Es aquel hierro que la «tia Panxeta» de la botiga pone a las embalansas para pesart.—

Y, com que la palmeta, —tan inactiva com en els temps d'En Porqueres, —no petava may, els pares dels escolars, en lloch de plànyerla y agraphirli, encara la recriminaven:

—Si no fa córrer «la fusta» no'n treurà pas partit, y se li acabarà la paciència... ¡No sé quina lley de mestres corren, aral!...

—[Unes bones estirades d'aurelles, y ho arreglaria pù!—

Mes ella dexava dir. Ella dexava fer. Li costaria més ò li costaria més poch l'imposarse, però, a la curta ò a la llarga, is'imposaria! Y quan ho hagués conseguit, l'èxit seria segur y sa victòria patenta.

Cert es que, a voltes, se sentia defallir y allavores, instantàniament, la temptava l'idea de fugir, d'abandonarho tot, y acabar d'una vegada, mes, desseguida se li representaven les cares burletes de totes y cada una de les seves companyes de la Normal, de les seves contrincantes de les oposicions, dels seus propis parents sense misericòrdia, y ja's sentia burxarli les orelles les exclamacions y comentaris provocats per la seva comparsa a Barcelona, després del sorollós fracàs:

—¿Y donchs? ¿Que't clavaven llenya, aquells xicotassos?

—[Si ja havies de renunciar abans d'anarhi!

—[Vès si no t'hauria valgut més entendret ab el rector!

—[Nosaltres sempre ho varem dir que no tindries energia!

—[Qui no't feya posar una substituta!

—Si haguessis cregut a donya Marcelina...

—¿No t'ho deya, jo, que permutessis ab la Mas?

—[Sense el costat del Inspector, ja era cosa vista: havies de fracassar per força! [Tu t'ho has volgut perdre!...—

Axò, les companyes.

Y'ls parents:

—[Ah!... ¿Ja tornes a ser aquí?... ¿Y de quin pà penses fer sopes?... Nosaltres, me sembla que ja varem fer prou...—

Y, allavores, com si un reactiu totpoderós operés sobre la seva agotada voluntat, tornava a treure forces de flaqueza y seguia, *prossegua*, tenaç, pacienta y perfidiosa, al peu del canó.

[Malaventurós destí, trista planeta, la dels mestres rurals!

[Treballar, maldar, perfidiar, insistir, sense repòs ni termini, per a ablanir y esponjar y fer que transpiri la inteligencia gayrebé sempre hermética dels infants,—aquells infants rebèus y esquerps,

—tal com els bous,—passada tras passada, un solch darrera l'altre solch,—roturen l'erma bohiga, l'artiga impermeable, la rompu-da empedrehida!

Mes, encara, els bous van ben pexats, els bous van ben menats y arroceguen una bona eyna, car els bons pagesos se preocupen d'estalviar els esforços del parell, mentres que'ls nostres mestres arriben a la tasca sense preparació adequada y duen, imposats per l'Estat,—el seu pagès gandul, garnèu, incompetent y peguicayre,—uns mètodes, uns sistemes de treball y una reglamentació general que són una eyna oscada, plena de rovell, que'ls reventa... que'ls mata. El jou es molt jou, l'erm es molt erm, y la rella es poca rella...

Y... ¿ab quin profit?... ¿ab quin agraïment?... ¿ab quins honors?... ¿ab quin premi?...

Tal com el distich:

Tal com el simil:

...Sic vos non vobis...

Fertis aratra bovis.

[Que Deu, ja que'ls homes no ho fem, els hi premi!]

IV

En la vida, la experiència agena no serveix de res. La sola experiència *útil* es la experiència propia. Aquella, la de tercer, podria adquirir-se a preu tan baix—[no es pas que'ls experimentats no prediquin, valguis Deu,—que, tal vegada per axò mateix, no se li otorga valor y no s'hi té fè. La propia, en cambi, sempre surt cara, caríssima, —[es de la pell d'un mateix que'n surten les tiretes!—y quan se té adquirida ja no es temps per a que un hom se'n valgui.

No ha de semblar, donchs, gota extrany que, per estudiosa y

experimentada pels llibres que fos *Donya Maria*, hagués d'adquirir tota la *experiencia útil* a costes propies y que l'adquirirla li costés un calvari d'afanys, d'enquimerades, d'affliccions y de desesperances.

Poch a poquet, — una setmana darrera l'altra, un mes darrera l'altre mes, — a copia de voluntat, — ¡vinga maldar, vinga insistir, vinga estar atenta! — començava a imposarse als escolars y a vèures ab cor d'encarrilarlos y d'encarrilarse ella també, quan tres incidencies, tres contratemps, a quin més desprevist y desconcertant varen sebollirla en el més amarch dels desconhorts y en la més atribulada desorientació.

L'un va pervenirli d'un xicot; el segon, de les noyes; el tercer dels ganaces y les pallangues del vehinat.

* * *

El *Codony*, — un minyó que sobrepassava de tres ò quatre anys a tots els altres noys d'estudi, — era lo que se'n diu una sola de sabata; no calia esperar-ne res; tot quant s'hi feya resultava temps perdut. Mes, sos pares, — pagesos benestants y bona gent, — encaterinats en que'l noy s'instruhís, vinga ferlo anar a la escola un any y altre any, sense perdre les confiances, y'l noy, vinga anar a l'aula, assiduament, puntualment, obedientament, y, un cop allí, embadocarse, distreures, fer distreure y desencaminar als demés, esbatussarse ab tothom y no aprofitarse ni un borrall.

Perdia llibres, empastifava cartipassos, abocava tinters, trenca-va *punteros*, era peguissayre com ningú altre y no tenia una sola idea bona.

Tan bon punt la mestra nova va descobrirlo, — car s'havia *emboscat* al fons de tot de la sala, ahont feya de les seves ab la major impunitat, — va canviar-lo de lloch y'l colocà en el banch del primer rengle, entre mig de les petites més petites, anomenades pels demés *les petaneres*. Així el tenia davant per davant, tocant a

la tarima, dessota mateix de sa taula, y no'n podia fer ni intentar cap qu'ella no n'hagués esment al acte.

Impossibilitat talment de fer diàbles y de provocar desordres, el Codony s'aburría sense remissió. De caps al cartipaç, obligat a gargotejar planes y més planes d'*emes y enes y us*, car may acabava de sortirsen, havia arribat varies vegades a adormirse de nasos al tinter. Allavors, la mestra, no havia de fer sinó dexar relliscar o trabucar pel davant de sa taula una llibreta, un regle, una bola de paper, qualsevol cosa, ab la certenitat absoluta de que cauria damunt del clatell del Codony produhintli'l consegüent soscayre.

—*¿Esas son maneras de producirse en clase?... ¡Dormilón!... ¡Perezoso!... ¡Marmota!*—

Tothom, tota la *classe*, reya, mes el Codony no tenia sentits. Se refregava'ls ulls ab el revés de la mà closa, mirava endarrera, y, si descobria entre sos companys alguna cara massa significadament burleta, l'amenaça era indefectible:

—*¡Riu, Minguet!... ¡Riu, que ja't vey!... ¡Ja veuràs, en exint, quina llenyada!*—

Una tarda, a la migdiada, mentres noys y noyes, tots sens excepció, feyen exercicis de caligrafia en els cartipassos respectivus, la Maria, asseguda en son escriptori a dalt de la tarima, estava atrafegada corretgint, llapis vermell en mà, els quaderns de *Problemas* d'una secció qu'acabava d'iniciarse en els *quebrats*.

Feya una estoneta que hi havia quietut de la bona.

Sempre ab la preocupació del Codony, va pensar: «*¡Quin miracle, que no'n fassi cap de les seves!... ¿Volsthi jugar que's deü haver adormit?*» Y estirà'l coll una mica per a mirar a baix y vigilar al belitre.

Mes, el belitre, ¡no dormia, nó!

El Codony, cap-jup, y quiet, mólt quiet, fent com qui escribia, s mirava de reüll, però ab mirada fixa y vigilanta, el lloch, l'espai comprès entre'l sota taula y'l sòl de la tarima de la mes-

tra... Mirava tan atent y tan absort que poch va adonarse de que, a son torn, l'havien descobert en son aguayt.

De primer antuvi, la Maria no hi va atinar.—«¿Qué rediantres mira?»—va ferse a sí mateixa.

Mes, tot d'una, compregué claríssimament. Una foguerada de sanch li encengué les galtes, un rum-rum tumultuari va ensordirla y un'ombra estranya va enterbolirli'ls ulls com la d'un núvol erradivol... Distretament, havia encavallat un xich una cama sobre'l genoll de l'altra, y'l Codony que, com qui diu, seya a sos peus, l'estava examinant, a son pler, feya una estona.

La mestra va redressarse, d'una revolada, com si l'esguart cautelós, persistent y forfollador del bordegàs hagués sigut un fible...

Va redressarse, y, clavant un cop de taló a la tarima que va fer alzinar el cap de tothom, cridà, sense reflexionar gens la pregunta:

—¡Codony!... ¿Qué está usted mirando, así?

...*Ex ore parvulorum veritas...*

El Codony, sobtat, més sense dexondirse encar de son badoch encís, va respondre sincerament, ab tota naturalitat, gayrebé ab menyspreu y commiseració:

—¡Mà, quínes cametes més magres!...—

La riotada grollera, estulta, irreprimible que va circular de cap a cap de sala, no és per a dir.

Una furia immensa, una cólera insuperable, se va ensenyorir de la Maria. Tota la seva dignitat de superior desacatada y escarnida, tot el seu pudor de donzella profanat, tota sa sensibilitat de dòna posada en ridícol, varen fulminar en una explosió d'ira formidable.

Palmeta en mà,—aquella palmeta purament decorativa de qual existencia sempre havia semblat desconexedora,—va baxar de la tarima y per darrera del banch de *les petaneres* se dirigí com un llamp cap el Codony.

El noy, estordit, espantat de veres, va escudar el cap ab els dos còlzers...

—¡No'm toquil... ¡No vull pas que'm toquil...—

No li valgué. L'ample palmeta petà, mig de cantell, sobre la testa, ab tal impulsio que's va partir en dos trossos...

—¡Poca vergonya!...—va cridar la mestra.

Y quan el doll dels impropis anava a desbotar, el rogall que li va pujar a la gola va dexarla sense paraula.

Entre l'esglay de tota la maynada, el Codony va palparse el cap...

Una veu infantina va advertir:

—¡Sanch!... ¡Sanch!... ¡Li ha fet sanch!...—

El bordegàs va mirarse'ls dits...

¡Sí!... ¡Sanch!... ¡Sanch!... ¡Sanch viva!...

També una bafarada ardenta li caldejà'ls polsos... També un núvol obscur va marejarli la vista... També una maror crexent li va axordar les orelles...

Y abans de que ningú se n'adonés, va cloure'l puny y'l dexà anar, disparat com un ariet, al mig del pit de la senyora mestra...

La Maria va caure en rodó, sense sentits.

La predicció de les companyes s'havia complert:

—*¡Vèyes que no't clavin llenya, aquells xicotassos!*—

* * *

La Maria,—cada volta més vigilanta y recelosa,—havia experimentat que, sempre que la Rita de La Tuta demanava per sortir de la classe invocant una rahó solguda, s'estava estones y més estones fòra. Axò observat, no va tardar a afegirhi que les exides de la Rita s'esqueyen coincidir, indefectiblement, ab les exides, ab el mateix pretext, de la Janeta de Vilargent. No transcorrien

may dos minuts entre la sortida de l'una y la sollicitut de l'altra per a ferho. Y, un cop fòra totes dues, jlo que trigaven a tornar!

Allò no li va plaure. Ignorava per què, però va ferli mala espinna. Volia aclarir la causa tot seguit y li feya por d'arribar a esbrinarla... ¿Quin tràfech duyen, les menudes?... ¿Ahont se ficaven?... ¿Què feyen?... ¿Quina rara inteligencia les unia?...

No seyen de costat, ni en el mateix banch, ni tant sols en la mateixa bandada de taules; cert és qu'anaven y venien de l'escola sempre aparellades,—car totes dues venien del mateix indret, del *sòl d'avall* del rieral,—però, en els descansos ò esbargiments, més aviat defugien l'estar plegades qu'altra cosa, com si tractessin de dissimular la seva intimitat; y, no obstant, la mestra, sotjantles ab cautela, havia reparat l'atenta complascencia ab que, de lluny mudament, se contemplaven l'una a l'altra, ab mirades llargues, càlides y fervoroses,—a voltes una mirada tota blana, una mirada tota molla,—y havia adquirit la convicció de que, ab un sol esguart, ab una sola llambregada se manifestaven reciprocament y's posaven d'acort. Quan axò era, acte seguit la Janeta demanava per sortir y la Rita la imitava, ò aquesta prenia l'iniciativa y l'altra, sense contenció, feya igual sollicitut.

Allò era un misteri; era un misteri repelent, mes ella,—tan a contracor com volguèu!—se veyà forçada a desentranyarlo.

Arribà, inexorablement, l'ocasió de descobrirlo, y,—frisant d'inquietut, morta de vergonya, regirada per la repugnancia y encesa d'ira, tot alhora,—va sobtarles plegades y ocultes, y esdevingué cosa patenta, fet consumat, la seva funesta sospita. Les circumstancies de lloch y d'actitut de totes dues; l'esglay y'ls plors per la sorpresa, primer; la confessió, innecessaria d'altra banda, després; y finalment, les recíproques inculpacions d'incitació y d'iniciativa, no consentien ni ombra de dubte.

Fou aquell un pas ben amarch, un glop ben agre per a la Maria,—donzella honesta, ànima verge, vida incorrupta encara,—mes va entendre que'l compliment del deure l'eximí de tot es-

crúpol, que'l mòvil justicier de sa intervenció l'inmunisava de contagi, y no vacilà.

Passada la violenta escena, constatada l'immonda perversió de les marreques, ni tan sols va dexarles tornar a posar els peus a l'aula. Les tancà per separat, l'una al rebost, l'altra al coniller, y, al mig-dia, anà a restituhirles a ses mares, ella, personalment.

—¡Teníu: aquí vos la dexol... ¡A l'escola que no hi posi pas may més els peus!

—¡Y aral... ¿Y donchs?... ¿Què ha fet?... ¿Què ha succehit?...— interrogaven avergonyides, desconcertades, tant l'una com l'altra, la mestressa de La Tuta, la dòna de Vilargent.

—¡Qu'us ho expliqui ella matexal... Jo no m'ho vull pas posar en boca, lo qu'ha fet.....—

Les acusades ploraven...

Davant del plor,—a son judici confessió eloqüent de culpabilitat,—les mares respectives les bofetejaren sense contemplació.

Y després del bofeteig, que consideraven com una lley de satisfacció formularia deguda a la mestra quexosa, tributada la qual restaven en paus, vinga insistir:

—Bé, senyora *maestra*: si Vostè no'ns diu pas el què y'l còm, no'n traurem pas l'aygua clara de la mossal... Vostè s'hauria d'explicar...—

Y, mentres la Maria se'n desentenía y fugia morta de vergonya y torbació, les bones dònes, fentsen creus, arribaven a la conclusió següent:

—¡Caràm, també!... ¡Mira donya Col!... ¡Qualsevol diria qu'una no hi té dret a sebre lo que passal... ¡L'ase'm refum, si tota la culpa es de la mossal... ¿No trobèu, vós, Cisca?... ¿No trobèu, vos, Quima?—

Y les comares interpelades y requerides a consell, dictaminaven:

—¡Giquèuho estar, Teresona!... ¡Giquèuho anar, Vilargental... ¿Quina volèu que'n sia?... ¡Canayades!... ¡Rès més que canaya-

des!... La canaya... ¡ja se sab! Y ¡se coneix pú qu'aquesta mestra s'anega en un got d'aygual... Sia'l que's sia, ¡no n'hi hà pas per tant bell desespero ni per tanta suposició, tampoch!... Si nó que, ¡hi hà gent que tot ho han d'engrexar y d'un pèt ne fan cent esquerdes, vet'ho aquí!...—

* * *

Al cor del hivern, complidora de totes ses obligacions, la Maria va organisar el curset d'*adultas*, de set a nou de la vetlla. Arranjà ab tota cura un recó de sala ab uns fanals *ad hoc* que il·luminaven un parell de vetlladors y un taulell de tallar arranjat ab unes posts y uns capitells ò cavallets; pujà al improvisat obrador la seva antiquíssima y petaquejada màquina de cusir; va provehir-se d'un braser més gros que'l que tenia, per tal de combatre millor el fret siberià d'aquella immensa sala sota teulada; y, oberta la matrícula, s'allistaren fins a catorze fadrines, nombre considerable si's té en compte que, per mor de l'hora, sols hi podien córrer les dels llocs més vehins. Y, tot y axis, n'hi havia una que pujava del Moli, tant si com nó, cada vespre; la criada de cà'l Toni-Joan no faltava may, cap vetlla; y quan feya bon temps,—s'entén un temps sense neus ni ayguats,—fins hi comparexien les dues mosses de La Floravia. Son pare les acompanyava fins a la porta de la escola, se'n anava a la botiga a beure gots de vi calent, tot esperantles, y, les mosses, en sortint d'estudi, eren elles les que havien d'anar a treurel d'allí, a viva força, y conduhirlo fins a casa. ¡Creguèu qu'era un brau desfici el que tenia'l Pau de La Floravia perque ses filles s'anessin a instruhir! Ab una dotzena d'entusiastes incondicionals com ara ell, la mestra nova hauria regenerat el poble! Y el vi s'hauria apujat!

La *classe* consistia en un parell de regles aritmètiques resoltes al encerat, uns minuts de lectura intercalanthi preguntes d'anàlisis gramatical, y, *aliquando*, cosa de mitja plana d'escriptura al

dictat ò d'exercicis caligràfichs, per a cobrir l'expedient; y tot lo altre de la vetlla s'esmersava, sense encarcaments magisterials ni llengües forasteres, sinó familiarment y en franch companyonatge, en tallar, embastar, probar y cusir a la desesperada vestits y roba blanca, qu'era lo que francament interessava a les alumnes y constituïa'l veritable mòvil de tan assidua assistència, y... «axis acontentaràs a les mares» havia pensat la Maria. També, tot el temps de la Quaresma, mentres se feya *labor* se resava'l rosari.

De les *adultas* de Brichs, bona part tenien més anys que la *maestra* y, les que nó, ho aparentaven, y totes, totes en absolut, tenien molta més malícia y dolenteria y, en lo que no havien de saber, sabien més qu'ella.

Axò se demostrava a cada dos per tres:

Un dia,—poso per cas,—que la Maria va parlar del *cavall* de Batzachs, totes varen riure. Ella va volguer saberne la rahó.

—¡Santa Llucia, també!—va aclarirli una d'elles.—¿Que no ho veu qu'es una *euga*?... ¿Que no's coneix prou, gracies a Deu, qu'està prenys?... ¡Si al manco fa quatre mesos que la devien dur a cavall...—

Y les altres rectificaven:

—¡Més, xiqueta més! ¡No te l'has mirada bé!... ¡Deu me'n gort jol!...—

Altre exemple:

Se parlava del pas imminent del Senyor Bisbe en sa visita pastoral; se deya que'l rector y la majordona de Pedró estaven amotinadíssims: el sant prelat hauria de tranitar a la parroquia y la rectoria era hostatge molt mesquí per a tan noble y alta persona. Diu que'l rector se planyia:—«¡No sé pas com ho farem!... ¡No sé pas com ho farem!... ¡No tenim sinó dos llits!»—

Y les fadrines comentaven:

—¡Ay, ay!... ¿Dos llits, no més?...

—¡Oh, ja n'hi hà prou, per una rectoria! El de la majordona... y'l dels forasters...—

La Maria hi queya de quatre potes:

—¿Y'l rector, donchs?...—

Totes esclafien a riure al vèurela axarpada en el parany:

—¡Oh! ¡El senyor rector no l'ocupa may el llit dels forasters!... Ab axò... ¡ja pot dormirhi, el Bisbel!... Lo que hi hà es qu'en el dels forasters no hi cab sinó un sol còs!—

Y en semblants casos, la mestra envermellia com una rosella, acotava'l cap defugint les mirades de tothom y als pochs moments feya per mudar de conversa.

La Pepa de cà'l Biosca cada vetlla feya tart... Al vèurela arribar, les altres mosses reyen. Era que l'acompanyava'l Zidro de la facina, qui sempre se les componia tan bé que, a entrada de fosch, per fas ò per nefes, havia de pujar al vehinat a cercar una cosa ò altra.

A la primeria, la Pepa, feya tart y prou, y la mestra l'amonestava amistosament volguentli fer entendre que, a l'hora que arribava, ja no més s'aprofitava de la costura y que, del repàs que'n diriem literari,—que bona falta li feya,—no n'encalsava rés. Altrament, allò que feya d'anar de nits ab un fadrí, caminant tan acostats, tan poch a poch, y molt sovint abrigallats a sota d'una matexa manta, ni estava bé ni tenia excusa...

¡Tems perdut!

Més tart, la Pepa va agafar el vici d'aturarse a la porta de la escola a xerrar ab el Zidro, estones y més estones, abans d'entrar, ab escàndol de tothom. Y a voltes, segons com, ni garlaven ni se'ls veyia, mes romanien allí, impertèrrits, inseparables, sens dirse paraula, en un silenci doblement sospitós. La Maria intentà convèncerla de que allò no podia ser, car la gent diria còm era que la mestra ho consentia y amparava; que la classe de nits no havia de ser una covertora de festeigs ambulants, ni la llinda de la escola soplug de certes coses, y, finalment, va prohibirli apostarse al portal com s'apostaven.

Allavores la Pepa va començar a fer *campanes*. No anava a la

escola, però, engegada com estava ab el minyó, no dexava d'anar ab el Zidro allà ahont el Zidro li proposava anar.

Les altres mosses prou varen observarho:

—¿Veu, donya Maria? Encara s'hi ha perdut, privantlos l'estar a fòra. Ara, janéu a sebre allà hont fan cap!

—Jo, fins avuy he fet lo que devia y ara faré lo qu'es del cas. De tot lo altre, me'n rento les mans.—

La mestra va creure qu'*el cas* era'l d'advertir a la familia de la noya... Y tal com ho pensà va ferho y la conciencia li restà tranquila.

¡No ho hagués fet may!

La Pepa no pogué sortir més de vespres y, de bon ò mal grat, va haver de trencar ab el Zidro... Les mosses del vehinat digueren que la Mestra en tenia la culpa, de la renyina... Tot seguit els fadrins van capgirar la dita fent córrer que la Mestra s'entretenia posant intrigues y *espatllant casaments*... Algú entengué que *la feta de la mestra* era gelosia pura, car el Zidro passava per ser el més galan minyó d'aquelles endressuries... Un altre va suposar que «potser la mestra se'l devia volguer per a ella» y la brama final fou la de que, *Donya Col*, era «la nata» per a esquivar y pendre'ls xicots de ses dexebles.

Els fadrins de Brichs varen ferne ofensa colectiva d'aquella intolerable intromissió y acordaren pendren solemníssima revenja.

Un dematí, quan la mestra nova va despertarse y baxà a obrir, tot el davant de l'entrada de l'escola aparegué plè d'excrements y d'immundicies... Les parets exteriors, les batents de la porta, les finestres baxes, aparegueren igualment enllafarnades...

A la nit, *el jovent*, en un acte d'homenia contundent, havia fet a la *senyora maestra*, a l'odiosa *Donya Col*,—donzella indefensa y sola,—aquella malvestat, costum de La Carena, que s'anomena irònicament *una enramada*.

¡L'ironia es també, certes vegades, una característica dels estults!

V

Si tot axò; si tot axò y moltes altres menuderies, insignificancies y trivialitats que,—tal com moltes gotes fan un ciri y molts ciris fan un brandó,—arribaven a constituhir un cúmul d'amargors, frisances y malestars que no la dexaven viure, hagués romàs circumscribit en els àmbits de l'escola, en els límits de la seva jurisdicció, ¡encara, com aquell! Ho hauria trobat cosa passadora y soportable. Mes, el rebombori que va ferse al entorn d'aquelles incidencies, l'estat d'opinió format, acabaren de desconhortarla.

Quan l'agressió del Codony, tot el vehinat, tothom, com un sol home, des dels matexos que ja de bones a primeres l'havien censurada perquè no pegava,—aquells qu'anyoraven veure aplicar contínuament la palmeta y exercitar, ab salvadora freqüencia, la persuasiva fregada d'orelles,—fins als que may havien dit piu, va fer els més grans escarafalls de lo peguissayre, de lo butxí, de lo carnicera qu'era la mestra nova.

Y, al cap de vall, ¿per què?, deyen. ¡Per una futesa de no rés! ¡Per unes paraules sense malícia! ¿De la quitxalla, qui'n fa cabal? Ja se sab que, les criatures, han de dir tot lo que veuen. Y, si no volia que les criatures s'hi fixessin, «qu'anés més ab compte en els posats» y que no «reganyés les cames» a dalt de la tarima «com solia reganyar».

La indignació va ferse unànim:

—¡No hi hà dret, tampoch, a pegar axis!... ¡Còm se coneix qu'ella no'ls ha posat al món!...

—¡Qui ho diria, tan mesquina y tan rabiuda! ¡Lo qu'es jo, no li confiaria pas els meus!

—Si cria males sanchs, ¡que begui aygua de botja blava, que rebaxa, y no ho fassi pagar a la canayetal... Un cop esguerrats, ¿què?... ¿Que'ls tornarà a emmotllar, la mala bestia?

—[Ho haguesse fet al de casa!... [Hauriem vist pú si ho hauriem gicat córrer com els mansos del Codony!—

Y com fos cosa que la mestra s'encastellés en no admetre de nou al bordegàs a estudi, fentse ferma en que no hi venia obligada, car, apart de lo succehit, el noy passava de la *edat escolar*, els del Codony, qu'eren parçoners de ca'l Dalles, varen pendres la expulsió com un agravi, y ab els del Codony va fersen agravi propi y personal el Dalles en persona, y qui diu el Dalles es com si digués el Secretari del municipi, car el Dalles y'l Secretari, el Secretari y'l Dalles, han sigut sempre, de temps immemorial, lo que se'n diu tap y carbassa, cul y camisa, carn y ungla.

Des d'aquell punt y hora, tothom va conèxer que la mestra, a la curta ò a la llarga, ne sortiria malcahenta.

—[Aquesta ray,—asseveraven els del Codony,—no'ns la durà pas a molil! [Se'n recordarà pú, de nosaltres!—

Tot just aquest incident començava a esborrarse de la memoria del vehinat, quan va succehir el cas de les moces de La Tuta y de Vilargent.

A la Janeta la majordona li era padrina, y no judico fer mancament a rès ni agraviar a ningú si advertexo que'l dir axò es, en certa part y segons còm, gayrebé tant com afirmar que'l senyor Rector li representava padrí. D'altra part, la mestressa de La Tuta era cosina,—[cosina germana, no us pensèul—de la Coloma de la botiga, dita per sobre-nom *la tia Panxeta*. Aquestes dues circumstancies foren altres tantes agravants pesantíssimes en el cas que's debatia, y, de resultes, tota la força axafadora de la Iglesia y la gens despreciable de la Llotja Comarcal de Contractació,—tal podria compararse la botiga de Brichs de La Carena,—havien d'abatres iradament al damunt d'ella.

Com que la mestra no va volguer, may, especificar per peces menudes, com elles haurien volgut, la malifeta de les marreques, les comares del vehinat varen convenir en que la imputació infame de la mestra no era altra cosa y prou que una insidia covar-

da, una calumnia vergonyosa, ò, en el cas més disculpable, una perversa suposició, filla d'una malícia ilimitada.

— ¡Que ho diguil... ¡Que ho digui clar, qué varen fer!... ¿Qué molt serà que no poguém sentirho?

— ¿Qué voléu qu'hayguin fet, àngels de Deu, en aquesta edat, qu'ella matexa no haygui fet igol, ò pitjor, cinquanta mil vegades?—

Y quan, per confessió de les matexes inculpades, ò per confidències d'altres criatures als més grans de casa seva y per relació d'aquestos als vehins, va venir-se en conexement de que la mestra ni havia calumniat, ni sigut insidiosa, ni pecat de malícia excessiva, allavors tot se'n va anar en ferli càrrechs:

— ¿Y donchs, qué feya Donya Col?... ¿Que badava, sant Cristià?... Si hagués tingut la deguda vigilancia, no hauria passat res de tot axò.—

Quan semblants comentaris arribaven a ohides seves, la Maria s'exasperava fins al cap de munt:

— ¡Imbècils! Y que ¿per ventura, si no hagués vigilat, qu'hauria descobert res?—

Mes no li valia. Pares va haverhi que tragueren de la escola a sos infants, esgarriats de les «coses que hi passaven» car «may, fins allavors, se n'havia donat cas». A la botiga va arribar a dir-se «que'l mal exemple havia vingut *de qui sab ahont*» y la reticencia s'arrodonia ab un «¡quina llàstima que'ns dexés el senyor Porque-res!... ¡si ell no hagués marxat, axò no hauria vingut!»

Y fins Mossèn Geroni, el mansuet y gosarap de Mossèn Geroni, atiat per aquella mala púa de la Segimona, va atrevir-se a recomenar a la *senyora maestra* que vetllés per la honestitat y la moral de la escola «que, sento braument haverli d'advertir, ha devallat fins a un extrém que a vostè matexa no li fa pas cap favor, en bona refè.»

La infelixa donzella girava'ls ulls esferehits a un cantó y altre... ¿Ningú li allargaria la mà?... ¿Tothom formava en la conjura contra d'ella?... ¿No li calia esperar res més del cel ni de la

terra?... ¿Hauria d'acabar fugint, impotent, fracassada, abandonant, en les fangueres del camí, tiretes de la propia honra?...

Una persona no més, — tan sols una entre tantes, — un d'aquells rústechs genials, més astuts que'l dimoni, sachs de malícia y pous de seny alhora, capassos de fervos creure que la Mare de Deu se deya Joana, si axis els hi convé, y d'obrirvos els ulls al perill més imprevisit ab un sol mot, — el ferrer de Brichs, el Tano de La Polla, per dirho d'una vegada, — pressentint l'injusticia colectiva que s'estava consumant, va dir, en certa ocasió, responent als comentaris apassionats y tendenciosos de la gent del llogaret:

— ¡No sél Me sembla que, entre tots, no'ns en adonèm y estèm fent un tòrt dels grossos... —

Mes, a la fi, el ferrer, home capàs d'anar a cercar y trobar recursos a les matexes anques del diable si s'ho hagués prè de pit, va atendre al adagi: *lo que no's cou per a tu, que's cremi...*

Y va dexar rodar la bola.

Y al cometes l'escarni oprobios, la befa vil y plebea de la *enramada*, — en revenja d'haver denunciat l'escàndol de la Pepa de cà'l Biosca y'l Zidro de la facina, qu'ella, en consciencia, s'havia cregut en el deure de no encobrir ni dissimular, — la bola era ja tan grossa que va cuydar a esclafarla.

— Diu que va ferho, per a que la Pepa no's perdesse... ¿T'ho creus tu, Valentina?... ¿Què te'n sembla?...

— ¡Ay, Brunal!... Lo que hi hà es que aquest Zidro té una cara de plata... y a Donya Raves el véurel festejar ab un'altra li devia fer un brau mal de ventre!... Gelosies y mals d'uys, ¡ja t'ho diré!

— ¡Ay, la mala mèuca! —

«¡Prou!» Va dirse la María. ¡Prou, car ja era massa!

Va recloures a casa ab el ferm propòsit de no sortirne més fins que fos arribat l'inevitable moment de la fugida. Ni a missa anava. ¿Per a què, si fins potser a l'iglesia li haurien barrat l'entrada?

Passava'ls dies sense donar altres passos que'ls precisos de sa cambra a la escola y de la escola a sa cambra... Llevat de la Ermentera,—la seva minyoneta,—no cambiava paraula ab ànima viventa...

A l'aula feya tot lo que sabia, tot lo que podia, tot lo que se li acudia per a no incórrer als seus propis ulls en la més mínima falta ni'l més nimi motiu de censura... Jutgesa inexorable de si mateixa, no's perdonava omissió ni erro de cap lley...

Quan tornava a sa cambra, no feya sinó plorar...

Y quan havia ben plorat, quan havia desfogat els nervis, s'asseya al peu de la finestra y, absorta, pensativa y llacrimosa encara, passava estones y més estones, hores y més hores, mirant a través dels vidres, fins que mancava la llum...

Y sempre'l mateix panoramal... La baxada del molí,—qu'era'l camí forçat d'escaparse...—L'ubaga de pins... L'esgorjada del rieral... Y, davant per davant,—ab una proximitat impertinente y molesta, enguniadora y opriment,—l'iglesia diminuta ab son cloqueret poruch, l'era de la rectoria, les bardes del fossar, y'l xiprer gegantí vetllant la porta...

¡El xiprer, el xiprer sobre tot,—tan alt com el campanar,—l'obsedía y enguniejava!

Y, si'l panorama que podien atalayar sos ulls era monòton y opriment, les idees qu'alimentava son cervell formaven un cercol —un rotllo compungit com el dels familiars que vetllen la crisi d'un malalt,—igualmente desolador y fatídich. Sempre, també, les matexes imatges representades en son magí, encadenades, indescribibles, peguntoses, angoxantes... El fracàs... La desestima... L'afront... L'indefensió... La befa... L'impotencia... El defalliment... La fuyta... L'escàndol y la pèrdua de tot, irremisible...

A voltes, de tant en tant, per damunt del rotllo de ses idees tènues y llòbregues hi planava,—revolotejant indecisa com un muricèch negre y pelut,—l'idea de *morir*...

Y allavors, acobardada, esferehida de mirar endins de la seva ànima, tornava a guaytar al exterior...

Y altra volta'l cami y l'olivet... l'ubaga y'l rieral... l'iglesia y'l carner... y l'altra volta'l xiprer!

¡El xiprer, — símbol de l'oració, — que té silueta de flam de ciri que s'enlayra!

¡El xiprer, — emblema d'incorruptibilitat, — que té la forma y'l contorn de llàgrima que devalla!

¡El xiprer, atapahit y èrtich, qu'es, en vida, amagatall impentible, niu dels amors y torra de les cançons del rossinyoll!

¡El xiprer, que, estestat per la destrala, es fusta flayrosa, y esdevé caxa ressonanta de llahuts y de violins!

¡El xiprer, que al qui en excés s'abstréu ab les coses de la vida, li fa memoria de la mare terra!

¡El xiprer, que al qui s'espanta massa de la mort, li signa, consoladorament, el cell!

¡Y'l xiprer y'l xiprer!... ¡Sempre'l xiprer!...

* * *

Un dimecres, — car a Brichs no hi hà corrèu sinó una vegada a la setmana y'l peató de Sant Martí que fa de correuer hi destina'ls dimecres, — el carter va dèxar a l'Escola, apart d'*El Clamor* y *El Monitor*, — publicacions professionals del magisteri, — y d'*El Eco*, setmanari catòlich del cap de *provincia*, un plech d'ofici dirigit a la *Srta. Maria Marlès y Manassanch, Maestra Nacional*.

El plech contenia un volant ab el segell de l'Inspecció y un retall de periòdich. El volant, ben lacònic y escrit a màquina, deya textualment:

«*Sírvase dar a esta Inspección, a la brevedad posible, las explicaciones que la lectura del adjunto recorte de prensa le sugiera.*»

Y'l retall de periòdich, — que la Maria, del primer cop d'ull, va reconèxer qu'era del setmanari comarcal portavèu y ressò de la política a la qual el Diputat a Corts actual estava afiliat, — ab l'estil rimbombant, ampulós, estrafalari y a la *penúltima* moda li-

teraria barcelonina, propi de tot periodista província freturós de significarse, deya, —sens afegir, ni treure, ni esmenar, —tal com segueix:

«Ens assabenten des del tranquil y morigerat burch de Brichs, de l'indignació pervinguda en aytal vehinat y en tot el Municipi pel crudel y canibalesch costum, implantat de bell nou per la senyoreta Mestressa, de colpir barbrament als infants qu'una malestrugança dolorosa ha destinat a la llur Escola. Hom assevera que, ultra els mitjans antiquats d'educació y l'acció indigna de pallissar, els més carnicers turments són aplicats als tendrívols escolars per la ferotge mentora. Apar, norresmenys, que la moralitat infantina s'es greument ressentida de mants eximplis inconeguts desiara a La Carena y que, àdhuc entre l'element jovença ha presa exteriorització formal, severa y digna la protestació suggerida per les inmiscuicions, de vija-rès caràcter nimsomànic, d'aytal desplaenta Safo en les concertacions matrimoniales comarcanes. No podèm per menys qu'adjuntar, en nom de La Carena, de la magna Catalunya y de l'Humanitat en pès, nostra més energial protestació per aytals insòlits esdeveniments, que hom no pot comportar sense profunda repugnança. Preguem a la fera Mestressa, les inverecundies y malesvolences de la qual ens son ben palesades, que, per al seu be y seguretat, no ens posi en el cas d'haver d'enllordar nostra ploma en fer un rapport complert de la llur monstrual actuació anti-pedagògica, anti-humanitaria y anti-natural.—J. P. S.»

Si quan la Maria va acabar la lectura, l'haguessin punxada en una vena ab una agulla, no li haurien fet sortir ni una gota de sanch. Mòltes paraules, sobre tot determinats calificatius, li eren, en certa part, incomprensibles; li hauria calgut consultar sos diccionaris per a assegurar-se de son exacte y concret significat; mes, l'intenció inspiradora del text abominable, l'injustícia manifesta, l'odi maligne y la delació implacable qu'entranyaven, va capirles tot seguit.

Tampoch va costarli d'endavinar la trajectoria del tret. Aquelles inicials, « J. P. S. », no responien a cap altra finalitat que la de dis-fressarse y desviar les sospites. La pedra havia sortit de cà'l Dalles, —jera ben vist!— havia passat per la Secretaria del Municipi y des de la Secretaria rural havia anat a caure al cap de partit y petar a la Redacció (!) del setmanari. La ploma, servil ò adicta, que havia conjuminat la infamant *Correspondencia*, no havia pas obrat pel propi compte, sinó inspirada, instigada, dictada, —tal volta *pagada*, pot ser *manada*, —ab tota seguretat. Y l'objectiu immediat del escrit,—que no podia haver tingut més enllà d'una dotzena escassa de lectors,—havia sigut el de retallar-lo y remètrèl a l'Inspecció...

¡Oh, covardial... ¡Oh, falsetat!... ¡Oh, vergonya!...

Y rellegia l'escrit y tornava a rellegir-lo...

¡La costum de *colpir* als infants!... ¡Els mètodes antiquats d'e-ducació!... ¡Els torments carnicers!... ¡La moralitat escolar ressen-tidal... ¡Els mals exemples inconeguts abans d'ellal... ¡Les seves *immiscuicions*!... ¡Y les *inverecundies*!... ¡Y les malesvolences!... ¡La protesta del jovent, *formal*, *severa* y *digna*! ¡Sobre tot *digna*! ¡*Digna*, la basquejanta *enramada*!... Y... ¡*Safot*!... ¿Què volia dir, allò de *Safot*?... Y ¡La Carena...! ¡Y Catalunya!... ¡Y l'Humanitat!...

¡Oh!... ¡Quin fàstich!... ¡Quin fàstich suprèml... ¡Quin fàstich irresistible!... Y, axò de banda, ¡quin astorament!... ¡quina torba-ciò!... ¡quina perplexitat, en lo més íntim d'aquella ànima candia, temorega y ruborosa!...

La comminació era apremiant y categòrica:

«*Sírvase dar a esta Inspección, a la brevedad posible, las explicaciones que la lectura del adjunto recorte de prensa le sugiera.*»

La lletra millor escrita que la Maria Marlés hagi fet en sa vi-da, fou la que va escriure aquella nit.

Va costarli llàgrimes bullentes, li va costar anys de vida, se'n va fer trossos de cor y esquexos d'ànima, mes la lletra va reexir, noble, serena, robusta, claríssima, convincenta.

VI

A partir d'aquell instant, la correspondència epistolar entre la Inspecció y la mestra fou assidua y copiosa.

L'Inspector respongué al memorial y alegat de la Maria ab una lletra altissonant y carrinclona de cap a peus, com sempre ho foren totes les successives. El senyor Paniagua,—tal era son nom de llinatge,—deya en sa lletra que *bien se percata la Inspección de hallarse en presencia de un alma ingénua, candorosa y noble, si que inexperta, cuyo es siempre el don de persuadir*, y no posava pas en entredit ni quarentena les asseveracions de la mestra, mes, *ello no obstante*, la recriminava, severament y paternal, per no haverlo posat y mantingut al corrent de *sus culitas evitables* des del moment en que la primera dificultat va presentàrseli.

Debido es ello,—dictaminava,—*a la equivocada y funesta opinión, predominante entre el profesorado, de lo que es un Inspector: un celador hostil, un cabo de vara, un funcionario-cortapisa y lo que en lenguaje escolar de este país entiéndese por un ESPIETA...*

¡Craso error—exclamava'l Paniagua,—*del que usted, cual tantas y tantos otros subordinados, hállase recogiendo el agrio fruto!*

Nó; al Inspector no havia de consideràrsel com a un enemich sinó com a un company superior, no sólo en categoria, *si que también en conocimientos y experiencia*, y, filialment, se li havien de confiar les dificultats sorgides, els dubtes a resoldre y les actituds a adoptar en els camins magisterials, *no exentos de abrojos ni ARRECIFES*. (Sic).

Para ello estamos; para ello somos, afegia... El no recórrer a la Inspecció havia d'atribuirse a innat esperit de rebel·lia, a desconfiança injusta, a insumissió intolerable ò a orgull fòra de lloch...

Y, una de freda y altra de calenta, cap cosa en concret. Ni un judici de lo succehit, ni una pauta per a la conducta a seguir. Per no definir, ni'l caràcter en que feya les seves manifestacions que-

dava definit en les lletres del senyor Paniagua. D'aquí a aquí, tot era esta *Inspecció*... En la representació que ostento... Por mi caràcter de tal... etc. etc., y, a lo millor, tot se desfeya en uns *esto se lo digo particularmente*... Dejando de lado mi significación... Ello no empece a mi oficial intervenció, y tal là, tal lera...

Y, entre una pluja de *cuyos* y d'*ellos*, de *si quès* y de *sin men-guas* y *menoscabos*, la pobra mestra no sabia a quina carta quedar-se.

Si en un paragraf aparentava'l senyor Paniagua comprendre y aprobar una conducta, en un incís o altre del mateix, no s'admetia de rahons y's mostrava inexorable. Si en una lletra semblava dexar un cas per judicat y resolt, en la següent el somovia y'l tornava a engrunar. Tan aviat parexia solidarisarse, amparar y prometre ajuda, com amenaçava implacablement y destapava la caxa dels llamps... Deya y no deya... Resolia y no resolia... Absolvía y emplaçava... Preguntes y més preguntes, sermons y més sermons, nedava y guardava la roba... En fi: allò no responia a cap criteri fixo ni signava cap linia de conducta...

Si la Maria Marlés hagués tingut més experiència de la vida, hauria pogut comprendre que tot el retoricisme buyt, tota la lògica brèvola d'aquell home, era com un aygua-poll y no responia a altra finalitat que la de ferse l'interessant. Mes la Maria Marlés, enderiada, d'altra part, en la seva defensa, y cega y sorda a tot lo que no fos documentarla y fortificarla, no era encara altra cosa que una pobra xicota... Si altra cosa hagués sigut, ¡no s'hauria trobat com se trobava!

Un fet positiu, no obstant, havia deduhit ben pel clar la infel·liça mestra: se li havia «format expedient».

¿Seguiria? ¿S'anularia? ¿Ne sortiria mal cahenta? ¿Triomfaria a la fi?

Tantes vegades com va atrevir-se a interrogar en tal sentit al senyor Paniagua, obtingué idèntica resposta:

«Ello dependerà, principalmente, del resultado de la visita de ins-

pecció que me propongo realizar a esa Escuela, cuando mis ocupaciones lo consientan.»

Allò era com estar en capella indefinidament.

¡Podèu comptar, donchs, si Donya Col, l'atribulada Donya Col, l'esperaria ab candeletes, la visita oficial del Inspector!

Ni que li haguessin anunciat l'adveniment d'un arcàngel, ab un estel al front per diadema, ab una espasa de flama a la mà y ab quatre parells d'ales, per a protegirla y deslliurarla de sos enemics, l'hauria esperat ab més fè, ab més devoció, ab més afany, ni ab més confiances.

Mes, ¡ay, que'l tal Inspector no era certament un arcàngel, ni un àngel, ni tan sisquera un just! Tampoch iluminava son front cap estrella guiadora, ni havia sigut ab ses ales com havia arribat al lloch hont se trobava...

Don Amadeo Paniagua, era, com tants altres, un funcionari qu'havia fet carrera a força de rastrejar, a copia de servilismes, d'intrigues y de gosadies.

El senyor Paniagua era y tenia tot l'ayre d'un poll ressucitat... Era brut y abandonat com un periodista brut... brut del calibre d'aquell que pregonava estar *pasando sus hambres atado a una columna de periódico*, y, tal com aquell, creya *cervantear* de lo bo y millor quan enrahonava ò escribia... Feya un posat, autoritari y displicent alhora, de *capitán de almacén* de batalló d'infanteria... Tenia la cara basta y'ls llavis groxuts y les galtes intumescents com un rector de poble, gras y sensual, y podia a tabach, a alcoholl y a suharda d'una manera denigrant per a un funcionari...

Y, a més de tantes y tan miserables febleses, Don Amadeo Paniagua ne tenia un'altra encara: en veyent una femella era home al aygua ò bé home al foch (com millor vos sembli). Y tot li era venturosament igual: encara que's tractés d'una escombra ab faldilles, la qüestió, per a ell, eren les faldilles... Tenia bon pahidor.

Mes, la Maria no'l conexia ni'n sabia res de tot axò... Si hagués tingut millor memoria, no hauria pas oblidat la picardiosa

reticència d'una de ses contrincantes d'oposicions, al dir, un cop va publicar-se'l seu nomenament de mestra de Brichs: —Tu, ab qui has de procurar tenir bo, es ab l'Inspector de la Zona. Y no't costarà gayre: li agraden molt les noyes maques... [Si tu vols, ray!...—Però, la Maria, [ni s'hi havia fixat! D'una part, les noyes, en sortint de la Normal, [són tan maldihentes y tenen un tél de llengua tan trencat! La qu'havia dit allò,—la Laura Bataller,—era, d'altra banda, tan verinuda y mossegayre!...

La Maria no sabia, no recordava, no entenía ni volia entendre rès, rès, absolutament rès, sinó qu'estava perduda, que l'hostilitat de Brichs era unànim y mortal, que l'ambient format a son voltant l'anava sepultant de viu en viu, sens resistència ni defensa possibles, y qu'ella volia salvar-se ò enfonsarse,—[fós lo que fós! —però sortir d'engunies, y que, en quant a la seva salvació, *ello dependerà, principalmente, del resultado de la visita de inspección que me propongo realizar a esa Escuela, cuando mis ocupaciones lo consientan...*

Y, cada dia que passava, li parexia un any...

* * *

Y [sí que ho era, un any, per que'ls fets s'encadenaven en tal forma, que, de no posarhi remey acte seguit, la situació havia d'acabar de mala manera!

[No semblava sinó qu'ab la pobra de la mestra tothom hi tingués dret a ferne sach y sogal!

Un vespre en que'l còs els hi demanava pessigolles,—axis ho deyen ells,—y l'enteniment els feya veure qu'al vehinat no havien de satisferhi tal desig, els galifardéus de la teuleria de Vilar-gent varen tramir una escapada nocturna a vila,—quatre hores de camí, a la claror de les estrelles, per boscos y barrancades,—ahont ja hi sabien, d'altres voltes, cert cafeti y distints cataus ahont des-

fogar sos mals instints. Hi hà certs casos en la vida en que l'home es el sér que s'assembla més al goç...

Tal dit, tal fet. Varen sopar en un dir Jesús, comparegueren puntualíssims a «la borja», lloch designat per a la reunió, y varen empendre la via, coratjosos, a pás pressut, esperonats per sos insans desitjos.

Atravessaren *l'embut*, callats y cautelosos per a no ser vistos, vorejaren el cloteral de la font per tal de no passar pel pontarró, y al ser a l'altra banda del torrent de La Floravía y al desfilar a nivell de les finestres de la escola, entre'l bosquet d'eurons y de ginebres varen veure llum encés en una d'elles.

La malehida casualitat havia fet que la mestra s'hagués descuydat d'ajustarla ò que'l ventitjol de La Carena l'hagués anat obrint sense donar senyal.

Primer l'un, després l'altre, per fi tots, els teulers s'aturaren y apilotaren, immòvils y ab l'halè sospesa, com encantats per aquell quadradet de llum obert, davant per davant d'ells, a trenta canes de distancia, a l'altra banda de la rasa...

Era la cambra de la María y la donzella incauta, en camisa de dies,—¡la mísera donya Col no n'usava d'altres!—de genollons damunt de les reholes, s'encomanava a Deu ans d'acotxarse, davant d'una estampeta colocada en la llexeta de la seva taula de nit.

No fou més qu'un minut... que a n'aquells animals va semblàrlos hi un segle de tortura y de goig ensemps... La gola se'ls hi axugava, els polsos els hi batien, una lley de formigor els hi corria de cap a cap de l'espina y sentien necessitat irresistible de cloure'ls ulls y les dents, d'estirar el coll endavant al pes del cap, d'encorvar el còs, de picar de peus y d'agarrotar ab la mà una cosa ò altra...

Va moures un filet d'ayre y les frontices de la finestra, ab la pressió del oreig, varen fer un grinyol levíssim... La María va redressarse y va tancar amatenta, ben agena, no obstant, a la possibilitat d'haver sigut vista y espiada.

Els teulers varen esperar... varen anar avant y enrera,... amunt y avall... Devallaren cap a la rasa y varen enfilarse bosquet amunt, en recerca d'un'altra escletxa de llum, d'un altre instant de visió, d'un'altra possibilitat de sorpresa...

¡Tot en val!... ¡Tot obscuritat y silenci!

—¡Vaja, coy; aném!... ¡Potser se'ns hi faria dia, aquí!—va fer el Pigota.—Y, al cap d'avall, *équè?*—

Allò va convèncels.

Certament: al cap d'avall, *équè?*

Y l'escamot seguí la via cap a vila.

D'aquella nit ençà, la persona y la casa de la mestra varen exercir sobre tots y cada hù d'aquells ganapies l'atracció poderosa d'un imà.

Les converses dels teulers giravoltaven sempre al entorn de la matexa maligna idea:

—¡Coy de la mestral! Com a tay gros, no es pas cap gran tay, però, com a tay tendrich, ¡sí que ha d'esserho, coy!

—De totes passades, ¡quí l'ha vista y la veu ara! Té uns altres colors y no està pas tan magra com estava.

—No'm desagraden pas, les primes. ¡La qüestió, que hi haygui nirvil!

—¿Nirvi, dius? ¡Recoy, si n'hi hà d'haver! ¡Y una sangueta ben viva!—

Y, sols de pensarhi, la boca se'ls hi fonia en salivera.

Els passos dels teulers, en les hores vagaroses de la nit, convergien sempre vers el mateix indret.

Rondaven, per alt y per baix, els voltants de la escola, cercant sempre un descuyt que'ls hi proporcionés la repetició de la sorpresa. Se passaven hores y més hores emboscats arran de la rasa, fixos els ulls en portes y finestres, y donaven voltes y més voltes, amunt y avall, per a ferse'l desentés y no descobrir l'objectiu de les seves persistents centinelles.

De nits, al entorn de la escola, s'hi establí un bloqueig formal y perfidiós.

—¿Tu també, Jan, venes a ensumar pebre?

—¿Y tu, coyl? ¿Que se t'hi ha perdut alguna cosa per aquí?—

A voltes s'iluminava una obertura...

Restaven bocabadats y pantejants...

Un'ombra atravessava la claror.

—¡Mitela, mítela!...—

Y venia la desilusió:

—¡Mala negadal... ¡Encara va vestida!—

O bé:

—¡Mal llamp la puga fosca!... ¡Si es el matxot de l'Ermenteral!...—

Y l'esperança defraudada'ls hi agullonava més el desig.

Al vehinat,—¡no'n podia ser d'altra!,—no varen trigar gayre a adonarsen de la sobtada devoció y de les ponderacions y elogis dels teulers a la mestra.

Les comares deyen:

—¡No s'entén pas quina requesta té, aquesta dòna! ¡Sembla que tots els minyons s'hi hayguin trastocat!

—¡Els hi deu haver tirat polvos de fer seguir, la *Donya Bleda*!—

Tampoch va passar per alt la cautelosa concurrencia nocturna als encontorns de l'escola...

Y'ls rústechs,—els homes fets y reposats,—pronosticaven:

—Axò acabarà com *el rosari de l'urora*... Alguna cosa hi deuen trobar per a fer el rat-penat d'aquesta manera... ¡Si no hi haguesse res a pelar, ray!...—

L'única que no havia hagut esment de res, era la mestra...

El dia que va adonarsen, ¡ja veurèu l'espant de mort que va tenir!...

A quatre canes dels murs de l'escola, a la banda del toll de la

rasa, s'enlayrava un pi robust, ben capsat, altíssim, d'extenses branques y ramatge atapahit...

Des de la finestra de la cambra de la Maria, allargant el braç, gayrebé s'hauria arribat a tocar les rames extremes ab els dits...

Els teulers, frisant, frisant, acabaren per enfilarse en aquell arbre a l'hora en que suposaven que la mestra se n'havia d'anar a jòch...

Allà veyen y no podien ser vistos...

Quan estaven cansats d'espiar, se despenjaven del pi y se'n entornaven renegant de la llur sort y de l'escassa fortuna.

La Bruna,—la borratxona del vehinat,—tenia, al fons del torrent, una fexeta plantada de tomaqueres y enciams, qu'era la nina dels séus ulls... Feya una pila de vegades que's trobava'l planter trepitjat y l'hortalissa malmesa... No calia estar en dubtes: no era pas al de-dies que li causaven tals estropicis... Y's va posar al aguayt.

Quan vegé,—una nit y altra nit,—que del pi del peu de la finestra de l'escola se'n despenjava un home, ò se'n despenjaven dos, ò se'n despenjaven tres, no va entretenirse en més averiguacions. Dels enciams ni de les tomaqueres no'n va passar pas més ànsia, però ja va tenirne prou per a fer la trompetera per tot el llogaret:

—¡Ara sí, ara sí,—deya,—qu'estèm ben servits de tot, en el vehinat!

—¿De qué vos les havèu, Bruna?

—¿De qué?... ¡Tu diràs!... No'ns manca res: Estèm servits de capellà... Estèm servits de botiga... Estèm servits de sanador, y, ara, de poch, per lo que's va veyent, estèm servits de méuca y tot.

—¡Y ara, Bruna!... ¿Qué dius?

—¿Qué dich?... ¡Lo que sents, dich!...—

Y ja n'hi va haver prou.

La borratxa, era persona prou honorable per a esser creguda... tractantse de la *maestra*.

Una nit,—una d'aquelles nits desficioses, nits de plors y defalliments, de la Maria,—al finir ses oracions y anar a ficarse al llit, la mestra va dirigir-se a tancar la finestra.

Al arribarhi, un romflet gutural, un runyech humà, un grony luxuriós, indescriptible, escapat, al unissó, de diferents gorges, va esquexar el silenci de la nit exint de la tenebra exterior, a tocar de la finestra...

La donzella va tremolar de cap a peus, sense saberne la causa, ab una esgarripança suprema...

Y, en el moment de tancar els porticons d'una revolada, va semblarli,—tan sols li va semblar, no hauria pas gosat assegurar-ho,—que la capçada del pi de la rasa s'havia convertit en una ramada de testes de bogiot, de caps de simi, que la sotjaven ab un esguart encès y les boques babejantes, y com si, tots alhora, en un prodigi acrobàtic, haguessin de botar a dintre de la cambra, tal com fan els esquirols del bosch d'un arbre al altre...

Tancà; tancà fort, ben fort, pitjant ab totes dues mans y abalçantse al march de fusta ab tot el pés de son còs feble...

Tancà, y va caure estesa als peus del llit, en un esvahiment semblant al de la mort...

—¡Avuy sí! ¡Avuy sí, que l'hem ben axarpadal! ¿Has vist, Pigota?—cridà una veu de part d'afora.

Mes la Maria no la va sentir... Al revenirse, pensà que tot allò no havia sigut,—no podia haver sigut,—rés més que una alucinació filla de la por y engendrament de sa solitud extrema...

Sortosament, a la fi, ¡tot acabaval ¡tot s'acabaríal...

Al endemà arribava l'Inspector.

¡A la fi, un costat!... ¡A la fi, un valedor!... ¡A la fi, una guia!...

VII

L'Inspector havia passat y ja tornava a ser fòra.

Aquella visita havia sigut el darrer desengany que li faltava sofrir a la pobra mestra.

Sí, ja era fòra, y, itan de bò que may hagués vingut, aquell mal'ànima!

Del pas d'ell per la escola no volia recordarsen, mes, difícilment se'n podria oblidar mentres tingués vida...

Don Amadeo havia comparegut ab un posat enigmàtic y una reserva hermética...

Interrogatoris y més interrogatoris, a la mestra... Preguntes y més preguntes impertinents a la canalla y als vehins... Examens y més examens als llibres y registres... Que, ara'l quadern de matrícula... que, ara'l registre d'assistencies... que ara l'index de cal·locacions... que ara'ls programes... que ara axò... que ara allò.

Després, que si marxaria'l mateix dia; més tart, que si hauria de fer nit a Brichs. Que, què hi feya, l'Ermentera, allí. Que si *a la noche hablaremos y resolveremos*. Que si axò es fosch y que si allò no es clar...

¿Y l'expedient?

[Oh! L'expedient «era cosa seva personal».

D'ell depenia ferlo anar avant ò tirarhi terra assobre. Després, «*de usted dependerá*».

—¿De mí?—

La devorava ab els ulls... Se descobria en sos intents d'una hora lluny...

Per fi, a la nit, li havia presa una mà y li oferia'l perdó...

«¿Perdó?...» ¡Y ara!... ¿De què, perdó?

—*No sea usted niña... Todo depende de mí... y yo dependo de usted...*—

Tot d'una, havia intentat agafarla pel còs y assèuressela a la falda...

La Maria l'havia bofetejat, havia fugit ab les robes esquexades y s'havia tancat ab pany y clau a dins de sa cambreta...

A través de la porta tancada y barrada, ell havia perorat, havia insistit, havia amenaçat y havia ofert tota lley de proteccions a la desvalguda...

La Maria ni havia pogut plorar.

Després, llargues y aterradors hores de silenci...

Tant sols el persistent *crach, crach*, dels corchs, brescant cayrats y vigues.

Al ferse dia, la mestra va obrir.

L'esparver ja era fòra...

Damunt de la taula del menjadoret, hi havia una targeta de visita ab el nom, els titols pomposos y l'adreça del vil... Y unes paraules manuscrites:

«Si se decide Usted a rectificar su insensata actitud para conmigo, todavía me tiene a sus órdenes; bastarán unas líneas.»

Al passar, la Maria Marlés va veures en un mirallet...

Groga com una cera, la cara afilada com un tall de ganivet, els llavis exangües y'ls ulls sepultats en l'avench de ses conques negroses, semblava desenterrada...

¡Tenia un cabell blanc!

.

La nit,—la segona nit,—fou inacabable.

El Cosme,—el Cosme de cà'l Llufa,—havia promès ser al peu de la porta, ab una cavalleria, axis que llustregés.

Mes el dia, com si's resistís a nèixer, va venir calmut y triga-

ner, tot enlleganyat, tot tèrbol, tot grisench, tot enfredorit, tot llosch, tot ell mutismes y sordeses.

Quan el rústech escuder va comparèxer, ab un paraygües descomunal sota l'axella y estirant l'ase pel ronçal, va fer de pregunta:

—¿Ja s'hi ha pensat bé en marxar, senyora *maestra*?

—De sobres,—respongué la Maria, secament.

—Dòs... tingui per segur que'ns muyarèm.—

Y partiren.

Els galls, ocults y dispersos, cantaven, enrogallats, sense parar, ab una perfidia irritant.

La seva veu, bronca y fosca, tenia no sé què d'alarma insistent, de reprensió, de mal averany...

—¡Co-co-ro-có!...—

Quan traspassaven el torrent de Mala-vida, el Cosme esguarà enlayre, de costat, com els aucells, y va insistir:

—¿Vol dir, senyora *maestra*, que's veurà ab cor de traspassar la palanca? En arribant al Riu Gros, donarà bò de vèurel com baixa... Quan vostè va puyar de Barcelona, èno's recorda'l *frenta* que li feya?... ¡Què no farà, avuy!...—

La Maria no va respondre. Altre cop l'idea de la mort va revolotejar com un rat-penat damunt del cèrcol de les seves idees... Caure de la palanca... Tirarse daltabaix de la palanca...

Y seguiren avall.

Al passar per sota'l Puig de Freginals, un llampech, zigzaguejant y brevissim, va dibuxar com una esquerda de foch en la volta de cendra del espay...

Al cap de bella estona, per les altes solituts de Pedra-Fosca y les foranques de cà'l Pere Negre, va retrunyir un trò, fondo, molt fondo, com una canonada sorda...

En la terra grassa del camí, caygueren tres ò quatre gotes, amples, pesantes, perforants...

El Cosme va estendre'l paraygües...

La cavalleria va deturarse un instant y, ab les narines dilatades, ensumà llargament.

La Maria Marlés va cloure'ls ulls...

Va clòurels tan fort, que va sentir la sensació de clòurels com no l'havia sentit may de la vida...

Al tancar les parpelles, se li havia esborrat, consoladorament, tot recort del passat, tota noció del present, tota preocupació del pervindre.

Com si tot, en ella, no fos més qu'esperit, la terra se li esvaïa sota'ls peus y se sentia,—sense sentirsen,—com transportada en la buydor...

Y prosseguiren, a pas pressut, avall, avall...

Avall, com l'aygua.

Les noces de l'alosa i el llessamí

Glossa

«Quina taula tan parada:
estovalles de satí;
les culleres són de plata,
les forquilles són d'or fil» (1)
Quina taula, pubilleta!
i no em diries per qui?
—L'alosa de la margeda
se'ns casa amb el llessamí.
—A quina hora feu les noces
que jo hi voldria venir?
—El rossinyol t'ho diria
que ell els ha de beneir
perquè té la veu tan clara
i sap tant de confegir
i duu plomissó de seda

(1) Corrandà popular.

i té après un gest molt fi.
—Força em plauria trobar-t'hi;
posa't ben propet de mi:
apendrem com fan les noces
que el saber-ho és mig camí.
—Ahir que l'hora cercaven
no es sabien avenir:
ell volia la nit dolça
i l'alosa el dematí,
que al matí té la veu tendra
i al vespre no sap què dir.
Ell vol la nit i ben clara
perquè duu el vestit més fi
i és obert com una estrella
i el perfum sembla un sospir.
Al roser ho preguntaven:
no gosava decidir;
el rierol se n'enreia;
la menta vinga tremir,
i l'estrella tan llunyana
semblava que fos aquí.
Per a fer-los companyia
els han cercat un padrí:
un ametlló per l'alosa
i un estel pel llessamí;
la font els diu la doctrina
al vespre i al dematí.
Conten que volen casar-se
al rusc de sobre el molí,
perquè cada abella hi sigui
cirial i violí
i d'encensé una maduixa
que el seu foc no pot morir.
Veus com branda ses campanes
la perera del camí?
Cerca el giponet de rosa,

caputxeta i faldelli
i un brotet de tarongina
que encara sigui a mig obrir.
Que la taula és ja parada:
«estovalles de sati;
les culleres són de plata;
les forquilles són d'or fi.»
Si encara avui no en tens ganes,
prou que te'n faran venir!

PREMI CREAT PELS MANTENEDORS

La Dolorosa

La Confessió.

Som al Mont-Sant a punta d'alba. Fra Llorens, l'anacoreta d'aquelles montanyes, sortint de la cova on viu, resa sota l'ombra d'un xiprer:

FRA LLORENS

Beneiu el Senyor a sò de clarins,
el pi i el cedre, el roure i l'atzavara,
el blat dels camps i l'herba dels camins,
els estels de la nit i l'alba clara.
Deu salvi els traginers del camí-ral
de llops, de lladres i de gent malvada,
i de les urpes del lleó infernal
que'ns sotja del matí fins la vesprada.
Per la llum de aquesta hora matinal
la pau del cor ens sigui assegurada.

Fra Llorens queda sobtat per una veu, com de sanglot, que puja d'un camí del fons.

FRA LLORENS

Algú que plora... Tant matí! Qui sou?

MARIANGELA

Fra Llorens! Fra Llorens! soc una mare.

FRA LLORENS

I aquesta mare on và?

MARIANGELA

Aont? A vos.

FRA LLORENS

A mil Jo puc sê el fi de cap viatge?
Jo vaig a Deu!

MARIANGELA

Jo hi vull anar per vos,
i es un dolor molt gran que ara em dona ales.

FRA LLORENS

Si es un dolor que us duu, es el mateix Deu
que us mena a aquí. Pujeu, germana.*Mariàngela vestida tota d'uns vels negres s'atansa plorosa a Fra Llorens.*

FRA LLORENS

Per més gran que ara fos vostre dolor,
penseu que trepitjeu terra sagrada.
Sou al Mont-Sant. De cada grà de pols,
de l'herba més petita i amagada
en brolla a dolls aquesta pau del cor
que entra pels ulls i deix assossegada
l'animeta més térbola del món
i la més afligida i amargada.

MARIANGELA

Més amargada que jo
al món no en sabrieu d'altra:
mar de penes i dolors,
mar de fels i de vinagre,

no hi ha pau prou gran al món
que hi pugui tornar la calma.

FRA LLORENS

Per ample i per pregón que sigui el mar,
Déu hi és present i l'omple banda a banda.

MARIANGELA

No hi ha pau prou gran al món
que hi pugui tornar la calma.

FRA LLLORENS

Que hi ha més gran que Deu?

MARIANGELA

El meu dolor.

FRA LLORENS

Calleu! que heu dit! Déu us perdó, germana.
Es aquest plor coent dels vostres ulls
que us veda de tenir la vista clara.

MARIANGELA

Es el plor i els ulls i el cor
i mes entranyes de mare
que no es cansen de dar fills.....

FRA LLORENS

Quina claror que us deuen fer a taula!

MARIANGELA

La que fan en la foscor
unes flames apagades:
Claror de morts cor endins,
ombres al volt de la taula,
i, cel amunt, voleiar
de vels blancs i de mortalles.

FRA LLORENS

Germana, quina mare seréu vos!

parleu de fills i recordeu mortalles?
 parlessiu de bolquers i llençolets
 i de còfies de sedes enflocades
 i de bressols del plumissol més fi...

MARIANGELA

Ai, que el bressol dels meus fills
 és una tomba glaçada!
 per plomes cendres i cucs,
 per llençols una mortalla,
 per randes i cobrellit
 nou pams de terra mullada
 a la nit, de sereni
 i el dematí, de rosada.

FRA LLORENS

I d'aquests set fills vostres que heu tingut
 no us en queda ni ú que us cridi mare?

MARIANGELA

Si que ho criden, Fra Llorens,
 i amb la veu enrogallada,
 del fons de la negra nit
 d'aquella tomba glaçada,
 de dins d'aquest ventre meu
 que és una altra tomba blanca.
 Si que ho criden, Fra Llorens,
 que anyoren la meva falda.
 Si que ho criden! No els sentiu?
 —Marel

FRA LLORENS

Calleu!

MARIANGELA

Marel marel
 veniu-nos a acotxar bé
 que s'ens menja la geladal

FRA LLORENS

Gelada! I com voleu que es gelin, vos,
si tots set dalt al Cel tenen posada
a la falda mateix de tot un Déu
que és llum viva, aixardô i flama arborada;
que quan camina el foc li va al davant
i fon com una cera les muntanyes.
No volgueu escoltar aquestes veus
que us fa senti el dolor mig apagades,
no sabeu vos les que us diria Déu
per boca dels ocells i dels oratges
i el brogir de la selva, en nits de vent,
i el tremolor dels brins a punta d'alba.
No escolteu més els fills dintre de vos,
com ploren amb la veu enrogallada,
i els sentireu amunt, amunt del cel
que canten a la llum de l'estelada.

MARIANGELA

Parleu-me d'ocells i flors,
de bons vents i mals oratges,
però no em parleu d'estels
que em fan morir d'enyorances!
Cada cop que'ls veig lluir
me punxen com atzavares,
que són gotetes de llum
que raigen de ses mirades;
que són capets dels seus dits
d'aquella carn tan rosada;
que són miquetes d'esfalt
d'aquelles dentetes blanques.
No em parleu, doncs, nó d'estels
que em fan morir d'enyorances.

FRA LLORENS

Germana, beneïda foreu vos,
si aquest enyor per vostres fills que us mata

sapiguessiu sentir lo igual per Déu.
Cada dolor llavors fora unes ales
que se vos endurien cel amunt
per aquest mar de llum sempre en bonança.

MARIANGELA

Em parleu de cels de llum
i el meu cor n'enyora d'altre:
cel de terra feta carn,
carn de nadó feta galtes,
galtes fetes roseret
tot florit de roses blanques,
de roses color de sang,
de roses un xic morades,
i clavells de mil colors
tots esclatats en besades.
No hi ha llum prou gran al cel
que pugui deixà apagada
aquesta set de besar
que tenim totes les mares.
No em parleu, doncs, més de llum
ni del cel ni l'estelada,
parleu-me dels set fills meus,
l'únic que em consola encara.
Fra Llorens, vos que sou sant,
volgueu-me mostrâ un miracle?
Si sentiü la veu de Déu
en el fons de les ventades
i en les cançons dels ocells
i en la remor de les aigües,
voldrieu dir-li en nom meu,
com a dret que hi tinc de mare,
quin pecat hauré fet jo
que hagi expiat poc encara
amb la vida de set fills
que són set vides de mare?

FRA LLORENS

I com voleu que pugui escoltar Déu
si us sento plorà a vos? Ell no més parla,
les hores de silenci i pau al cor,
Assossagueu-vos, doncs. Seieu, germana,
el xiprè es bon company silenciós,
d'ombra tan lleu i dolça, que encomana
aquest aire de pau i de repòs
que com un rou finíssim en devalla,
vestit d'aquesta austeritat tot l'any
i encès, hi ha temps, d'una claror sagrada,
com si s'hi ocultés el mateix Déu
i no podent-ne contenir la flama.
En nom d'Ell, doncs, i a la presència d'Ell
que penetra el secret de les muntanyes,
dieu-me ara la vida que meneu,
per si hi trobem la culpa nó expiada.
Sou humil?

MARIANGELA

Si la mort, gelosa amb mi,
m'ha fet besar set vegades
les cendres de set fills meus,
com no he de sê humiliada?

FRA LLORENS

Avara?

MARIANGELA

No desitjo altre tresor
que un fill meu que em cridi mare,
capet ros com un fil d'or,
blanc i fi com una plata.

FRA LLORENS

Sou casta?

MARIANGELA

Com voleu que el foc impur

pugui pendre en mes entranyes
si crien lliris tan blancs
que fins la mort m'envejava?

FRA LLORENS

Ja veig que les virtuts vos les dueu
a mig a mig del cor, i ben clavades
amb espases enceses de dolor
que mai cap goig impur podrà arrencarles.
Però, escolteu. Refeu vostres camins,
mediteu bé la joventut passada.
El vostre pensament sempre fou pur?
les vostres obres sempre foren santes?

MARIANGELA

Fra Llorens!

FRA LLORENS

Quin record tindreu més fosc
que ara us ombregi així la vostra cara
quan començava a resplendir tantost
de la claror d'aquesta nova albada?

MARIANGELA

No és cap record fosc, nó, pare,
que aquesta foscò és d'un crim
que revisc com si fos ara.
No el sap ningú, sino Déu
que no me'l perdona encara,
ni potsê el perdoni mai,
que és prou gran...

FRA LLORENS

Calleu, germana!

MARIANGELA

Fra Llorens, no puc callar,
que és com un nus que m'escanya!

FRA LLORENS

Que us fatigueu!

MARIANGELA

Com un foc
que se'm menja les entranyes!

FRA LLORENS

Confesseu-lo, doncs, prest davant de Déu
que ara ens vetlla, ens escolta, i ens ampara.
¿I el crim fou.....

MARIANGELA

El crim més negre d'amor
que pugui haver fet cap mare.

FRA LLORENS

I l'amor?

MARIANGELA

L'amor? Fou l'amor d'un bes
que ensems gelava i cremava.

FRA LLORENS

I aquell bes?

MARIANGELA

Aquell bes engendrà el fill
que esperen que neixi encara.

FRA LLORENS

I aquell fill?

MARIANGELA

Aquell fill el vaig matar
per vergonya de ser mare.

FRA LLORENS

L'enterrà?

MARIANGELA

Qui? La terra que'l colgà
fou el ventre de sa mare,
bressol i tomba llavors,
tomba i bressol ara encara.

FRA LLORENS

Déu us perdòl heus'el aquí el pecat,
heus-la aquí la culpa no expiada
i que per vos van expiant els fills
i Déu ho sap si no són prous encara.

MARIANGELA

Fills meus! fills meus! Nó; meus nó,
que és la mort qui us fá de mare!
Ara em sento la fredor
d'aquella tomba gelada
que vaig obrir pel primer
i ara va xuclant-me els altres!

FRA LLORENS

Fillal que us fatigueu. Pregueu de cor,
que Déu vulgui escoltar nostra pregària:
Pare nostre, que esteu a dalt del Cel...

Mariàngela abatuda, mentre Fra Llorens resa el Parenostre, es decanta damunt la seva espatlla i d'una manera entre-trencada i anant quedant adormida de mica en mica, diu:

MARIANGELA

Sembla que me'l senti encar...
la beguda era amarganta.....

FRA LLORENS

Sia santificat vostre sant nom...

MARIANGELA

Ell lluitava ventre endins
amb la mort que l'espantava.....

FRA LLORENS

Feu que vingui a nosaltres vostre regne...

MARIANGELA

S'hi arrapava, ni un cranc
i cridava: «mare! mare!
quines ungles té la mort!...
Treieu-me a la vostra falda.....

FRA LLORENS

Faci's la vostra santa voluntat...

MARIANGELA

Que enyorem la llum del sol
i la llum de l'estelada.»

*Mariàngela queda dormida. Fra Llorens li ha decantat el seu cap
damunt del seu pit i alçant el braç damunt d'ella, en senyal d'impreca-
ció, diu:*

FRA LLORENS

Canteu-li, ocells, i feu-li el son ben dolç.
Detura el curs del sol, o clara albada,
per les ferides vives del seu cor
la llum del dia encar fora poc blana.
Il·lumineu, Senyor, mon pensament,
feu brollar dels meus llavis la paraula,
com un torrent de bàlsams i de mel
que la deixin ben sana, santa i salva.

PARLAMENT DE GRACIES

per D. Alfred Giannini

DAMES I CAVALLERS:

A bon segur jo crec que mai ningú, al començ del seu dir, al veure's voltat per un auditori enc menys solemniat que no pas aquest, hagi pogut afermar son encongiment amb més gran sinceritat que ara jo al trobar-me ací dalt per a adreçar-vos atrevi-
dament la paraula amb la vostra mateixa llengua i complir amb la comanda d'allò més honrosa que la benevolença i l'exquisida fi-
nor dels il·lustres components del Consell del Consistori m'ha en-
carregat; això és, regradar-vos de que, al grat de tots vosaltres, la
festa anyal de la poesia i la pàtria catalana hagi resultat més bella.

Potser que jo, gairebé encisat, enlluernat que diem, per l'altís-
sima honrança qu'hom em feia i que ben poc s'adiu amb la meua
migrada persona, cridant-me des de la meua terra llunyana per a
parlar-vos en aquesta diada, potser, dic, que vaig acceptar el no-
ble encàrrec amb alguna lleujor, no amidant a bastament la meua
aptesa. No rés menys, si us mereixí quelcom, tot i conreant, tant
com puc, la vostra llengua nobilíssima que tant agrada per ço
com conserva fresc el regust original de la mare Roma, per més
que als meus llavis ressoni per a vosaltres malmesa; si us mereixí
quelcom com a modestíssim davanter al meu país en esbargir la
coneixença de la vostra literatura (deixeu-me aquest avantament),
espero que hom em perdonarà la gosadia.

Roman això de la meva estrangeria. Aquí mateix ho us dic: no em va fer cap entrebanc, cap nosa. Prou bé que de bell antuvi ho sabia jo, ho pressentia jo a bestreta als meus adintres: estranger un Italià a Catalunya? Valga'm Deu: ni de bon troç! Els Catalans i els Italians prou bé que som de la mateixa bona nissaga, vigorosos rebrots els dos de soca llatina i portem a sobre un segell romà inesborrable; ens agermana estretament la llengua, la civilització, la literatura, l'art, les memòries històriques des dels temps més reculats. Recordo les paraules que el vostre gran Muntaner, en aquell més aviat poema patriòtic que no pas crònica, escriví tot i parlant dels Catalans i dels Italians de Sicília, mesclats en matrimonis, paraules que ell sembla repetir-nos encara a cau d'orella en *lo bell catalanesc*: «e foren e son e saran tostemps com a freres. E Deus do mala ventura qui aquesta fraternitat e amor volrà departir! que molt és bona companya: que anch nul temps dues nacions de gents no savengren tant bé com ells han». A més: els Italians també coneixem, bons Catalans, les aspiracions enlairades d'un poble que vol marxar i marxa segur pel camí dels grans ideals patriòtics; nosaltres també hem conegut fins ara de poc, fins ahir, les lluites aferrissades per la llibertat de nostres terres, per la glòria de nostra senyera nacional, i també sabiem, esperançosos, la força que té un sol daler que batega a tots els pits i un sol ideal que espurneja a tots els esperits.

Ja veurèu: he tingut a voltes la sortosa avineutesa de conèixer d'aprop, allà d'allà a Nàpols on es dexaven caure en llur romiatge a Itàlia, cars amics, fills de Catalunya dels més reconeguts. Ara bé: un aire de dolça germanor semblava embolcallar-nos. Ells es sentien amb dret de ciutadania romana a casa nostra.

Així mateix em passa a mi en mig de vosaltres, amb tot i la recança de la llar llunyana. Dins de pocs dies aquesta realitat tan joiosa d'avui, que he alcançat de viure, serà tan sols un recort que, per més temps que s'escoli, rebrotarà sovint al meu pensament, amarat d'una mena d'anyorança agradosa alhora i punyenta.

De tornada a la meva dolça terra toscana, i després a la vora de la mar blava de Nàpols, «Jo vinc,—diré als amics,—jo vinc de l'altra banda d'aquest Mediterrani que no parteix ans bé acobla en fraternitat amb nosaltres un poble hereter de les varonívoles virtuts dels seus avis, dels seus herois, dels seus grans reis d'antany, un dels quals viurà tothora en el cant del Dant que l'enalteix com a rei que «d'ogni valor portò cinta la corda». Amb quina complaença, bons amics, jo torno de gaudir la festa major de la Fe, la Pàtria i l'Amor, que un gran poble llatí segueix solemnisant cada any perque ja fou la monjoia gloriosa d'on arrenca la seva revinguda, la restauració de la seva personalitat històrica! Jo he dit, bons amics, en una sala flairosa de roses, joliva de músiques, curulla de belles dames i damisel·les, de cavallers amadors de la poesia i de l'art, davant una flor viva de beutat i boniquesa que es diu la Reina de la Festa, en el somriure d'un diumenge primavera, jo he dit temoregues paraules acostumades d'agraïment en nom dels Components del Consistori. Em pujaven del cor comogut també altres paraules de gràcies per tots aquells que, llunyans com vosaltres, assedegats d'idealitats, estimant la poesia i les belles lletres i les bones arts, experimenten una fruïció en saber-les tan conreades i enaltides per tot un poble el dia d'avui. La concepció materialista de la vida, més viva i més arrelada que mai després l'enrenou de la guerra mundial, apar haver entebeït l'escalfor envers totes les valors morals de la vida i per tot allò que és alt i noble i sura en les esferes espirituals; avui, que es diria que hom vulla baixar i minvar el geni, la fantasia, la poesia en el despacientat requeriment de la riquesa, dels gaudiments i dels aventatges materials, i que tot daler apassionat per les coses de pura bellesa estètica i moral sembla bandejat, per tal com no les voldria pas bestreure cap banca, veu's aquí, bons amics, un poble que jassia llançat en un remolí d'activitats, mentres escampa per tot arreu la seva anomenada d'incansable treballador pels camins de la indústria i del comerç, homenatja la poesia, viltin-

guda i rebutjada tan sols pels afeinats bursàtils, pels aferrats a la terra, i alça una ara al seu art diví, demanant-li una alenada enfortidora de l'esperit, talment com al cim oretjat de la muntanya assolada demanem als vents flairosos la revifalla del còs aclapat, i al blau més veí del cel un conhort a l'esperit avorrit per la vida atrafegada.»

I torno a vosaltres, germans catalans. Fins no gaire temps en-
rera, en el conreu de les lletres catalanes m'havia jo aturat, esbri-
nant i resseguint llur lligam amb les italianes, només a l'edat
mitjana, i les darreries del segle XV n'eren la fita. Dos llibres
mentrestant, sobrepujants en el món de l'art literari, varen per-
vindre a les meves mans i foren per a mi l'esplet d'una religiosa
admiració: l'*Atlàntida* d'En Verdaguer i *Solitud* de Víctor Català.
Foren les guspies que m'abrandaren de l'afany d'enterar-me una
mica detingudament d'una literatura que per çò com podia glo-
riar-se d'aitals refinats joiells, prou bé que mereixia un lloc d'honor
entre les més avençades i aciençades. I aviadet, assabentant-me
de tan florida producció literària de poetes i de prosistes, en la
qual el que més plaer me proporciona és trobar-vos hi a vosaltres
mateixos, la vostra ànima, romanguí corprès en veure quina
empenta havia rebut, quins avenços havia fet la Catalunya
literària d'envers mitjans del segle prop passat fins a hores d'ara.
I això, al grat de la restauració dels Jocs Florals, sens els quals
—escriu l'aciençat i tan autoritzat historiador vostre En Manuel de
Montoliu— «hi hauria hagut literatura catalana, però no hi hauria
hagut Renaixença, això és, un moviment orgànic i organitzat amb
orientació fixa i amb l'ideal concret de l'autonomia literària de
Catalunya.» Fou el miracle de l'amor filial d'un poble a la seva
llengua, desvalguda amb tants segles d'usar i conrear la llengua
castellana; fou el miracle de l'ànima catalana que, adés adolorida,
es reviscolà i, amorosida pel seu somni de glòria, emprengué a
forjar una nova corona lluent de riquíssima pedreria al front de
la Pàtria.

Tot i pensant en això, m'ha extranyat bona cosa el llegir de vegades que alguns manifesten la llur disconformitat amb l'anyal celebració dels Jocs Florals, dient que, un cop assolida la fi per la qual foren creats, han de considerar-se innecessaris en època de plenitud i sobreiximent de la poesia lírica catalana. No fa pes en el meu esperit aquest argument. Prescindint de tota altra consideració, car no vull ficar-me en assumptes que no em s'adiuen, observo que hi ha un caire de la qüestió que no pot oblidar-se: en les condicions polítiques en que es troba Catalunya, la franca refermança de la glòria de la llengua és, quan més no, un amonestament, i té un sentit que traspassa el literari. No és pas un record polsós, per més que diguin. La celebració aquesta és un ritu sagrat que cal guardar i al qual vosaltres heu d'apropar-vos per a pouar-hi sempre nou delit, sempre noves forces per les lluites en l'esdevenidor. Vègi's altrament el que va passar a Itàlia en el tempestuós període del seu alliberament de l'extranger. El caliu de la fe consirosa en el seu resorgiment polític fou guardat viu també en els cenacles literaris: tota una literatura de batalla alhora i escola va escampar-se arreu; fins i tot els «puristes» que feien cara d'atendre sols a innocents estudis de llengua, tot i escorcollant el diccionari per treure'n les paraules bordes, vergonyoses deixalles i testimonis d'esclavitud, ajudaren poderosament a treure també de casa nostra els dominadors que les hi havien sembrades. No heu de pensar tant en possibles revelacions de genis poètics mitjantçant els Jocs Florals, com en la dignificació i glorificació de la llengua catalana que ha estat i ha de seguir essent (m'abelleix rastrejar una imatge del Dant) sol nou sempre més esplendorós en el lloc del sol usat i ara encaminat a la posta.

Rès d'altre. Grans mercès.

ANUARI
DELS
JOCHS FLORALS DE BARCELONA
1923

CONSELL DIRECTIU

Francesch Matheu, *President.*

Angel Guimerà, *Arxiver.*

Francesc Puig i Alfonso, *Tresorer.*

Carles Pirozzini y Martí.

Joseph Franquesa y Gomis.

Joseph M. Roca.

Lluís Via, *Secretari.*

MESTRES EN GAY SABER

- † VÍCTOR BALAGUER, *proclamat en 20 de Juny de 1861.*
- † GERONI ROSSELLÓ, *proclamat en 4 de Maig de 1862.*
- † JOAQUIM RUBIÓ Y ORS, *proclamat en 3 de Maig de 1863.*
- † MARIAN AGUILÓ Y FUSTER, *proclamat en 6 de Maig de 1866.*
- † JOSEPH LLUÍS PONS Y GALLANZA, *proclamat en 5 de Maig de 1867.*
- † ADOLF BLANCH Y CORTADA, *proclamat en 3 de Maig de 1868.*
- † FRANCESCH PELAY BRIZ, *proclamat en 2 de Maig de 1869.*
- JAUME COLLELL Y BANCELLS, *proclamat en 7 de Maig de 1871.*
- † TOMÀS FORTEZA, *proclamat en 5 de Maig de 1873.*
- † FRANCESCH UBACH Y VINYETA, *proclamat en 3 de Maig de 1874.*
- † FREDERICH SOLER, *proclamat en 2 de Maig de 1875.*
- ANGEL GUIMERÀ, *proclamat en 6 de Maig de 1877.*
- † DAMÀS CALVET, *proclamat en 5 de Maig de 1878.*
- † JACINTO VERDAGUER, *proclamat en 2 de Maig de 1880.*
- JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS, *proclamat en 6 de Maig de 1883.*
- † RAMON PICÓ Y CAMPAMAR, *proclamat en 3 de Maig de 1885.*
- † TERCENCI THOS Y CODINA, *proclamat en 1 de Maig de 1887.*
- JOAQUIM RIERA Y BERTRAN, *proclamat en 11 de Maig de 1890.*
- JACINTO TORRES Y REYETÓ, *proclamat en 11 de Maig de 1890.*
- JOSEPH MARTÍ Y FOLGUERA, *proclamat en 8 de Maig de 1892.*
- FERRAN AGULLÓ I VIDAL, *proclamat en 7 de Maig de 1893.*
- † ANICET DE PAGÈS DE PUIG, *proclamat en 3 de Maig de 1896.*
- FRANCESCH MATHEU, *proclamat en 2 de Maig de 1897.*
- GUILLEM AUGUST TELL Y LAFONT, *proclamat en 6 de Maig de 1900.*
- † MIQUEL COSTA Y LLOBERA, *proclamat en 11 de Novembre de 1902.*
- † JOAN MARAGALL, *proclamat en 1 de Maig de 1904.*
- ARTUR MASRIERA, *proclamat en 7 de Maig de 1905.*
- APELES MESTRES, *proclamat en 3 de Maig de 1908.*
- JOAN ALCOVER, *proclamat en 9 de Maig de 1909.*
- JOAN M. GUASCH, *proclamat en 9 de Maig de 1909.*
- JOSEP CARNER, *proclamat en 1 de Maig de 1910.*
- LLORENÇ RIBER, *proclamat en 1 de Maig de 1910.*
- EDUART GIRBAL JAUME, *proclamat en 5 de Maig de 1912.*
- MANEL FOLCH I TORRES, *proclamat en 3 de Maig de 1914.*
- † FREDERICH RAHOLA, *proclamat en 6 de Maig de 1917.*
- JOSEPH M. TOUS Y MAROTO, *proclamat en 2 de Maig de 1920.*
- ANTON NAVARRO, *proclamat en 7 de Maig de 1922.*

EX-REYNES DE LA FESTA

1859 †		Dòna Maria Mendoza de Vives.
1860 †		» Elisea Lluch de Rubió.
1861 †		» Carme de Bofarull.
1862 †		» Maria Josefa Massanès de González.
1863 †	S. A.	Sereníssima Sra. <i>Duquesa de Montpensier.</i>
1864 †		Dòna Victoria Penya d'Amer.
1865 †		» Elena Cavaller de Roca.
1866 †		» Manuela Luna Méndez de Vigo.
1867 †		» Dolors Llopart de Munts.
1868 †		» Carme Mercader.
1869		» Mercè Estrada.
1870		» Francisca Nanot Renart.
1871 †		» Antonia Sacanella de Blanch.
1872 †		» Maria Hubert.
1873 †	Excma. Sra.	» Oriola Serra de Quintana.
1874		» Antonia Ubach de Gutiérrez.
1875 †		» Rosa Pigrau.
1876 †		» Emilia Palau y González de Quijano.
1877		» Josefina Sabater d'Aldavert.
1878	Excma. Sra.	» Carme Sendra de Domingo.
1879		» Teresa Gasset.
1880		» Clotilde Paris.
1881 †	Itre. Sra.	» Dolors Caballero de Mercader, <i>Comtesa de Bell-lloch.</i>
1882		» Aurea Clavé de Ferrer.
1883 †		» Josefina Salvat d'Onyós.
1884		» Irene Archer de Sanromà.
1885		» Isabel López de Güell.
1886 †		» Rosa Marquès de Uyà.
1887		» Dolors de Carles de Robert.
1888	S. M.	» Maria Cristina d'Apsburg-Lorena, <i>Reyna Regent d'Espanya, Comtesa de Barcelona.</i>
1889 †		» Maria Assumpta Sabé de Brosa.
1890 †	Excma. Sra.	» Lluïsa Goldmann de Fastenrath.
1891		» Isabel Güell y López.
1892		» Francisca Bonnemaïson i Farriols.
1893		» Maria del Carme Joval.
1894		» Lluïsa Llorach y Dolsa.

1895		Dòna Elisa Planas y Font.
1896	Excma. Sra.	» Pilar de Puig de Fonsdeviela, <i>Marquesa de la Torre</i> .
1897		» Maria Oller y Rabassa.
1898 †		» Maria Permanyer y Permanyer.
1899 †		» Pilar de Febrer y Cunill.
1900		» Teresa Novellas de Molins de Tell.
1901 †	Iltre. Sra.	» Pilar de Sarriera, <i>Marquesa de Puerto Nuevo</i> .
1902		» Maria de la Concepció Picó de Riera.
1903		» Rosa M. Pratjusa de Villar.
1904		» Clara Noble de Maragall.
1905		» Pelegrina Benet d'Alandí.
1906		» Carme Amat y Matas.
1907		» Agata Sanllehy y Girona.
1908		» Maria Ricart y Roger.
1909		» Angela Calvet de Haro.
1910		» Teresa Alcover i Sureda.
1911		» Maria de la Mercè de Montoliu.
1912		» Maria dels Angels Carulla.
1913		» Maria Luandra de Folch.
1914		» Elena Maragall y Noble.
1915		» Lluisa Rahola y Rahola.
1916		» Maria de la Concepció Iglesias y d'Abadal.
1917		» Margarida Doria.
1918		» Rosa Gubert Saliati.
1919		» Maria dels Dolors Sagrera de Guasch.
1920		Sra. Mariscala Joffre.
1921		Dòna Montserrat Matheu y Sadó.
1922		» Maria Despujol de Ventosa.

EX-MANTENEDORS (1)

Ramon d'Abadal	M. 1898
† MARIAN AGUILÓ Y FUSTER	P. 1867, 1888, M. 1862, 1873, 1874, 1883
FERRAN AGULLÓ I VIDAL	M. 1906, 1908, 1915
Salvador Albert	M. 1918
Antoni M. ^a Alcover	M. 1905
JOAN ALCOVER	P. 1916
Joseph Alemany y Borràs	S. 1912
† Francisco Alió	M. 1892
† Valenti Almirall	P. 1886
Joan Almirall y Forasté	S. 1895, M. 1896
† Miquel V. Amer	P. 1908, M. 1859, 1864, 1871, 1885
† Manuel Angelon	M. 1862, 1872, 1882
† Manuel Anglasell	M. 1863
† Eusebi Anglora	M. 1869
† Ramon Arabia y Solanas	M. 1887
† Joseph d'Argullol y Serra	M. 1871
† Joseph M. ^a Arnau	M. 1879, 1887
† Antoni Aulestia y Pijoan	M. 1875, 1900
† VÍCTOR BALAGUER	P. 1868, S. 1862, M. 1859, 1863, 1883
† Andréu Balaguer y Merino	M. 1877
† Joseph Balari y Jovany	P. 1894, M. 1875
† Celestí Barallat y Falguera	M. 1864, 1875
† Teodor Baró	M. 1896
Maurici Barrés	M. 1898
† Francisco Bartrina d'Aixemús	M. 1885, 1894, 1910
Bonaventura Bassegoda y Amigó	S. 1889, M. 1890, 1922
Pere J. Bassegoda	S. 1919
† Ramon E. Bassegoda y Amigó	M. 1887, 1910
† Vicens J. Bastús	M. 1860
† Antoni Bergnes	M. 1861
† Felip Bertran	M. 1868
† Pau Bertran y Bros	M. 1886
Prudenci Bertrana	M. 1911
† ADOL BLANCH Y CORTADA	P. 1869, S. 1860, M. 1865, 1875, 1878

(1) ABREVIATURES: † Mort.—M. Mantenedor.—P. President.—S. Secretari.
—Los Noms en lletra VERSALETA són de Mestres en Gay Saber.

† Joseph Blanch y Piera	S. 1876, M. 1877
† Antoni de Bofarull	P. 1865, S. 1859, 1883, M. 1876, 1884
† Vicens Boix	M. 1877
† Antoni Bori y Fontestà	S. 1903, M. 1904
† Joaquim Botet y Sisó	M. 1889, 1904
† Alfred Brañas	M. 1893
† FRANCESCH PELAY BRIZ	P. 1875
† Víctor Brosa y Sangerman	S. 1902, M. 1903
Casimir Brugués	M. 1894
† Joseph Brunet y Bellet	M. 1897
Joseph Burgas	S. 1918
Joaquim Cabot y Rovira	S. 1888, M. 1889
Agustí Calvet	S. 1920
† DAMÀS CALVET	S. 1864, M. 1865, 1876, 1879
Artur Campion	M. 1891
† Antoni Camps y Fabrès	M. 1864, 1873, 1874
† Antoni de P. Campmany	M. 1891
Carles Cardó	M. 1921
Antoni Careta y Vidal	M. 1918
Lluís Carreras	M. 1913
JOSEP CARNER	M. 1907
Juli Carsalade	P. 1914
Pelegrí Casades y Gramatxes	S. 1898, M. 1899
Agustí Casas	M. 1913
Joaquim Casas-Carbó	M. 1907
† Raymon Casellas	M. 1896
Esteve Caseponce	M. 1916
Victor Català	P. 1917
Eduart L. Chavarri	M. 1918
† Joseph Coll y Vehí	M. 1862, 1874
JAUME COLLELL Y BANCELLS	P. 1887, 1908, S. 1873
† Gayetà Cornet y Mas	M. 1886
† Joseph Coroleu	S. 1872, M. 1873, 1878, 1893
† Joan Cortada	P. 1864, M. 1859
† MIQUEL COSTA Y LLOBERA	P. 1906, M. 1908
Pompeu Creuhet	S. 1906, M. 1907
† Lluís Cutchet	P. 1876, M. 1861
Otto Denk	M. 1894
Lluís Domènech y Muntaner	P. 1895, M. 1881
† Eveli Doria	S. 1909
† Manuel Duran y Bas	P. 1884
Lluís Duran i Ventosa	S. 1897, M. 1898
† Joseph de Echegaray	M. 1896
Fèlix Escalas	S. 1916

† Antoni d'Espona y de Nuix	M. 1909
† Joseph Estanyol y Colom	M. 1895
† Pau Estorch y Siqués	M. 1861
† Fèlix M. ^a Falguera	M. 1872
Sebastià Farnés	S. 1890, M. 1891
† Joseph Feliu y Codina	M. 1882
Miquel Ferrà	M. 1919
† Joan B. Ferrer	M. 1882
† Rafel Ferrer y Bigoté	M. 1871
† Joseph L. Feu	M. 1861
† Marian Flotas y Comabella	M. 1860
Rafel Folch i Capdevila	S. 1915
Joseph M. Folch i Torres	S. 1911
MANEL FOLCH I TORRES	M. 1917
Pau Font de Rubinat	M. 1892
† Joaquim Fontanals del Castillo	M. 1875
† Marian Fonts	M. 1867
Carles de Fortuny	M. 1910
† Brauli Foz	P. 1863
JOSEP FRANQUESA Y GOMIS	P. 1903, S. 1884, M. 1885, 1893, 1901, 1908, 1917
Enrich de Fuentes	M. 1916
Joseph Galvany y Parladé	M. 1905
† Artur Gallard	M. 1882
† Antoni Gallisà	S. 1896, M. 1897
Xavier Gambús	M. 1912
Angel Garriga	M. 1909
Francisco X. Garriga	M. 1922
† Narcís Gay	M. 1864
† Víctor Gebhart	S. 1865, M. 1866
Martí Genís y Aguilar	P. 1921, M. 1890, 1903
† Enrich C. Girbal	M. 1876
Emili Guanyabens	M. 1910
JOAN M. GUASCH	P. 1913, M. 1910, 1922
Joseph Gudiol	M. 1917
† Eusebi Güell y Bacigalupi	P. 1900
ANGEL GUIMERÀ	P. 1889, S. 1878, M. 1879, 1888, 1908, 1920
Ignasi Iglesias	M. 1904
† Joan Illas y Vidal	P. 1962
† Joseph Ixart y Moragas	S. 1885, M. 1886
Joseph Joffre	P. 1920
† Jacinto Labaila	M. 1868
Jacinto Laporta	M. 1881, 1907
Miquel Laporta	M. 1905

† Gregori A. Larrosa	M. 1864
† Manuel de Lasarte	S. 1861, M. 1879
† Joseph de Letamendi	P. 1872
† Albert Llanas	M. 1898
† Joseph Llausàs	M. 1862
† P. A. Llobet y Vall-lloera	M. 1860
† Xavier Llorens y Barba	M. 1871
† Teodor Llorente	P. 1880, M. 1866
Joseph M. Llovera	M. 1922
Joan Maluquer y Viladot	M. 1909
† Joan Mañé y Flaquer	M. 1860
† JOAN MARAGALL	M. 1897, 1903, 1908
† Miquel A. Martí	M. 1862
† Oriol Martí y Ballès	M. 1915
JOSEPH MARTÍ Y FOLGUERA	M. 1899, 1908
† Francesch Masferrer y Arquimbau	M. 1874
Francisco M. Masferrer	S. 1922
† Francisco Maspons y Labrós	P. 1897, S. 1867, M. 1868, 1886
† Marian Maspons y Labrós	M. 1885
ARTUR MASRIERA	S. 1908
† Joseph Masriera	M. 1884
Jaume Massó i Torrents	M. 1899
FRANCESCH MATHEU	P. 1902, S. 1880, M. 1881, 1899, 1908, 1919
† Marcell Menéndez Pelayo	M. 1888
† Salvador Mestres	M. 1870
† Manuel Milà y Fontanals	P. 1859, 1883, M. 1863
Lluís Millet y Pagès	P. 1918, M. 1899, 1920
† Francisco Miquel y Badia	S. 1868, M. 1869, 1877
Ramon Miquel y Planas	M. 1907, 1920
† Joaquim Miret y Sans	M. 1906
† Ignasi R. Miró	M. 1870
Ernest Moliné y Brasés	S. 1892, M. 1893, 1911, 1915, 1920
Joan Moneva	M. 1910
† Dolors Monserdà de Macià	P. 1909
Manuel de Montoliu	S. 1904
† Joan Montserrat y Archs	S. 1871, M. 1872
Vicèns de Moragas	M. 1904
† Josep Morató	S. 1907
Enrich Morera	M. 1900
† Francisco Morera	M. 1866
Magí Morera i Galicia	M. 1909
† Joseph Morgades y Gili	P. 1893
† Francisco Muns	M. 1865
† Manuel Murguía	M. 1890

† Lluís B. Nadal	M. 1906
† Pere Nanot-Renart	M. 1874
Jaume Novellas de Molins	M. 1921
† Miquel S. Oliver	P. 1910, M. 1897
Hermili de Oloriz	M. 1895
Joan Oller y Rabassa	S. 1914
Narcís Oller	P. 1896, S. 1881, M. 1882, 1919
Alfred Opisso	M. 1919
Lluís A. Pagès	M. 1917
† Joseph de Palau y de Huguet	S. 1870, M. 1871
Cosme Parpal	M. 1915
† Eusebi Pascual y Casas	S. 1863
† Francisco Manel Pau	M. 1885
† Joseph Pella y Forgas	M. 1879
† Joseph Lluís Pellicer	M. 1895
† Justí Pepratx	M. 1884
† Joseph M. ^a de Pereda	M. 1892
† Francisco Permanyer y Tuyet	P. 1860
† Joan J. Permanyer	P. 1891, M. 1889
† Ricart Permanyer	M. 1901
Joan Perpinyà	M. 1912
† RAMON PICÓ Y CAMPAMAR	P. 1892, M. 1881, 1886, 1900, 1908, 1914
Joseph Pin y Soler	P. 1915, M. 1892
Carles Pirozzini	S. 1882, M. 1883
† Francisco Pi y Margall	P. 1901
Claudi Planas y Font	S. 1899, M. 1900, 1911
† Lluís G. de Pons y de Fuster	P. 1861
† JOSEPH LLUIS PONS Y GALLARZA	P. 1870, 1878, M. 1859, 1883
Josep-S. Pons	M. 1922
† Joan Pons y Massaveu	M. 1893, 1913
Joseph Pous y Pagès	M. 1906
Josep Puig i Cadafalch	S. 1893
† Josep Puiggari	M. 1870
† Vicens W. Querol	P. 1885, M. 1872
Ferran de Querol	M. 1904
† Albert de Quintana	P. 1874, M. 1873
† FREDERICH RAHOLA	P. 1919, M. 1903, 1911
† Jaume Ramon y Vidales	M. 1895
† Frederich Renyé y Viladot	M. 1894
† Isidro Reventós y Amigué	M. 1889, 1909
† Estanislau Reynals y Rabassa	P. 1871
LLORENÇ RIBER	M. 1913, 1917
Manuel Ribot y Serra	M. 1905, 1916
JOAQUIM RIERA Y BERTRAN	P. 1904, S. 1877, M. 1870, 1878, 1900, 1908, 1918

† Francesch Rierola	M. 1897
† Alexandre de Riquer	M. 1898
† Robert Robert	S. 1866, M. 1867
Joseph M. ^a Roca	M. 1902
† Joaquim Roca y Cornet	M. 1860
† Narcís Roca y Farreras	M. 1879
† Lluís Roca y Florejachs	M. 1865, 1873
Joseph Roca y Roca	S. 1875, M. 1869, 1876, 1921
Manuel Rocamora	S. 1894, M. 1895
Manuel Rodríguez Codolà	S. 1917
Miquel Roger	M. 1912
† Francisco Romani y Puigdengolas	P. 1898, M. 1867
† Antoni Ros de Olano	P. 1877
† GERONI ROSSELLÓ	P. 1873, M. 1865, 1883
† Pere de Rosselló	S. 1869, M. 1870, 1876
Conrat Roure	P. 1911, M. 1880
Antoni Rubió y Lluch	P. 1907, M. 1884, 1920
† JOAQUIM RUBIÓ Y ORS	P. 1890, M. 1859, 1861
Angel Ruiz y Pablo	M. 1919
Jaume Rusiñol	M. 1894
Joaquim Ruyra i Oms	P. 1922, M. 1912
Joseph Saderra	M. 1914
† Fidel de Sagarmínaga	M. 1889
† Felip Jacinto Sala	M. 1868
† Honorat de Saleta	M. 1884
† Pau Sans y Guitart	S. 1887, M. 1888
Joan Santamaria	M. 1921
† Joan Sardà y Lloret	S. 1874, M. 1880
Lluís Segalà	M. 1912
† Ferran Sellarés	M. 1872
† Joseph Serra y Campdelacreu	M. 1896
Rosend Serra y Pagès	S. 1905
† Gonzalo Serraclara	P. 1879, M. 1877
† Ramon de Siscar	M. 1880
† Joaquin Sitjar y Bulcegura	M. 1867
† FREDERICH SOLER	P. 1882, M. 1868, 1878
† Iscle Soler	M. 1911
† Joseph Subirana	M. 1863
† Antoni Sufiol	M. 1914
Ramon Suriñach Senties	S. 1913
GUILLEM A. TELL Y LAFONT	M. 1902, 1908
† Silvino Thos y Codina	M. 1866
† TERCENCI THOS Y CODINA	M. 1863
Emili Tintorer	M. 1914

† Francisco X. Tobella	M. 1891
† Cèsar A. Torras	S. 1886, M. 1887, 1914
† Joseph Torras y Bages	P. 1899
JACINTO TORRES Y REYETÓ	M. 1881, 1891, 1901, 1908, 1915
Bernart Torroja	M. 1887
† Carles de Tourtoulon	M. 1888
Sebastià Trullol y Plana	S. 1900, M. 1901
† FRANCESCH UBACH Y VINYETA	P. 1905, M. 1878, 1908
† Modest Urgell	M. 1902
† Joseph M. ^a Vallès y Ribot	M. 1885
Ferràn Valls Taberner	S. 1921
† Pau Valls	P. 1866
† Joseph M. ^a Valls y Vicens	M. 1890
† Marian Vayreda	M. 1902
† Alvar Verdaguet	M. 1880
† JACINTO VERDAGUER	P. 1881, M. 1869, 1888
† Narcís Verdaguer y Callis	S. 1891, M. 1892, 1916
Lluís Via	M. 1913, 1921
Lluís C. Viada y Lluch	M. 1918
† Lluís M. Vidal	M. 1916
Pere Vidal	M. 1903
† Eduart Vidal y Valenciano	M. 1866
† Enrich X. Vidal y Valenciano	M. 1890
† Gayetà Vidal y Valenciano	M. 1867
† Emili Vilanova	S. 1879, M. 1880, 1901
Salvador Vilaregut	S. 1901, M. 1902
Everart Vogel	P. 1912
Geroni Zanné	M. 1906

AUTORS PREMIATS

	ORDINARIS	EXTRAORD.	ACCESSITS
† MARIAN AGUILÓ Y FUSTER	4		
† Tomàs Aguiló	1		1
FERRAN AGULLÓ I VIDAL	4		8
† Joseph Aladern			1
JOAN ALCOVER	3	1	
Gabriel Alomar		3	3
Fèlix d'Altamira	1		2
† Miquel Victorià Amer	1		1
<i>Victor Amor</i>			1
† Rosa Anaïs de Roumanille			1
Agnès Armengol de Badia			1
† Joseph d'Argullol y Serra			1
Joan Arús i Colomer			2
† Antoni Aulestia y Pijoan		1	1
Joaquim Ayné y Rabell			1
† VÍCTOR BALAGUER	1	2	3
Vicéns Balansó y Echevarria		1	
Bartoméu Barceló			1
† Lluís Bard			2
Jaume Barrera			1
† Francisco Bartrina	1		
† Joaquim M. ^a Bartrina		1	
Bonaventura Bassegoda y Amigó			1
Pere J. Bassegoda			1
† Ramon E. Bassegoda y Amigó	1	1	5
† Maria de Bell-lloch (Pilar Maspons)	1		1
Lluís Bertran i Pijoan		1	1
† Pau Bertran y Bros	1	2	1
Prudenci Bertrana		1	
† ADOLF BLANCH Y CORTADA	3	1	2
† Joseph Blanch y Romani			1
† Antoni de Bofarull y de Brocà		3	7
Jaume Bofill i Matas	2	1	5
† Jaume Boloix		2	1
Joseph Bonafont		1	
Xavier Bonfill (<i>Jordi Català</i>)			3
† Antoni Bori Fontestà	2	4	14

	ORDINARIS	EXTRAORD.	ACCESSITS
† Salvador Bover		3	
† FRANCESCH PELAY BRIZ	4		6
† Victor Brosa y Sangerman			1
Manuel Brunet		1	
Anton Busquets y Punset			3
† DAMÀS CALVET	3		5
Joseph Calzada		1	
Rafel Campalans Puig			1
† Antoni Camps y Fabrès	1	1	8
† <i>Lo Cançoner de Miramar</i> (G. ROSSELLÓ)		1	1
† <i>Lo Cançoner de Vilator</i> (Francisco Muns)			1
Jacinto Capella			1
† Xavier Carbó			2
Antoni Careta y Vidal		1	1
JOSEP CARNER	3	2	9
Francesch Carreras y Candi		3	1
Ambrós Carrion		1	
Joan Manel Casademunt			2
† Francisco Casas y Amigó			4
Joseph M. Casas de Muller			2
† Raymon Casellas		1	
† Enrich Castelnau			1
Isidro Castells			1
<i>Victor Català</i>		1	1
Andreu Caimari Noguera	2		2
Joan Clapés			1
† Frederich Clascar i Sanou		1	
† F. Clascar i Sanou y † N. Font y Sagué		1	
† Emili Coca y Collado	1		8
Ramon Colom y Virgili			1
JAUME COLLELL Y BANCELLS	8	4	4
† Ramon Nonat Comas		2	
† Joseph Condò Sambeat		1	
† Joseph Corolèu Inglada		1	2
† Corolèu y Pella		1	
† MIQUEL COSTA Y LLOBERA	3		1
† Pere Courtais			1
Lluís Charrasse			1
Laureà Dalmau			1
Alfons Damians			1
Juli Delpont			1
Fèlix Descourt			1

	ORDINARIS	EXTRAORD.	ACCESSITS
Maria Domènech de Canyelles			1
† Eveli Doria	2		1
Joan Draper		1	
† Manuel Duran y Duran		1	
† Marian Escriu y Fortuny		1	
Joseph Estadella Arnó			2
† Salvador Estrada		1	1
Pompèu Fabra			1
† <i>Un fadri de Muntanya</i> (J. VERDAGUER)			1
Bartomeu Ferrà y Perelló			3
Miquel Ferrà	1	1	2
† Joan B. Ferrer		1	
Rafel Folch i Capdevila	1		1
Joaquim Folch i Torres			1
Josep M. ^a Folch i Torres		2	5
MANUEL FOLCH I TORRES	3	7	6
Melcior Font		1	1
† Norbert Font y Sagué.		3	1
† Marian Fonts	1		3
† Guillelm Forteza y Valentí		1	1
Miquel Forteza			1
† THOMAS FORTEZA	3	2	2
JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS	3		5
† Joseph Franquet y Serra			1
Enrich de Fuentes			3
Joseph Fuster			1
Salvador Galmés		2	2
† Artur Gallard			2
Tomàs Garcés			1
Joseph Garriga y Lloró		1	
Angel Garriga y Boixader		2	1
Ramon Garriga y Boixader.	1		1
Ventura Gassol		1	
† Victor Gebhart		1	
Camil Geis			2
Martí Genís y Aguilar	2	2	5
† Salvador Genís			1
EDUART GIRBAL JAUME	3	5	8
Joseph M. Girona			1
Felip Graugés			3
Adrià Gual.	2		3
JOAN M. GUASCH	5		5

	ORDINARIS	EXTRAORD.	ACCESSITS
Joseph Gudiol y Cunill		2	1
ANGEL GUIMERA	4		1
† Joan Guiraud		?	1
Joseph Iglesias Guizard			1
Eusebi Isern			1
† Jordi (MARIAN AGUILÓ Y FUSTER)			3
Carme Karr		1	
† Manuel de Lasarte			1
Víctor Lieutaud		1	
Josep M. López Picó			1
Gabriel Llebrés y Quintana		1	1
Joan Llongueras			1
† Teodor Llorente			1
J. M.			1
Pere de Maldar (JOSEP CARNER).			1
Marià Manent Cisa		1	2
† JOAN MARAGALL	3		
JOSEPH MARTÍ Y FOLGUERA	3	10	15
Antoni Martí y Monteys			3
Jaume Martí y Morull			1
Oriol Martorell			1
Alfons Maseras		1	
† Francisco de P. Masferrer y Arquimbau		1	
Ramon Masifern	1		1
ARTUR MASRIERA Y COLOMER	3	2	5
† Josefa Massanès de Gonzalez		1	
Josep Massó Ventós	1		5
FRANCESCH MATHEU	4	3	7
† Gabriel Maura			1
APELES MESTRES	4	2	3
† Manuel Milà y Fontanals		1	
† Antoni Molins y Sirera		1	2
† Joan Monné			1
† Dolors Monserdà de Macià	2	1	14
Pere Muntanyola			1
† Armengol de Montsech (Silvino Thos).			1
† Joan Montserrat y Archs		1	2
† Josep Morató		1	
† Francisco Muns			1
† Lluís B. Nadal	2	4	6
† Pere Nanot Renart			1
ANTON NAVARRO	3	2	4

	ORDINARIS	EXTRAORD.	ACCESSITS
† Juan Nebot y Casas (F. PELAY BRIZ)			1
Jaume Novellas de Molins	1		4
Pere Nubiola y Espinós		1	
† Mateu Obrador y Bennassar		1	2
Joan Oller y Rabassa		1	
Narcís Oller y Moragas		3	
Claudi Omar y Barrera	1		4
† ANICET DE PAGÈS DE PUIG	4	6	11
† Joseph de Palau y de Huguet		1	
Pere Palau y González de Quijano	2	1	
Miquel de Palol		1	
Joseph Paradedda y Sala		2	3
† Victoria Penya d'Amer		1	6
† Pere d'Alcàntara Penya y Nicolau		1	4
† Pere Pi y Parera (FREDERICH SOLER)			1
† RAMON PICÓ Y CAMPAMAR	4	1	6
† Felip Pirozzini y Martí			3
† Fèlix Pizcueta			1
Lluís G. Pla			1
Claudi Planas y Font	1	2	1
† Joan Planas y Feliu			2
† Jaume Pomar y Fuster		2	
† Carles Pons de Ginebreda (FREDERICH SOLER)			1
Joan Pons			1
† Joan Pons y Massaveu		3	1
† JOSEPH LLUIS PONS Y GALLARZA	3	1	2
† Enric Prat de la Riba		1	
Joep Puig i Cadafalch		1	
J. Puig i Padafalch y Cassimir Brugués		1	
Francesch Pujols	1		1
Joan Puntí Collell	1		
† Albert de Quintana	1		3
† FREDERICH RAHOLA	3		6
Joan Ramis d'Ayreflor			1
† Jaume Ramon y Vidales		4	
† Frederich Renyé y Viladot			1
† Isidro Raventós y Amigué	1	3	1
† Genís Domingo Reventós (F. Anglada)			1
Carles Riba i Bracons		1	
† Joan Ribas y Carreras			1
LLORENÇ RIBER I CAMPINS	3	3	1
Manuel Ribot y Serra		2	2

	ORDINARIS	EXTRAORD.	ACCESSITS
Joseph Ricart y Giralt			1
JOAQUIM RIERA Y BERTRAN	3	6	12
Fidel Riu Dalmau	1		
† Lluís Roca y Florejachs	1	2	4
Joseph Roca y Roca			2
Manuel Rocamora			3
Miquel Roger i Crosa		1	4
Josep Roig Raventós		3	
† GERONI ROSSELLÓ	2	1	
Joaquim Rosselló y Roure			1
† Mateu Rotger y Capllonch		1	
† JOAQUIM RUBIÓ Y ORS	3	1	2
Joaquim Ruyra i Oms		4	3
Josep M. de Sagarra i de Castellarnau	2		2
Joseph Sala Bonfill		1	1
† <i>Pere A. Salada</i> (Lluís B. Nadal)			1
† Salvador Sampere y Miquel		4	
Sebastià Sans y Bori		1	
Antoni Sans y Tallada			1
† Joan Segura		1	
Jaume Serra y Iglesias		1	
Joseph M. ^a Serra y Valls		1	
Ernest Soler de las Casas		2	1
† FREDERICH SOLER	4	3	5
† Joseph Sorribas y Riera		1	1
† Emilia Sureda		1	
Ramon Surinach Senties		1	1
† Joseph Taronji y Cortés			2
GUILLEM A. TELL Y LAFONT	3		5
† Pere de Tera			1
Lluís Tintoré			1
† Silvino Thos y Codina	1		3
† THERENCI THOS Y CODINA	3	2	5
† Francisco Tomàs y Estruch			1
† Joseph Torras y Bages		1	
JACINTO TORRES Y REYETÓ	3	2	6
Ramir Torres y Vilaró		2	1
JOSEPH M. TOUS Y MAROTO	3		3
† <i>El Trobador de Montserrat</i> (V. BALAGUER)			2
Sebastià Trullol y Plana			2
† FRANCESCH UBACH Y VINYETA	4	13	19
Lluís Valeri	1		1

	ORDINARIS EXTRAORD. ACCESSITS	
† Agustí Valls y Vicéns		6
† Marian Vayreda	1	
† Pere Antoni Ventalló		2
† JACINTO VERDAGUER	4	4
† Joseph Verdú y Feliu		1
Lluís Via		3
Antoni Vicéns y Santandreu		1
† Cosme Vidal	1	
Joan F. Vidal	1	
Joseph M. Vidal y Pomar		1
† Eduart Vidal y Valenciano	1	
† Gayetà Vidal y Valenciano	2	1
† <i>Pere Ramon Vidal</i> (F. PELAY BRIZ)		2
Manel Vilà		1
† Emili Vilanova	3	
Antoni Vila y Sala	1	
† Isabel de Villamartin	2	
<i>Virgilius</i> (Martí Genís y Aguilar)		1
Xavier Viura	1	1
† Joseph Yxart	1	
Miquel Zavaleta		1
<i>Anònims</i>	1	8

PREMI FASTENRATH

Víctor Català	Any 1909
† JOAN MARAGALL	» 1910
ANGEL GUIMERÀ	» 1911
Narcís Oller	» 1912
JOSEP CARNER	» 1913
Ignasi Iglesias	» 1914
Santiago Rusiñol	» 1915
† Miquel S. Oliver	» 1916
Santiago Rusiñol	» 1918
Joan Alcover	» 1919
Josep Pous i Pagès	» 1920
LLORENÇ RIBER	» 1922

PREMI CONCEPCIÓ RABELL

Prudenci Bertrana	Any 1922
Josep Roig i Raventós	» 1923

ADJUNTS HONORARIS

Excm. Ajuntament de Barcelona.
Excma. Diputació de Barcelona.
D.ª Lluïsa Rabell de Patxot.
LOS MESTRES EN GAY SABER.

ADJUNTS PROTECTORS

- 1881 Marquès de Comillas.
- 1885 Enrich Batlló.
 - » Joan Girona.
 - » Duch de Solferino.
- 1896 Joseph Mansana.
 - » Comte de Lavern.
- 1897 Ajuntament de Mataró.
 - » » de Sabadell.
 - » » de Vich.
- 1898 Ateneu Barcelonès.
 - » Comte de la Vall de Canet.
- 1900 Ajuntament de Figueres.
 - » Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País.
 - » Fomento del Trabajo Nacional.
 - » Lliga Regionalista de Barcelona.
- 1901 Baró de Quadras.
 - » Unió Catalanista.
- 1905 Enrich Turull y Comadran.
- 1910 Marquès d'Alèlia.
 - » Joseph Monegal y Nogués.

- 1912 Joaquina Sadó.
1913 Joaquim Cabot y Rovira.
1918 Ramon Miquel y Planas.
» Associació d'Artistes Líríchs y Dramàtíchs.
1919 Joseph Caraben y Vendrell.
» Esteve Recolons.
1920 Joan Bertran.
» Comtesa de Güell.
» Ricart Tayà.
1922 Unió Jurídica Catalana.
» Camila Mulleras, Vda. Guarino.
» Colegi de Procuradors.
» Academia de Jurisprudencia y Legislació.
» Colegi d'Advocats.
1923 Joan Franch.

ADJUNTS NUMERARIS

1898 Abadal i Calderó, Raimond de	1923 Ayné Rabell, Joaquim
1879 Abella Vinyas, Pere	1920 Babot Arboix, Joan
1919 <i>Academia de la Congregació de la Immaculada</i>	1888 Bach de Portolà, Antoni
1920 Aguiló Casas, Miquel	1888 Balansó, Llorenç
1904 Alandí i Canela, Joan	1919 Balcells, Gayetà
1908 Albareda y Parés, Joaquim	1921 Barceló Fau, Cristòfol
1917 Albert, Caterina	1913 Barceló, Frederich
1917 Albert, Francesch	1899 Bardera y Bardera, Joan
1917 Albert, Martí	1879 Bardera, Ramon
1905 Alcover, Antoni M. ^a	1921 Barrera Soler, Joan
1870 Aldavert, Pere	1892 Bartolí, Joan
1888 Aldrich, Albert	1917 Bartomeu, Antonia
1920 Alemany Balcells, Marian	1915 Bartomeu Granell, Joseph
1912 Alemany y Borràs, Joseph	1911 Basas y Sibina, Francesch
1879 Aleu, Antoni de P.	1886 Bassegoda, Bonaventura
1902 Alfons i Sans, Antoni	1915 Bassegoda, Pere J.
1880 Almirall y Forasté, Joan	1915 Bassegoda y Musté, Bonaventura
1906 Alós, Joseph M. ^a de	1921 Bassols, Eveli
1906 Alós, Ramon M. ^a de	1920 Bassols Iglesias, Daniel
1914 Amat y Llobera, Jaume	1880 Batlló, Frederich
1913 Amat y Serrats, Josefa	1909 Baucells y Prat, Joseph
1915 Andreu i Barber, Santiago	1904 Bedós, Francisco de P.
1920 Anglada, Joan A.	1921 Bertran Collell, Pau
1918 Anglada y Santaularia, Fausti	1908 Bertran y Serra, Eussebi
1893 Aràjol, Ramon	1902 Blanxart, Felip
1922 Arderiu, Pere	1920 Blasi, Joan
1905 Argimon y Sabatés, Miquel	1918 Boada Nogués, Pasqual
1913 Arlubins, Joaquim	1906 Boada Güell, Joan
1920 Armengol Viver, Joseph M. ^a	1898 Bonet, Angel
1884 Arnó y Maristany, Pere	1923 Borràs, Joseph O.
1907 Artigas, Joseph	1910 Bosch y Alzina, Ròmul
1920 Artès Oliva, Pau	1881 Boter, Francesch de
1905 <i>Associació Protectora de la Ensenyança Catalana</i>	1915 Brichs Quintana, I.
1907 <i>Associació Catalunya Vella</i> , de Vich	1915 Brosa y Sabé, Victor
	1894 Brugués, Cassimir
	1922 Brunet, Manuel
	1921 Brousse, Manuel

- 1879 Bulbena, Artur
 1899 Bultó y Sert, Francisco
 1900 Bungalés y Solà, Adolf
 1906 Buxeda y Birba, Joseph
 1916 Calbetó y Rovira, Candi
 1920 Camarasa, Esteve
 1915 Camprodon Solanas, Antoni
 1921 Canals y Ferrer, Emili
 1880 Capdevila, Milan de la C.
 1900 Capella, Joseph Manel
 1923 Carbonell Bilbeny, Antoni
 1899 Cardús y Arqué, Joseph
 1915 Careta y Vidal, Antoni
 1890 Carles, Emili
 1914 Carreras, Lluís
 1914 Carreras, Joaquim
 1891 Carreras y Candi, Francesch
 1915 Carsi, Ignasi
 1915 Casades y Gramatxes, Pelegri
 1920 Casanovas y Pifol, Manuel
 1895 Casas Carbó, Joaquim
 1923 Casas de Muller, Joseph M.
 1916 Caseponce, Esteve
 1918 Castellvell, Joan
 1908 *Casino de Sans*
 1920 *Centre Autonomista de 'D. del C.
 i de la I.*
 1905 *Centre Català, de Sabadell*
 1905 *Círculo Sabadellés*
 1889 Clapers y Berenguer, Joseph
 1920 Clapés y Corbera, J.
 1920 Claramunt, Menna
 1915 Closas, Rafel
 1921 Codina Duran, Joseph
 1890 Coll y Escofet, Jaume
 1921 Coll Pou, Gaspar
 1915 Colomé i Bosomba, Antoni
 1920 Colomer Fontcuberta, Santiago
 1920 Colomer Volart, Narcís
 1920 Colomer y Pujol, Antoni
 1920 Colomer i Tutau, Antoni
 1907 Conill, Bonaventura
 1920 Corominas, Pere
 1920 Cortès Riera, Ferran
 1920 Creus y Oliva, Pere
 1889 Cuadras y Feliu, Antoni de
 1922 Cutxet, Telm
 1888 Daniel, Eussebi
 1913 Daniel, Joseph
 1913 Dodero y Teglen, Enrich
 1888 Domènech, Eduart
 1877 Domènech, Lluís
 1915 Domènech de Canyellas, Maria
 1890 Duran y Folguera, Modest
 1920 Duran i Ventosa, Claudi
 1894 Duran i Ventosa, Lluís
 1917 Elías, Esteve
 1920 Esplugas, Pere
 1920 Espona Brunet, Santiago
 1898 Estany, Martí
 1920 Estefanell, Valenti
 1900 Estrany y Laserna, Celesti
 1888 Fàbregas, Francisco
 1920 Fabregat, Antoni
 1903 Fages y Vilà, Feliu
 1915 Farré y Carullé, Ramon
 1920 Fatjó Vallés, Domingo
 1920 Faura y Sans, M.
 1920 Ferrer Ferrer, Antoni
 1898 Ferrer y Bàrbara, Joseph
 1907 Ferrer y Solervicens, Joan
 1920 Ferrer Maristany, Francesch
 1918 Ferrer y de Barberà, Francisco
 1915 Fluvià, Joseph
 1914 Folch i Capdevila, Rafel
 1886 Folguera i Duran, Manuel
 1920 Font, Eduart
 1921 Font y Margarit, Rossendo
 1902 Fort y Romeu, Joan
 1910 Fortuny, Carles de
 1920 Frau Mayans, Diego
 1888 Freixas y Freixas, Joan
 1917 Fuentes, Enrich de
 1920 Fumafia i Casas, Carles
 1888 Fuster i Domingo, Narcís
 1922 Fuster y Mallofré, Joseph
 1920 Furest, Joan
 1920 Gabarró y García, Adolf

- 1920 Galceran, Octavi
 1920 Gaig Martí, Ramon
 1894 Galvany y Parladé, Joseph
 1915 Gallardo y Garriga, Antoni
 1899 Gallardo y Martinez, Antoni
 1909 Gambús, Xavier
 1920 Garriga y Boixader, Angel
 1921 Garriga y Boixader, Joseph
 1921 Garriga y Boixader, Ramon
 1902 Gaspar, Miquel
 1888 Gatus y Duran, Just
 1920 Ganzer Miraller, Joseph M.
 1877 Gaza y Rosselló, Alfret
 1896 Genis y Aguilar, Martí
 1921 Gibert y Sanromà, Joseph M.
 1868 Girona, Ignasi
 1908 Girona Llagostera, Daniel
 1907 Gorchs y Solanilloch, Ceferi
 1898 Grau y Gosa, Felip
 1901 Grau y Sàbat, Joseph
 1915 Grifó, Jaume
 1920 Gual, Joan
 1920 Guardiola, Maria
 1908 Guarro, Lluís
 1900 Gudiol y Cunill, Joseph
 1916 Guerra, Jaume
 1918 Guiu, M. de Montserrat
 1919 Hombravella, Francisco
 1915 Iglesias Guizart, J.
 1919 Janés y Duran, Mateu
 1913 Jansà, Tomàs
 1915 *Juventut Nacionalista de Barcelona*
 1920 Jover Nonell, Lluís
 1902 Laporta, Jacinto
 1914 López Picó, Josep M.^a
 1885 Llagostera, Lluís
 1905 *Lliga Regionalista de Sabadell*
 1916 Llimona, Joan
 1916 Llimona, Josep
 1922 Llovera, Josep M.
 1901 Lluhi y Rissech, Joaquim
 1920 Llamusi Deu, Jaume
 1875 Maluquer y Viladot, Joan
 1920 Marchal, Albert
 1890 Maristany, Fèlix
 1883 Marquès, Manuel
 1896 Marsans, Lluís
 1920 Mari, Joseph
 1896 Martí y Beya, Miquel
 1915 Martí i Monteys, Antoni
 1905 Martí y Peydró, Pere
 1920 Martí y Balcells, Carme
 1920 Martínez Gras, Ramon
 1907 Martorell, Bernardi
 1923 Masferrer, Francisco M.
 1902 Maspons i Anglasesell, Fran. de P.
 1913 Masriera, Lluís
 1913 Massip, Joseph A.
 1890 Massó i Torrents, Jaume
 1920 Massó Llerens, Manuel
 1914 Massot i Balagué, Lluís
 1911 Mata, Lambert
 1879 Matas y Burgués, Miquel
 1915 Matheu y Seller, Joseph
 1915 Matheu y Seller, Julià
 1915 Messeguer, Enrich
 1915 Millà, Lluís
 1910 Millet, Joan
 1898 Millet, Lluís
 1921 Millet, Pere A.
 1921 Millet Estapé, Francesch
 1920 Millet y Pagès, Francisco
 1919 Miquel, Joseph A.
 1883 Miquelerena, Pelay de
 1921 Mir Servat, Joseph
 1891 Moliné y Brasés, Ernest
 1914 Moncunill y Bancells, Rossend
 1900 Monegal y Nogués, Trinitat
 1912 Moner, Joaquim
 1918 Montaner, Martí
 1907 Monteys, Santiago
 1906 Mora, Artur
 1902 Mora, Joseph
 1898 Moragas Barret, Francesch
 1896 Moragas y Rodes, Vicens de
 1922 Morera y Ventalló, Angel
 1907 Mundó y Freixas, Manuel
 1892 Muntaniola, Pere

- 1920 Navarra i Torres, Baldiri
 1888 Nicolau, Antoni
 1887 Noguera y Vila, Lluís
 1887 Novellas de Molins, Jaume
 1923 Oliva Lacoma, Andreu
 1898 Olivar, Antoni
 1877 Oller, Narcís
 1914 Oller y Rabassa, Joan
 1917 Omar y Barrera, Claudi
 1898 *Orfeo Català*
 1922 Palau Ximenes, Artur J.
 1919 Pallàs y Carreras, Joseph
 1916 Panadés i Martí, Enric
 1909 Par y Tusquets, Alfons
 1921 Paré y Carlopa, Antoni
 1920 Parés Sala, Elisèu
 1920 Parés y Piquer, Ignasi
 1920 Parés y Bernis, Joan B.
 1915 Parpal y Marquès, Cosme
 1920 Pastells Zanotti, Pere
 1914 Patxot, Rafel
 1902 Perdigó y Cortès, Manuel
 1918 Permanyer, Francisco
 1879 Perpinyà y Pujol, Ferran
 1871 Perpinyà y Pujol, Joan
 1921 Pi y Roig, Jaume
 1887 Pibernat, Artur
 1898 Piera y Tassias, Joseph
 1870 Pirozzini, Carles
 1902 Pla y Deniel, Narcís
 1895 Planas y Font, Claudi
 1906 Planas y Serrabassa, Antoni
 1920 Planas, Jacinto
 1922 Planella Guille, Frederich
 1920 Pons Millet, Joan
 1923 Povill Adserà, Joan
 1906 Prat y Maignon, Joseph Ll.
 1915 Puget y Munt, Rafel
 1915 Puig de la Bellacasa i Deu, Lluís
 1901 Puig y Sais, Hermenegild
 1905 Puig i Alfonso, Francesc
 1901 Puig i Deulofeu, Eudald
 1888 Puigpiqué, Francisco
 1922 Pujol, Joan
 1920 Pujol Serrat, Romà
 1914 Puvill, Antoni
 1915 Rahola i Molinas, Pere
 1923 Ribalta Alvarez, J.
 1920 Rebés Castellà, Bonaventura
 1906 Ribelles, Baró de
 1882 Ribot i Serra, Manuel
 1920 Rifà Anglada, Eduart
 1920 Robert y Coral, Joan
 1920 Roca Ballús, Joan
 1900 Roca, Joseph M.^a
 1923 Roca y Sans, R.
 1915 Roca y Roca, Joseph
 1883 Roca-Torra, Manuel
 1916 Rodergas i Calmell, Josep
 1898 Rogent, Joseph
 1906 Roger i Crosa, Miquel
 1888 Roig y Punyet, Jaume
 1886 Roig y Punyet, Joseph
 1895 Romani y Romani, Antoni
 1910 Rosés, Gaspar
 1907 Rosich y Rubiera, Joseph
 1922 Rossell Lacambra, Adrià
 1911 Roure, Conrat
 1915 Rovira y Bruguera, Joseph
 1888 Rubió y Lluch, Antoni
 1894 Rusiñol, Jaume
 1916 Ruyra, Joaquim
 1915 Sabater y Bros, Joaquim
 1913 Sabater y Bros, Narcís
 1914 Saderra, Joseph
 1920 Segalés, Joseph M.
 1894 Sagnier, Leopold
 1920 Sagués Juyol, Alfons
 1909 Sala Bonfill, Joseph
 1920 Saltor Soler, Octavi
 1915 Sampera, Llorenç
 1879 Sandiumenge, Magi
 1904 Sanpere, Víctor
 1887 Sans, Ramon
 1901 Sans, Jaume
 1871 Santaló, Pere
 1916 Santonja, Enrich
 1912 Segalà, Lluís

1915 Segura Morató, Eduart	1882 Torent y Garrigolas, Rafel
1902 Serra, Joseph	1913 Tort v Monteys, Joseph
1915 Serra y Font, Marian	1912 Trabal Balasch, Vicens
1905 Serra y Pagès, Rossend	1899 Trabal, Lluís
1907 Serra y Puiguriguer, Pere	1896 Trabal, Jaume
1920 Serra y Pous, Manel	1902 Trinxet, Antoni
1920 Serra y Boldú, Valeri	1920 Turo, Armengol
1909 Serrallera y Hubert, Carles	1914 Tusell, Xavier
1905 Serrahima y de Camin, Lluís	1880 Tusquets, Joan
1878 Serrallés, Pere	1913 Ubach y Mascaró, Albert
1906 Sindreu y Oliba, Joseph	1920 Uriach, Trinitat
1915 Sitjà i Pineda, Francesc	1920 Uriach Uriach, Joaquim
1903 <i>Societat Barcelonesa d'Amichs de</i>	1910 Valls, Francisco de P.
<i>la Instrucció</i>	1904 Valls, Manuel
1920 Solà y Marimon, Pere	1915 Valls y Cascante, Agustí
1920 Solanas, Joan	1920 Vendrell y Sadurní, Marcell
1915 Solé y Brufau, Emili	1906 Vendrell y Sala, Joseph
1915 Solé y Brufau, Francisco	1920 Ventura de Doderó, Guida
1920 Soler y Escofet, Ignasi	1920 Verdaguer Puigdollers, Antoni
1920 Soler Bosch, Joan	1916 Verdaguer, Raymunda
1921 Subirana y Ribas, Lluís G.	1895 Via, Lluís
1915 Suñé Clarà, Ramon	1908 Viada y Lluch, Lluís Carles
1888 Surribas y Riera, Joseph	1919 Vidal de Llobatera, Xavier
1923 Talens Puig, Francisco	1920 Vidal Riba, Eduart
1904 Tarragó y Lostaló, Joseph	1917 Vilà, Manel
1920 Terrades Tintoré, Eduart	1901 Vilaregut y Martí, Salvador
1913 Thomàs, Joseph	1900 Vilaseca y Magarre, Joseph M. ^a
1921 Tintoré y Mercader, Lluís	1888 Vives, Alfret
1879 Tintorer, Rafel	1918 Vives i Borrell, Joan
1873 Torras, Cèsar A.	1915 Xicoy Grau, Joseph
1900 Torras y Pujalt, Joaquim	1920 Ximeno Planas, J.
1888 Torres y Vilaró, Ramir	1915 Ziegler Negrevernís, Carles
1920 Torrents Dagés, Joan	

ADJUNT FORÀ

Sant Celoni

1874 Draper, Miquel

TAULA

	<u>Plana</u>
Mantenedors	5
Convocatoria.	7
Composicions rebudes	9
Acta de la festa	15
<i>Discurs</i> del President D. Joseph M. Roca	19
<i>Memoria</i> del Secretari D. Jordi Rubió	37
<i>La balada del caminant</i> , per Josep M. de Sagarra	45
<i>Gelosia</i> , per Josep Estadella Arnó	51
<i>Tres cançons</i> , per Tomàs Garcés	55
<i>Oh nebotet!</i> , per Mossèn Joan Clapés y Corbera	59
<i>L'agre de la terra</i> , per Manel Folch i Torres	65
<i>Poemàtica</i> , per Josep Estadella Arnó	69
<i>Enyorança de la vella Ciutat</i> , per Joaquim Ayné Rabell	73
<i>Visions de catedrals</i> , per Mossèn Jaume Collell	79
<i>Temps de sembrar</i> , per Mossèn Andréu Caimari	83
<i>Uzziyadú, el rei leprós</i> , per Josep Massó Ventós	91
<i>Balada bíblica</i> , per Camil Geis	99
<i>La Dida</i> , per Mossèn Salvador Galmés	105
<i>Lilium inter spinas...</i> ò <i>el cas de la mestra nova</i> , per Eduart Girbal Jaume	119
<i>Les noces de l'alosa i el llessamí</i> , per Melcior Font	171
<i>La Dolorosa</i> , per Ventura Gassol	175
<i>Parlament de gracies</i> , per D. Alfred Giannini	189
ANUARI	195

